

Augustinus ad Bonifacium Comitem
Abbas ibi super labos filii compendii by a. r. u.
Oratio aures pulset a. r. u.

3172

ENCHIRI

DION I LOCORVM COMMVNIVM

Iohannis Eckij, aduersus Martinum Luth-
rum & affectus eius, aliquot nunc ad-
auctum materiebus.

// Interiecta sunt passim quædam, hæcenus im-
pressa nunq̃, stellulis * in fronte signata, & hoc cō-
clusa signo J per uenerabilem uirum F. Tilman-
num Sibirgensem, sacre Theologiæ licenciatum,
ac conuentus Ordinis prædicatorij in Colonia Brio-
rem, ad communem omnium bonorum salutem.

// Esdræ. I. cap. 4.

// Magna Veritas est for. for præ omnibus.

// Anno M. D. XXIX.

// Mense Iunio.

Ambrosius 389 Hieronimus 398
Augustinus 400 Eliezerus 606

Sum. Antonij Huxori

**TABELLA LOCORVM
COMMVNIVM.**

- i. De ecclesia ⁊ eius authoritate.
- ij. // De Concilijs.
- iiij. De primatu sedis apostolice.
- iiij. // De scripturis.
- v. // De fide ⁊ operibus
- vi. De confirmatione.
- vij. De Ordine.
- viiij. De Confessione
- ix. // De Eucharistia sub vtrazq; specie.
- x. De Matrimonio.
- xi. De extrema vntione
- xij. // De humanis constitutionibus
- xiiij. De festis, ieiunijs, ⁊c.
- xiiij. // De veneratione sanctorum
- xv. De imaginibus sanctorum
- xvi. // De sacrificio misse. *M. 78*
- xvij. De votis
- xviij. De celibatu clericorum.
- xix. De Cardinalibus ⁊ legatis.
- xx. De excommunicationibus
- xxi. De Bello in Turcas.
- xxii. De Immunitate ecclesiarum.
- xxiiij. De Indulgentijs.
- xxiiij. // De Purgatorio.
- xxv. De Annatis.
- xxvi. De Hereticis comburendis;
- xxvij. Non disputandum cum Hereticis.

/// Nuctarium.

- xxviij. Sub Eucharistia esse corpus Christi.
xxix. De pueris baptizandis.
xxx. // De Libero arbitrio.
xxxi. De Oratione et horis Canonicis.
xxxij. De Pluralitate sacerdotum et decimis.

REVERENDISS. IN CHRISTO PA-
tri, & pientissimo principi ac domino D. Chunrado
à Tungen, Herbipolensis ecclesie Episcopo dignissi-
mo. ac Francie Orientalis duci, domino
suo observantissimo. Ioannes
Eckius S. D.

Ad Phile-
monem.

Ratias agit deo in orationibus suis re-
uerendissime pater & princeps, diuus
Paulus Apostolus, audiens charitatem
Philemonis & fidem, quam habebat in
domio Iesu & in omnes sanctos eius. O-
ptime enim perspectum habuit, secretorū dei cōsciū
Paulus, tūc cuiuslibet fidem coram deo splendescere,
quando eam sanctis & amicis dei ueteribus maxime
Exod. 14. conformem reddere sū agit, quemadmodum Israel nō
solum deo credidit, sed & seruo eius Moysi. Et boni
ac synceri quiq; à Christo passō in hunc diem sedulo
præstiterunt sobrie & non plus quam oportet sapien-
Rom. 12. tes. Verum qui hac regula apostolica neglecta, ambu-
Psal. 130. lauerunt in mirabilibus super se, & extulerunt se ue-
lut Lucifer & demonium meridianum, in sanctos dei
credere nolentes. decepti sunt, & in præcipitium er-
rorum dati sunt, dum ueteres illos apostolicos uiros,
eruditione spectabiles, moribus insignes, autoritate
conspicuos, atq; miraculis claros, aspernari nō uerē-
tur. Hi inquam, non nisi uenenata dogmata, à salute

EPIST. DEDICATO.

aliena, à recta fide deuia, & ueritatis expertia, munda inuichere moliti sunt. Nam qui non ducitur, concordia sanctorum patrum sibi in ecclesia succedentiũ, professione, unanimiq; conciliorum sententia, in abominabiles quosq; errores, insolenti ac superbatemerritate, præceps corruat necesse est. Hanc uesanam et procacem maluit imitari temeritatem Lutter, cum cõplicibus suis, quam in sanctos dei & fidei regulã, quã uniuersa obseruat ecclesia, pie cum Philemone credere, nam & peruersa uoluntate contra ministros dei, sanctiss. patres atq; uniuersam obmurmurat ecclesiã, suum ipsius iudicium (o plusquam cecam uanissimihominis superbiam) omnibus ecclesiæ proceribus antefereus. Pudendam uero suam insaniam, paucis initio delinaiuit articulis, aurem captans popularem, quonocentiora & magis uirulenta, in posterum sitiëtèr haurirent erroris pocula. Multorum profecto animos leni indulgētiarum tyrocinio dementauit, ut quaq; uersum postea eos agitaret, & in omnem erroris impelleret uentum. Quo factum est, ut indies auctior factus sit discipulorum suorum numerus, potissimum Mahumetica illa accedente libertate, in quo mirum quam sibi elatus illi placuerit, quod oues suas, ut Dauid inq̃t, Psal. 143. uidit fetosas, nam sic de hæreticis intelligi existimat Hiero. Ad hæc nostris ita exigentibus peccatis, rami & stilones prodire, radice pestilentiores, cum sectarum exorientium nullus sit finis. Experimur nempe,

EPISTOLA

- nostro hoc in felici seculo. Iconomastyles, imaginū incendiarios, Capharnaitas, quibus uenerabile corpus Christi in Eucharistia durus est sermo, Catabaptistas, qui pueris baptismum negant, & adultos tingunt, & horum omnium quottidie diuersa sectio, ut nec Cuniculi sepius pariant, quā heretici. Hec uero iratus deus permittit, quod non ualide atque ardentibus uotis dei, cū Osea, obsecramus clementiā, ut det illis, q̄ddet illis? Vuluū sterile & ubera arentia, quod cōuenientiss. de hereticis explicat Hieronymus, qui in populorum multitudine gloriantur, & in his filiis quos nutrierunt ad interitum, ut educerent eos de ecclesia ad interfectorem. Tot enim diabolus iugulat, quot in errore heretici genuerunt filios. Quantumuis autem hæresis inuale scat, speculatoribus Sion, non est ta cendum, sed uox uelut tuba, exaltanda est, contra Phi
- Ioan. 6** listeos illos exprobrantes aciem dei uiuentis, & pro
- Osea. 9.** turri David omnibus animi uiribus pugnandum est, in qua mille pendent clypei, & omnis armatura fortium, quod strennue hætenus fortissimi quicq; præstiterunt uiri in litteris sacris clari, & ego omnium minimus, cum his bestiis dentatis iam sepe & eminus &
- Hierony.** cominus pugnaui. Cominus quid em Lipsiæ cum ipso draconis capite Lutero & Carlstadio. xx. diebus disputando, spectante nonnūquam Christianissimo prin
- Esa. 58** Dux Ge- cipi D. Georgio Saxonie duce. Et in Baden cum Ca
- 1. Reg. 18** org. Badē pharnaita Oecolampadio & asseclis, asidentibus
- Cantic. 4.**
- Lipsia**

DEDICTATORIA.

duodecim Contonum Heluctiorum & quatuor episcoporum ambasiatoribus, pluribus diebus conflui. Eminus uero editis aliquot in Germania & Italia libellis, cum hæreticis manum conferui. E quorum numero, Enchiridion fuit locorum communium, annis ab hinc quatuor prælo commissum, quod ea quidem ratione, hortatu Reuerendissimi Domini, Cardinalis D. Laurentij de Champegijs sedis apostolicæ legati edideram, quo occupatiores, quibus non uacat grandia legij. Heroum uolumina reuoluere, in promptu & breui, ut aiunt, manu haberent, quo hæreticis occurrerent. Et simpliciores, quibus cortice natate opus est, summagium haberent credendorum, ne à pseudo apostolis subuerterentur. Non mea me fefellit opinio, nam tam beneuolenter, & obuijs, ut aiunt, manibus, hic liber à pluribus exceptus est, ut quater iam hoc breui tempusculo à Calcographis Baiorariæ publicatus sit. Tubingæ quoq; in Sueuis bis sit excusus, uidimus quoq; eum in Parrhisiensibus, Lugdunensibus, ac Coloniensibus characteribus expressum. Vnde amiculi nostri, obnixius me hortati sunt, ad nouam Enchiridij editionem. Parui ergo petentium importunitati, quamuis pluribus alijs litterarijs, ac ad populum declamandi, atque in scholis legendi, negotijs pene obruar. Itaq; locos priores sub censu

EPIST. DEDICATO.

ram euocauimus, & in pluribus locupletauimus, & di-
 os nouos, post proximum auctarium, locos adiecimus,
 ut renatus & nouus ferme liber uideatur. Eum ut cū
 q; tenellum & exiguum, tibi optimo principi Reuer-
 rendiss. antistes, dedicare uolui, quod hereticorū par-
 tus mala soboles, iam altera uice, te tuamq; ecclesiam
 hostiliter inuasit, atq; in summum adduxisset discri-
 men, nisi ut prudentissimi Naucleri functus opera, &
 tantis procellarum fluctibus, mirabili prudentia, atq;
 inuicta fortitudine, nauem periclitantem, ad portum
 tranquillitatis subduxisses. D.O.M. pro ineffabili sua
 clementia, dignetur & in posterum Diuo Kiliano in
 tercessore, iam amplitudinem tuam, contra fidei & ec-
 clesie hostes, tueri fortiter, & fouere suauiter. Ut te
 duce atq; Victore, Catholici reliq; & plebs fidelis ani-
 mosiores reddantur, ad ueram orthodoxam fidem re-
 tinendam atq; defendendam, ne traditi in os leonis ru-
 gientis ad inferos demergantur. Tuum fuerit, ita ob-
 secro, Amplissime præsul, hanc nostram oblationem,
 ex sincero & te uehementer amanti animo profectā,
 boni consulere, & in incepto fidei negotio feliciter
 pseuerare. Vale & salus Antistitum decus & ora-
 namentum. Ingoldstadij Boiariae, ipso sancto die
 Epiphaniae. Anno Gratiae. M. D. XXIX.

De ecclesia ⁊ eius autorita

// te. Caput primum. Continens
// quatuor propositiones.

¶ Prima propo trimembris est.

Ecclesia est corpus Christi, Spon
sa Christi, Regnū celoz. Paul.

¶ Omnia subiecit sub pedibus
eius, ⁊ ipsum dedit caput sup o
mnem ecclesiā, que est corpus i

Prīmū mē
brū proba
tur. .s. Ec

clesia est

corpus

psius ⁊ plenitudo eius, qui omnia in omnibus Christi.

adimplet // Digne ambuletis vocatione qua Ephe. 4.

vocati estis cum omni humilitate ⁊ mansuetu
dine, cum patientia supportātes inuicē in eha
ritate, solliciti seruare vnitatē spiritus in vin
culo pacis. Unum corpus ⁊ vnus spiritus si

cut vocati estis in vna spe, vocationis vestre.

Ecclesia

¶ Unus dominus, vna fides, vnum baptisma.

corpus.

¶ Unus deus ⁊ pater omnū, qui est super om
nes, ⁊ per omnia ⁊ in omnibus nobis.

¶ Probatio secunde partis prime ppositi
onis. .s. Ecclesia est sponsa Christi.

¶ Vna est columba mea, perfecta mea, vna Canti. 6.
est matri sue, electa genitrici sue.

Vna.

¶ Hortus cōclusus soror mea, sponsa, hort⁹
conclusus, fons signatus.

Canti. 4.

¶ Mulieres viris suis subdite sint sicut do
mino, qm vir caput ē mulieris sicut Christus
caput ecclesie, ipse saluator corporis eius, sed
sicut ecclesia subiecta est Christo, ita ⁊ mulie

Ephe. 5.

res viris suis in omnibus. // **V**iri diligite vxores vestras, sicut et Christus dilexit ecclesiam, et seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eam lauacro aque in verbo vite, ut exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed ut sit sancta et immaculata.

Apoc. 12.

1. Cor. 11.

Rom. 12.

1. Pet. 3.

Applican

tur super

riora.

// **D**e Hierusalem, sicut sponsam ornata viro suo. // Vos autem estis corpus Christi et membra de membro. Sic ergo una est ecclesia, non est foris, sed intus, sicut una fuit archa Noe. j. Petri. iij. que fuit figura vnius ecclesie, extra illam unam signatam, nemo saluatur, sicut homines extra archam perierunt. // **N**on est bigamus Christus, una ecclesia apostolorum et nostra. Ante Iudderum natum, erat ecclesia, que credidit missam sacrificium, septem sacramenta etc. illa fuit sponsa Christi. Itaque iam maneamus cum eadem ecclesia, et non iungamur ecclesie malignanti. Christus quia diligit ecclesiam sponsam suam, non eam reliquit, nec 40. nec 4000. annis, etenim caput quomodo desereret suum corpus tanto tempore? Cum Synagoga minus dilectam ob peccata septuaginta duntaxat annis reliquerit in captiuitate corporea Babylonis, quomodo suam sponsam Ecclesia relinqueret 40. annis in captiuitate errorum? // **P**robatio tertie partis propositionis scilicet ecclesia est regnum celorum.

Math. 20

Math. 2

Simile est regnum celorum homini prae famulas, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam.

Simile factum est regnum celorum homini regi, qui

fecit nuptias filio suo, et misit seruos suos vocare inuitatos ad nuptias. Tunc simile est regnū celorū decem virginibus, que accipientes lampades exierunt obuiam sponso et sponse, quin que autem ex eis erant fatue.

Math. 13

Applicat.

¶ Multas similes parabolas inuenies.

Si ergo regnū celorū hic dicitur ecclesia, quo modo in regno illo error et falsitas regnasset

M. annis? Regnū celorū est regnū veritatis

Patet deſi ſemper exire uſque ad ueſperā, ad conducendum operarios. cōtra credunt Zudderani neminē conductum a M. annis, niſi eorum

Idolū Zudderum. Patet eccleſiam hic in viſa eſſe collectam ex bonis et malis, quia Chriſtus clare dicit ibi eſſe uirgines prudentes, et fatuas, piſces bonos et malos. Vide Greg. in

¶ Secunda Propoſitio.

(homelia. // Eccleſia

¶ Eccleſia non errat, non modo, quia ſp

nō errat

habet ſponſum Chriſtum, ſed etiam quia regitur magiſterio ſpiritus ſancti, ipſam nunquā deſerentis. Ego rogabo patrem meū et aliū

paracletum dabit uobis. Pater ſancte ſerua eos in nomie tuo quos dediſti mihi. Non autem pro his tantū, ſcilicet apoſtoliſ, rogo ſed et

Iohau. 14

Iohan. 17

pro eis qui credituri ſunt p uerba corū in me.

1. TiM. 3.

¶ Eccleſia dei uini columna et firmamentū veritatis. Quomodo ergo erraret?

Adbuc multa habeo uobis dicere, ſed nō poteſtis portare modo, cum autē uenerit ille ſpiritus veritatis docebit uos omnem ueritatem.

Iohan. 19

¶ Hic optet poſt euanglīm, Zudderanus oñdat nobis magiſteriū ſpūſſan. hoc, pmiſſū i ecclia.

I. DE ECCLESIA ET

1. Iohan. 1 ¶ Et nō necesse habetis, ut aliquis uos doceat, sed sicut vnctio eius docet uos de omnibus, et verum est, et non est mendacium. Itaque vnctio sancti spiritus semper docet ecclesiam

Math. 28: ¶ Et ecce ego uoscum omnibus diebus sum usque ad consummationem seculi, dicit Christus discipulis, quod est uia, uitas et uita. Liqueat ecclesiam columnam ueritatis, Christo ductore, et spiritu sancto magistro, non errare, quanto minus credibile quod mille annis uniuersa ecclesia errarit, ut insaniunt Lutterani?

Tertia propositio

1. Cor 1 ¶ Sicut ecclesia est una, ita unitas est in ecclesia. Obsecro autem uos fratres per nomen domini nostri Iesu Christi, ut idipsum dicatis omnes, et non sint in uobis schismata, sitis autem perfecti in eodem sensu, et in eadem scientia, Ludderani noua schismata faciunt, et tam sibi quam alijs repugnant, ut iam dissectus est Carlstadtus et Egranus et Ludder et Zuinglius et catabaptiste.

1. Cor. 14. ¶ Non enim dissensionis est deus, sed pacis sicut et in omnibus ecclesijs sanctorum doceo.

Corollar. ¶ Potius itaque ueram intelligentiam scripture credendum est deum inspirare concordiam unitati ecclesie, quam uni primato homini Luddero, uel Zuinglio, aut Osiandro, Immo sequitur, quod id quod sancta mater ecclesia diffinit, uel acceptat, quod eadem ueneratione credendum

EIVS AVCTORITATE.

est, quasi in diuinis literis est expressum. *Quæ* Roma. 15.
cunque scripta sunt, ad nostram doctrinā scri-
pta sunt, deus autem solati et patientie det vo-
bis id ipsum sapere in alterutrum secundū Je-
sum Christum, vt vnanimis vno ore honorifi- Ecclesia
cetis deum, In oratione ad deū. Omnipotens
sempiternus deus, cuius spiritu totum corpus Rom. 12.
ecclesie sanctificatur et regitur

¶ Paulus post rationem corporis mystici Philip. 2.
subdit. Id ipsum inuicem sentientes, non alta
sapientes, sed humilibus consentientes.

¶ Si qua consolatio in Christo, si qua soci-
etas in Christo, Implete gaudium meū vt id
ipsum sentientes, eandem charitatem habent. Hier. 2.
tes, vnanimis id ipsum sentientes. Duo mala
fecit populus meus me dereliquerunt fontem Applic.
aque viue et foderunt sibi cisternas dissipatas
que continere non valent aquas. Sic Ludde-
rani relinquentes verum et viuū fontem ec-
clesie fodunt cisternas dissipatas hereticorū,
Quikleff, Huss, Albigenſium. &c.

¶ Frustra deus misit filium, frustra spiritū
sanctum, frustra apostolos, martyres, docto-
res, confessores. Si per ludderū solum lux ve-
ritatis aperienda erat, cur Deus non vnū mi-
sit Ludderum pro omnibus?

Quarta propositio.

¶ Prelatos & potiores cōgregatos esse ecc. Ecclesia
clesiam representatiue patet. Conuertitq; rex represen-
tatiua
faciem suam & benedixit omī ecclesie Israel,

I DE ECCLESIA ET

omnis enim ecclesia Israel stabat. ⁊c. ecce ecclesia Israel, ⁊ quod solum fuerit representatiua liquet per initium huius capituli. Tunc congregati sunt omnes maiores natu Israel, cum principibus tribuum ⁊ duces familiarum filiorum Israel ad regem Solomonem. ⁊c.

(I) Obijciunt Heretici

I Maior est authoritas scripture quam ecclesie. Nam ecclesia debet regi secundum scripturam. Verbum enim domini nemini cedit.

II Non licet ecclesie aut ulli homini venire contra scripturam.

III Illud non dicitur determinasse ecclesia, quod Papa cum cardinalibus ⁊ Episcopis determinat, quia ecclesia est congregatio omnium fidelium ⁊ connerio in vera fide, ex qua uinit iustus.

III Ecclesia dei solum est in spiritu, quia creditur ⁊ ita occulta.

V. Lutherus se esse de ecclesia, ⁊ credit apud se ecclesiam, ubi ipse sit ecclesiastes. Sic Zuinglius, Carlstadtus, Billicanus, Soblerus, Diebmair, Pacimontanus. ⁊c.

(I) Diluuntur obiecta.

De primo Christus non scripsit aliquem librum, nec precepit discipulis vel apostolis ad scribendum, ut de ecclesia multa precepit, unde missurus apostolos ad plantandam ecclesiam, non dixit, Euntes scribite, sed euntes in mundum uniuersum, predicate Euangelium omni creaturae.

Christus noster

librum scripsit

Mat. 27

Aplis scribere precepit

EIVS AVTHORITATE

re. Ideo lex fuit scripta i tabulis lapideis. Eu
angelium in cordib⁹. Quoniam epistola estis
Christi administrata a nobis et scripta non a
tramento, sed spiritu dei viui, nō in tabulis la-
pideis, sed in tabulis cordis carnalibus. Con-
cordat Hier. 31. Ecce dies venient dicit do-
minus, et feriam domui Israel et domui Iuda
fedus novum, non secundum pactū quod pe-
pigi cum patribus vestris. et. sed hoc erit pa-
ctum, quod feriam cum domo Israel, post di-
es illos, dicit dominus, dabo legem meam in
visceribus eorum et in corde eorum scribā eā,
et ero eis in deum, et ipsi erunt mihi in populū

// Ecclēsia est antiquior scriptura quando
enim apostoli inceperunt predicare, nulla e-
rat scriptura Euangelij, nulla epistola Pauli,
et tñ erat ecclesia Christi sanguine dedicata.

// Sic apostoli sine scriptura novi testamē-
ti elegerunt Mattheum, ordinarunt septem di-
aconos, Petrus fecit expirare Ananiam et
Saphirā. Cum apli tā diligētes fuerint in
verbo dei seminando, et tamen paucissima res-
periunt ab eis scripta, cōsectariū ē multo plu-
ra, eos docuisse, q̄ scripsisse q̄ parē euz scriptis
habent anthoritatem.

// Scriptura nō est autētica sine autoritas
te eccle, scriptores. n. canonici sūt mēbra eccle

// Unde heretico volenti cōtendere cōtra
ecclesie instituta et cōsuetudines, obijciat quia
bus armis velit contendere contra ecclesiam.

A iij

1. Cor. 3

Ca. 2. Ann. 9
quos dixerunt

Actu. 1.

Actu. 5. 6

III.

Plura docuisse
q̄ scripsisse

IIII.

Achilles

pro catho

licis.

DE ECCLESIA ET

1 Dicturus ē canonicis scripturis quatuor Euāgelior, ac Paulinis epistolis. Huic mor obijciatur, unde sciat has scripturas esse canonicas, nisi ex ecclesia, quare em̄ credit euāgelium **M**arci, qui Christū nō vidit, esse canonicū, et non euāgelium **N**icodemi, qui vidit et audivit.

Iohan. 3. Christū ut testatur Joānes. Sic cur Euāgelium **L**uce discipuli est receptū, et Euāgelium **B**artholomei apostoli est reiectū, nisi humiliter cōfitearis ecclesie auctoritatē cum beato **A**ugustino, id quod **L**adder aliqui docuit, ecclesiam posse iudicare de scripturis.

1 Vid. regē Anglie.

1 **S**ñ Theophilactus **B**ulgarie Archiep̄s circa exordium euāgelij **M**athei ita scribit: Quatuor sunt euāgeliste, Quorū duo **M**atheus et Joānes ex numero et choro sunt duodecim, **M**arcus v̄o et **L**ucas ex septuaginta. **E**rat autē **M**arc⁹ discipul⁹ et comes **P**etri, **L**ucas vero **P**auli. **I**gitur **M**attheus omnium primus scripsit euāgelium hebraico idiomate ad eos qui ex hebreis crediderāt post octo annos assumpti in celos **C**hristi, Porro **J**ohānes hoc ex hebraica lingua in grecā (ut ferūt) interpretatus est, **E**t **M**arcus post decē annos assumpti **C**hristi ex ore **P**etri edoctus scripsit, **L**ucas autē post annos quindecī, **D**enique **J**ohānes p̄ triginta duos annos. **R**efertur em̄ q̄ post mortem illorū superstiti allata fuerint tria euāgelia ut videret ea, atq; indicaret, nū illa vere conscripta fuissent. **J**ohānes autē et ipse ampli

Mattheus

8 Annos

Marcus. 10.

Annos

Lucas. 14.

Joh. 32 Annos

EIVS AVTORI.

orem vitatis gratiā sortitus, adimplenit que-
cunq; ab alijs p̄termiffa fuerant ⁊ que succin-
tius alijs dixerāt. Ipse fufius in euāgelio tradi-
dit, Matth. Beda aut̄ in homilia super illū
Johan. Nūc est discipul⁹ ille, recte putat Jo-
bannē scripsisse post sexaginta quinq; annos
assumpti in celū Christi. Itā igitur p̄z ecclesi-
am antiquiorē scriptura neq; scripturā auten-
ticam esse nisi ecclesie auctoritate, Unde Au-
gustinus: Euāgelio non credere, nisi auctori-
tas ecclesie me cōmoueret. In epistola funda-
menti plura inferius de scriptura titulo. 4.

post 64 annos

Aug. par-
te 4. ca. 5.

// Scriptura docet // Memento vt diēs sabba-
ti sanctifices, sex diebus opaberis, ⁊ facies oīa
opera tua, septimo aut̄ die sabbatum domini
dei tui est ⁊c. ⁊ tamen ecclesia mutauit sabba-
tum in dominicum auctoritate sua, super quo
nullam habes scripturam.

De .2.

Exo. 20.

// Christus dixit discipulis in monte: Nō veni sol-
uere legem, sed adimplere, ⁊ tñ ecclesia aposto-
lorū in primo consilio p̄nūciavit audacter su-
per cessatione legalium.

Matth. 5

Actu. 15.

// Matth. vltimo dixit Christus discipulis. Euntes ergo docete oēs gētes in nomine pa-
tris ⁊ filij ⁊ spiritus sancti, docētes eos serua-
re oīa, quecunq; mandauī vobis. // Nūc Chri-
stus dedit formā baptisandi in nomine trinita-
tis explicite, ⁊ tñ ecclesia p̄mititū mutauit hāc
formā baptisandi in noīe Christi Jesu. // Pe-
trus, ⁊ baptisat vniūsq; q;.

Mat. 28. 3

1. p. 1. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9.

// DE ECCLESIA ET

vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum. Et Actuum. xix.

1) Nis auditis baptisati sunt in nomine domini Iesu.

Actu 5. // Scriptura diffinit in concilio. Visum est spiritui sancto et nobis etc. ut abstinere vos ab imolatis simulacrum, et sanguine et uisitato, rem tam clare diffinitam et expressam, ecclesia sua auctoritate mutauit, quia et sanguine et suffocato utitur. // Ecce potestas ecclesie super scriptura. // Vide infra de constitutionibus humanis titulo. xij.

Vide Concileum de auctoritate ecclesie.

// Porro si plus vivere vis secundum scripturas, quam secundum auctoritatem ecclesie, iam omnes Iudei venientes ad baptismum Actum. 21. ad legem Moysi tenerentur, quia sic reperiunt in scripturis apostolos et alios conuersos uixisse. // Paulo a gentibus reuertenti, dixerunt Iacobus et seniores: // Vide frater quod millia sunt in Iudeis, qui crediderunt et omnes emulatores sunt legis. // Audierunt autem de te, quia discessionem doceas a Moysen eorum, qui per gentes sunt Iudeorum dicens non debere eos circumcidere filios suos, neque secundum consuetudinem ingredi. Quid ergo est? // Utique oportet conuenire multitudinem, audient enim te superuenisse, hoc ergo fac, quod tibi dicimus. Sunt nobis viri quatuor, votum habentes super se his assumptis sanctifica te cum illis, impede in illis ut radant capita et sciant omnes.

//EIVS AVTHORITATE.

qua que de te audierunt falsa sunt, sed abulas et ipse custodiens legem, de his autem qui crediderunt ex gentibus, nos scripsimus iudicantes, ut abstineant se ab Idolis, imolato et sanguine, suffocato et fornicatione, hic Paulus, cum multis milibus seruauit legem iustu. s. Jacobi, vis igitur Addere conuersum ex Jude is hodie, magis viuere scdm scripturas illas, an secundum ecclesie auctoritatem.

// Fatemur ecclesiam esse omnium fidelium *Petertio //*
congregationem, qui sunt de corpore Christi, ac quando primates et potiores alicuius prouincie aliquid statuunt tota prouincia dicitur statuisse. // Sic prelati ecclesie dicuntur ecclesia, quia representant eam, et subditos suos. // Alio quin nunquam congregari posset ecclesia, Et Matth. xviij. // Quod si te non audierit, *Math.*
dic ecclesie, quod si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus. // Si quis vellet dicere ecclesie secundum Andderum, oporteret perambulare totum orbem. // Chrysostomus exponit, // Ecclesie presulibus, scilicet ac presidentibus, patet quia mox apostolis tanquam prelati dat potestatem ligandi. Deuteronomio. xviij.

// Si difficile et ambiguum apud te iudicium esse prospereris inter sanguinem et sanguinem, causam et causam, lepram et non lepram, et iudicium inter portas tuas videris ver.

DE ECCLESIA ET

ba variari, surge et ascende ad locum quē elegerit dominus deus tuus, veniesq; ad sacerdotes Leuitici generis, et ad iudicē qui fuerit illo tēpore, queresq; ab eis, qui iudicabūt tibi iudiciū ueritatē, et facies quodcunq; dixerint, qui p̄ sunt loco quem elegerit dñs, et docuerint te iuxta legem eius, sequerisq; sententiā eorū, nec declinabis ad dexteram neq; ad sinistram, Qui autē superbierit nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat dño deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille, et auferes malū de Israel, cunctusq; populus audies timebit, ut null⁹ deiceps intumescat supbia. Vide potestatem sacerdotis legalis, quanta potestas sit sacerdotis euangelici, et penā expende inobedientis.

Actu. 15. // Facta seditione nō minima Paulo et Barnabe aduersus illos statuerūt, ut ascenderent Paulus et Barnab. et quidam alij ex alijs ad apostolos et presbyteros in Hierusalē super hac questione. // Ecce quomodo implenerunt illud Deuter. xviij. et que erat ecclesia, non tota cōgregatio, sed ascenderunt ad apostolos et presbyteros, qui representabant ecclesiam.

De quare. // Si ecclesia est occulta, quō Christus precepit dicendum ecclesie, et si ecclesia non audierit etc. Si autē esset occulta, quid posset ei dici, aut quō audierit? // Similit̄ ecclesia est corpus Christi, et Christiani mēbra. Rom. xij. Ro. jo. j. Cor. i. Eph. j. Eph. v. et Collo. j. Di

cat Ludderus, an illi fuerint occulti, et solum mathematice ecclesia quoniam dixit Paulus, Vos autem estis corpus Christi, et membra de membro.

Hereticorum est habere criptas, speluncas et latebras, ecclesia ponit lucernam super candelabrum.

Monstrat tibi ecclesia in conciliis, in sede apostolica, in episcopis et prepositis, singularium ecclesiarum.

Nam si solum mathematica esset ecclesia, frat Pauli non haberet laudem per omnes ecclesias.

Non diceret David: Apud te laus mea in ecclesia magna. Et iterum. Exaltent eum in ecclesia plebis, et in cathedra seniorum laudent eum.

Pro hoc vide Augustinum super canonica Johannis, tractatu primo in fine.

Quod dicit Ludder, dixerunt omnes heretici, Ideo Augustini inuebitur contra Donatistas,

qui universalem ecclesiam coartare volebant ad angelum paucorum hereticorum.

Plura vide apud Joannem Cocleum de auctoritate ecclesie, et apud Rossensem.

Inter veteres vide Johannem turrecrematam, latissime pro ecclesia scribentem.

Caput secundum de conciliis, continens duas prepositiones, qui

bus probat concilioz autoritas.

Propositio Prima

Quia ecclesie autoritas, plurimum pollet in conciliis iusto ordine, iam de conciliis acturi sumus.

Luca. II.

2. Cor. 8.

Psal. 21.

Psal. 106.

Aug.

De gento.

Dirreperunt quidā de heresi phariseorum, qui crediderunt dicentes, quia oportet circumcidi eos, precipue quoq; seruare legē Moysi. Conueneruntq; apostoli et seniores videre de verbo hoc, et infra ponit decisio. **V**isum est spiritui sancto et nobis, nihil ultra impos

Applicat. nere vobis oneris, quam hec necessaria, vt abstineatis vos ab imolatis simulacrorū, et sanguine, et suffocato, et fornicatiōe, a quibus custodientes vos bñ agetis. Ecce conciliū apostolici formam. Apostoli et seniores conuenerunt. Ventes non se opposuerunt apostolis, sicut modo adder concilijs, qua autoritate, qua scriptura id facitis? cur adimitis nobis

3. libertatem a Christo datam? nam etsi in deliberando citauerint, Amos. ix. tamen quo ad prohibitionem illorū trium, nihil induxerunt similiter in decisione nullam adduxerunt scripturam. Antiochia q; recepit cōclusa
4. Hierosolymis. Adder respuit conclusa Rome.
5. Patet conciliū habuisse potestātē statnendi aliqua esse necessaria pro illo tēpore, que tamē ad fidē simpliciē non essent necessaria, cur non eadē potestas esset nūc in ecclesia, qñ necessitas sepe exigit? Idē Christus, idem spiritus, eadē fides, cur non eā cōcilioꝝ potestas?

Prou. 22

Ne transgrediaris terminos antiquos quos posuerunt patres tui.

Math. 18

Item dico vobis, qā si duo ex vobis cōsen-

EIVS AVTHORITATE.

scribit sup̄ terrā, de oī re q̄cunq; petierint, fiet
illis a patre meo qui in celis est, vbi enim sunt
duo vel tres congregati in nomine meo, ibi
sum in medio eorum.

1) **Null** p̄t cōvinci euīdētī, nō audisse ecclē
fiā q̄ si cōcilīū nō audierit. **Ausq̄** maior con
sensus q̄ in cōcilio, **Null**ibi congregat̄ plus
in noīe dñi quā in concilijs generalibus.

in noie dni qua in concilijs generalibus.
 // Conocantes aut duodeci multitudinē 7c. Interroga gnationē p̄stinā, 7 diligēt inue
 stiga patrū memoriā, besterni q̄ppe sum⁹, et
 ignoram⁹ qm̄ ymbra dies nostri sup̄ terram,
 ipsi docebūt te 7 loquēt tibi, 7 de corde suo p̄fe
 rent eloq̄a, in antiq̄s est sapientia, 7 in multo
 tpe prudētia. Ergo concilia audiamus 7 pa
 tres, non hereticos nup̄ natos 7 apostatas.

¶ Tollatur cōcilioꝝ auctoritas, ⁊ oīa in ecclesia
erūt ambigua, dubia, pendētia, incerta, nam
oēs mox redibunt hereses, concilioꝝ auctori-
tate dānate: quod si scripturis contra eos pu-
gnabis, iam seclusa auctoritate ecclesie, rejci-
ent scripturā quam volent, sicut modo **And-**
der rejcit epistolā **S. Jacobi**, quia aduersa
tur sibi, similiter **Machabeos** et cetera. // **Et**
olim heretici non acceptarunt quatuor illa
Euangelia, Sicut **Manichei** reiecerunt ve-
tus testamentum.

Res miseranda profecto, Si illud bereti
corum esset verum, tunc enim occurrente a-
liquo dubio in fide, non esset via deciden-

II. // DE CONCILIIIS.

di illud, sed quilibet iuxta prudentiā capitis sui, declinaret in illam vel aliā partem, quomodo ergo Christus sufficientē puidisset ecclesie sue per legem euangelicam, que tamen debet esse perfectissima?

Psal. 77. // Quāta mādauit patribus nostris, nota ea facere filiis suis, vt cognoscat gñatio altera, ergo nos credam⁹ mādata, cōcilijs ⁊ patrib⁹.

Augusti. // Augustinus ad Ianna. Illa que non scripta sed tradita custodimus, que quidē toto orbe terrarum obseruātur, datur intelligi, vel ab ipsis apostolis vel plenarijs cōcilijs (quorū est in ecclesia saluberrima authoritas) cōmendata atq; statuta retineri: vnde hec, quia ita sint facienda, disputare, insolentissime insanie est. Autterani ergo insolentes sunt ⁊ insani.

Augusti. // Augustinus libro. vii. cōtra Donatistas, assumit sanctam ecclesiā catholicā, cōtra Donatistas, authoritate plenarij concilij munitā. Et libro. j. ca. xviij. plenariū conciliū existimat consensionem totius ecclesie.

¶ Propositio secunda

Ecclesia. // Maiores ecclesie sicut sunt in cōcilio representant totā ecclesiā, patet primo in Exodo sepissime, ⁊ sume exēpli causa, Exod. xix: quando deus voluit dare legē Moyse, precepit ei, Hec dices domui Jacob ⁊ annuntia- bis filiis Israel ⁊c. // Et tñ postea de Moyse dicitur. Venit Moyse, ⁊ cōuocatis maiori- bus natu populi, exposuit oēs sermones ⁊c.

// Et licet solum seniores populi rñderūt, cum quibus loquebat̃ Moyses, tamē subdit text⁹.

// Responditq; omnis populus simul ⁊ ce. quod non erat ois popul⁹ nisi representatiue.

Deut. 10.

// Interroga patrem tuū ⁊ annuntiabit tibi, maiores tuos ⁊ dicent tibi, stultus populus iam, ⁊ supbi cines querūt Luther⁹, Zuinglium, Blarer, Osiandrum, Butzerum.

Eccle. 3.

// Ne despicias narrationē presbyteroz sapientium, ⁊ in puerbijs eorum conuersare, ab ipsis enim disces sapientiā ⁊ doctrinam intellectus, ⁊ seruire magnatis sine querela. Nō te pretereant narratio senioz, ipsi enim didicerūt a patribus suis, quoniam ab ipsis disces intellectum ⁊ doctrinam.

// Obijciunt heretici // In concilio sunt homines, quare fallunt sepe ⁊ fallunt cum omnis homo sit mendax.

Psal. 115

// Deprensus est concilium Carthaginense sub sancto viro Cyrano cum. lxxx. Episcopis de rebaptisandis hereticis errasse.

// Sicut conciliū Ariminense plenarium D. L. Episcopoz errauit cum Arrio. Et Ephe sinum secundū cum Euticete ⁊ Dioscoro. Et Constantinopolitanū sub Constantino Imp. de tollendis imaginibus.

// Et concilia etiā generalia vnanimiter suscepta varia determinarunt, etiam in his que credenda proponuntur, vt concilium Constantiense de primatu pape contra concilium Nicenum ⁊ Aphricanum.

II DE CONSILIIS

Obijciunt Layci.

A Ludderanis male persuasi, Cū Layci sint
5 de ecclesia, ⁊ non minus agatur de salute ani-
marum illorum, quam cleri. Itaque conueni-
at eos interesse. **D**ilunt obiecta

De primo fatemur eos qui in concilio conueniunt, esse homines, & in concilio generali legittime reguntur ductore spiritu sancto, qui eos falli non sinit. Nam & Paulus & Iohannes, Esaias & Dauid fuerunt homines, ad hoc Paulus ad Gala. inquit. Si angelus de celo aliud euange

Galath. 1. si fuerit, anathema sit. Scriptores itaq; cano-
nici infallibiliter scripserunt, qui fuerunt bo-
De secundo mines. Sic patres in cōcilijs.

¶ Conciliū illud Carthaginēse nō fuit ple-
narium, sed pticulare, vt ostendit Augusti. cō-
tra Donatistas, particularia autem concilia
Augusti. poterunt errare, ⁊ reformantur per generalia
Augustinus li. ij. contra Donatistas. Et ipsa
concilia que p singulas regiones et puincias
fiunt, plenariorum conciliorum auctoritati q̄
fiunt ex vniuerso orbe christiano, sine vllis am-
De tertio. bigibus cedere, cum experimento rerum apit̃.

¶ Ariminense conciliabulum fuit, non con-
cilium, neque legitime congregatum. Inuito
enim Liberio coactum fuit hereticorum ope-
ra, cōtra cōciliū Nicenū, Thaurō p̄fecto pro
Arrianis iussu impatoris p̄cibus ⁊ minis istā
te. Et simplices ep̄i occidentales fuerūt seducti
fucis hereticorū, q̄s postea itelligētes, retracta-
rūt p̄clusa Arimini, Sic ⁊ Ephesinū concilia

D CONCILIIS

bulum in quo hereticus p̄sedit **N**oscorus, nō
fuit legitime congregatum, nolentibus lega-
tis **P**ape iniquum locum accedere, & damna-
tum fuit p̄ **L**alcedonense concilium. Sic im-
pius imperator **C**onstantinus, repugnāte pō-
tificē, conciliabulū **C**onstantinianum collegit
quod postea **N**iceno cōcilio scdō sub **N**ie De *imagi*
rene impatrice damnatū est, vnde & **C**arlsta- *nibus.*
dius, **Z**uninglius, **H**etzman, **B**larer, in hoc
Luttero repugnantes, damnati sunt.

• **A**dverte hic q̄ gñalia cōcilia in spū scō
cōgregata, aberrasse a via v̄itatis nūq̄ dep̄hen-
dūt, potissimū in his definiēdis que ad ortho-
dora fide, rectosq; mores attinēt. **E**terū con-
cilia hereticorū iussu atq; assensu conuocata,
semp a fide recta aberrarūt, quale fuit istud **A**-
riminēse. **D**e q̄ diffuse refert historia **E**ccelesi-
li. x. ca. xxi. **T**ale etiā fuit cōciliū **M**ediolanē.
iussu **C**ōstātij impatoris arriani celebratū, ad
Athanasij fidei p̄pugnatoris accitimi cōdē-
nationē pcurādā, **I**n q̄ episcopi catholici **D**i-
onisi⁹, **E**usebi, **P**aulin, **M**ilari, & alij nōnulli,
q̄a noluerūt subscribere dānatiōi **A**thanasij,
in exiliū sūt pulsi vt refert histor. eccle. li. x. ca.
ix. **E**modi q̄q; fuit cōciliū **A**nthiocenū sub **C**ō-
stātij impat. **A**rria. in cōfessu. xc. epōz celebra-
tū vbi **A**thanasij. sede sua epālī, quā in **A**lexan-
dria tenuit, eiectus ē exilioq; dānatus, vt dein-
de facilius **N**iceni cōciliij robur & anthoritas
sustolleret, p̄ualeretq; mēdatū v̄itati sicut hi-
storia triptita li. iij. cap. ix. latins cōmemorat.

C I L I I S;

Simile quoq; fuit concilium postea apud Se-
lentiam Isaurie coadunatum, c. et lx. eporum
contra Nicenam synodum, vcz in historia tri-
par. li. v. ca. xxxiij

d. quisto Concilia plenaria, que mores et regimen
concernunt ecclesiasticum, pro qualitate et co-
ditione temporum, personarum, et absque fi-
dei preiudicio varie determinarunt. Vñ In-
nocentius iij. de consangu. et affin. ca. Non de-
bet. Ita dicit. Non debet reprehensibile iudi-
cari, si secundum varietatem temporu statuta
quandoq; varientur humana, presertim cum
urgens necessitas et euidentis utilitas id exposcit
Quoniam ipse deus ex his que in veteri testa-
mento statuerat nonnulla mutauit in nouo.
Nec ille. At concilia generalia legitima in cre-
dendis, se non destruxerunt. Sic intelligatur
Augusti. Priora concilia plenaria posteriori-
bus emendari. Concilium autem Africanu
et Nicenum non aduersari Constantien. vide
de papatu infra titu. iij.

De quito. Layci possunt interesse concilijs vt testes,
vt defensores, vt consiliarij, vt suggestores, vt ex-
ecutores, tamen a Christo nato, nunquam ha-
buerunt uocem diffinitiuam in concilio. Actu;
xv. statuerunt vt ascenderent Paulus et Bar-
Actu. 15 nabas, et quida alij ex alijs ad apostolos et pre-
sbyteros in Hierusalem sup hac q. et q sequu-
tur. Ecce ad clerum ascenderunt non ad lay-
cos, et nulla fit laycoru mentio in eod concilio.

DE CONCILIIS.

In concilio viij. actiōe iij. principes iussi interrogare dixerunt. Ut obsecundantes verbo vestro, ex preceptione vestra interrogabim⁹ eos, non per potestatem nostrā, potestas enim hec vestra est.

Basilius Imperator de Laicis inquit. Quamq̃ nō sit datum istis secundum canonē, dicēdi quicquam penitus de ecclesiasticis causis, opus enim hoc pōtificum est ⁊ sacerdotū

Eozomenes refert. Dum Valentinian⁹ per Thraciam ad Romam properaret, Tūc *Sedulius* episcopi Helleponti Bitbinie legatum miserunt Hipatianum Heraclie presulem quaten⁹ dignaretur ad emendationē dogmatis interesse. Respondit mihi quidem, cum minim⁹ de populo sim, phas non est talia perscrutari.

Verum sacerdotes quibus hec cura est, apud semetipsos congregentur, vbicunq; voluerint. Ambrosius a. Valentinianū contra Auxentium Si scripturarum seriem diuinā, *Ambros.* vel veterum tempora retractemus quis est qui abnuat in causa fidei episcopos solere de Chri-
stianis Imperatoribus, nō Imperatores de episcopis iudicare?

Martian⁹ impator in Calcidonen concilio *Martian.* ad synodū dixit. Nos ad pseruandā fidē, non ad potentiā oñdēdā, exēplo gloriosissimi principis Cōstantini, synodo interesse volumus, vt inuenta veritate, nōvltra multitudo prauis doctrinis attracta, discordet. Et itez. Sunt q̃

D E C O N.

dam certa capitula q̄ bonoz respectu, vestre
referu im^o sanctitati, congrui rati regulariter
a vobis ista, synodali disponi consilio potius
quam nostris legibus statui.

Basilius

Basilius Imp. in fine concilij octau.

Impera.

De vobis aut laycis, tam q̄ indignitatibus,
quā qui absolute cōuersamini, qd̄ amplius di-
cā non habeo, quā i quod nullo mō nobis licet
de ecclesiasticis causis sermonē mouere, neq̄
penitus resistere integritati, ecclesie ⁊ vniuersa-
li synodo aduersari. Hoc. n. inuestigare ⁊ q̄re-
re patriarcharū pōtificū, ⁊ sacerdotū est: q̄ re-
giminis officiū sortiti sunt: qui sanctificādi, q̄
soluendi ⁊ ligandi potestatem habent: qui ec-
clesiasticas ⁊ celestes adepti sunt clauēs. Nō
nostrum qui pasci debemus, qui sanctificari, q̄
ligari, vel a ligamento solui egemus. Quāte-
cunq̄. n. religionis ⁊ sapientie laycus existat,
vel etiā si vniuersa virtute interius polleat, do-
nec layc^o est, ouis vocari nō desinet ⁊c. Que
ergo vobis ratio est in ordine omniū cōstitutis
Pastores vborū subtilitate discutiendi, ⁊ ea q̄
sup nos sunt querendi, ⁊ ambiendi habent.
Optet nos ergo cū timore ⁊ fide syncera hos
audire, ⁊ facies eorū vereri, cū sint ministri dei
omnipotētis, ⁊ huius formā possideāt, ⁊ nihil
amplius quā ea q̄ nostri ordinis sunt require-
re. Hinc populus remittebat a Christo ad
faciendū nō ea, que principes, reges, tetrarche
aut nobiles dicerēt, sed q̄ scribe ⁊ pharisei sedē

Mat. 23.

tes sup cathedram Moysi, dixerunt vobis,
seruate ⁊ facite.

Heretici aut cum plausum querunt popu-
larem, enenit qđ Hieremias pdixit. Prophe-
te prophetabant mēdaciū, ⁊ sacerdotes ap-
plaudebant manibus, ⁊ popul⁹ me⁹ dilexit ta-
lia, quid igit fiet in nouissimo eius? Summa
itaq; est sacre scripture, Ecclesie ⁊ con-
ciliorum concordia.

De primatu sedis apo- stolice ⁊ Petri. iij.

Quia summa auctoritas interius sit apud ecc-
lesiam, quam contemplamur in concilijs ⁊ in se-
de apostolica. Conuenit ut Rom. pontificis ⁊ Pe- Rō ordit.
tri primatum firmerius breuibus.

Post confessionem Petri, Iesus di-
cit ei, Beatus es Simon Bario- Math. 16.
na, quia caro ⁊ sanguis non reuelas-
uit tibi, sed pater meus qui in celis
est, ⁊ ego dico tibi, quia tu es Petrus, ⁊ super
hanc petram edificabo ecclesiam meam, ⁊ por-
te inferi non pualebūt aduersus eam ⁊ tibi da-
bo clauēs regni celorum, ⁊ quodcunq; ligane-
ris super terram erit ligatum ⁊ in celis, ⁊ qđ-
cunq; solueris sup terrā, erit solutū ⁊ in celis.
Patet quō signare voluit psonā s. Petri qđ po-
tuit nomē antiquū Simō. Nomē nouū Pet-
B iij

III. DE PRIMATV SED. APO.

nomen patris Bariona, et demonstrat pprie,
Tu es, et super hanc, p hanc petram exponit
Hiero. id est super te, et tibi dabo claves etc.

Et per illa verba promissum Petro prima-
tum testantur sancti patres, et sup Petro edi-
ficandam ecclesiam.

Cyprianus lib. iij. epistolarum ad Pu-
pianum et libro. i. ad Cornelium.

Origenes homilia sexta sup Mattheu.
Hieronym. lib. i. contra Pelagianos et sup
Mattheum. xvi.

Ambrosius sermone. xlvij.

Augustinus contra epistolam Donati.

Crisostomus super Mattheum.

Hilarius sup Mattheum.

Leo in sermone. 3. de anniuersario die sue
assumpt.

Gregorius in moralibus, et in registro ad
Mauriciu Augustum

Cyrillus lib. ij. ca. xij. sup Iobannem. Con-
cilium Calcedonense octauum, Nicolai pa-
pe. Vide nostro libro. i. de primatu Petri. Po-
testatem quam promisit Christus Petro, de
Ioban. 21. dit post resurrectionem. Dixit Simoni Pe-
tro Iesus: Simon Ioannis diligis me plus
ijs, dicit ei: Etiam domine, tu scis quia amo te,
dicit ei, pasce agnos meos, quod et tertio repe-
tijt, pasce oues meas.

Hic soli Petro in presentia aliorum apo-
stolorum commisit oues vt principi apostolo

STOLICAE ET PETRI

rum: nam pascere in sacris literis significat regere, et pastores dicuntur reges Ezechielis xxxiij. Isa. xliij. et lvj. Hierem. ij. et xxij. Psal. xxij.

Datum primum Petro per illa verba testatur Lyprianus de simplicitate prelatorum. Hiero. in sermone de Petro ad Eustochium. Ambrosius in sermone de penitentia et de fide Petri. Crisosto. super Ioan. et Home. lxxx. de penitentia. August. in q. Noui et Veteris testa. q. lxxv. Leo in sermone de ascensione domi. Grego. in homi. Mar. xvj. et epistola ad Liria. Bernardus sermo. iij. de septem panibus. Beda in homi.

Primatus Petri probatur ex multis alijs scripturis Luce. xxiij. Simon ecce Sathanas expetuit vos ut cribraret sicut triticum, ego autem rogaui pro te, ut non deficiat fides tua, et tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. Vide pro Petro rogat pro ceteris, et duo petit. Inde fecitabilitatem fidei, et potestatem confirmandi fideles. Sic. August. Chrysost. Leo. Cyrillus et Beda capiunt. Mat. th. xvi. dixit Christus Petro. Vade ad mare et mitte hamum, et eum piscem qui primus ascenderit, tolle: et aperto ore eius inuenies statuerem, illum sumens, da eis pro me et te, patet Christum pluribus discipulis presentibus, solum Petrum sibi equasse in solutione tributi. Ita intelligit Hiero. August. Chrysost. Origenes. Ambro.

EIVS AVTHORITATE.

Math. x. Marci. iij. Luce vi. vbi describitur apostolorum constitutio, ab omnibus Petrus ut caput nominatur primo, quod pro eius primatu expendit Hiero. Chrysost. Joā. xij. solus Petrus super aqua maris ad Christum peruenit.

Signum singularis pontificij, ait Bernardus de consideratione ad Eugenium Luc. v. Et si discipulis alijs imperatur ut laxet retia, soli tamen Petro dicitur, duc in altum, ponderat. s. Ambro.

De sanctis patribus iam audiuius, oēs Petro tribuere primatum a domino, primo promissum dein post resurrectionem exhibitum super tota ecclesia, Addatur tamen prioribus.

Dionysius ca. iij. de diuinis nominibus

Athanasius in epistolis ad Marcum Liberium et felicem, in quibus abunde probat primatum Papae.

Eusebius Caesariensis li. ij. ca. xij. ecclesiastice hystorie. Augusti. tract. lvj. super Joā. an. li. ij. contra Donatistas et ce

Lactantius libro. vij. instit. diuinarum.

Paulinus de viij. felice. Anselmus ad Urbanum Papam. Valentinianus.

Martianus. Phoca. Justinianus, Imperatores, sub titulo de summa trinitate et fide catholica.

iohnn. 21.

Que omnia latissime astruximus tribus libris de primatu Petri ad Leonem decimum, et multa rara inuenies in magno opere contra Lutherum. Joan. fabri Archiducalis consiliarij.

DE PRIMATV SED. APOS.

Ratio suadet, quia fuit summus sacerdos in vete. lege, cui⁹ authoritas audita fuit ex ca. xvij. Dentro. Et regimē monarchi cū est optimum: & talis ordo est in ecclesia triumphantē: & sicut pulchre inducit Nazianzenus, Moyses in dubijs prouidit synagoge Dentro. xvij. cur Christus nō prouidisset sue sponse ecclesie Grego. libro. xxi. Moralium. Omnes homines natura equales genuit: sed ratione meritorum ordine, alios alijs occulta dispensatione postposuit: ipsa vero diuersitas que accessit ex vna, diuino dispēsat iudicio, vt quoniam omnis homo iter vite non graditur, alter ab altero regatur.

Desiderat forte hereticus, ecclesiam militātem non habere caput ministeriale, & fiat in ecclesia quod scribitur. In illis diebus non erat *Iud. 17. 18* Rex in Israel, sed vnusquisque, quod sibi bonum videbatur, sic faciebat.

Obijciunt Heretici.

Petro non promisit nec dedit Christus 1. clauēs pro persona sua, sed quia gerebat personam ecclesie. Si supra Petro homine 2. est edificata ecclesia, iam porte inferorum preualuerunt contra eum in voce vnus ancille, & quotidie preualent successoribus suis peccatoribus.

¶ Et cum super petra sit ecclesia edificata, 3. petra autem erat Christus. i. Corinthio. 1.

III. DE PRIMATV SEDIS

1. Corin. 3 non poterit referri in Petrum, et fundamentum aliud nemo potest ponere, propter id quod positum est.

4. Primitiua ecclesia apostolorum non fuisset ecclesia, cum Petrus, xvij. anno post Christum passum fuerit adhuc in Hierusalem, ubi erat tunc Romana ecclesia.

5. Petrus nunquam fuit Rome.

9. Petrus est membrum ecclesie.

7. Quo Petrus esset petra cum Matthei, xvi dixerit Christus, vade post me Satana.

Diluuntur ista contra Petrum adducta

De prio. Fatemur cum Augustino claves datas ecclesie: tamen in persona Petri, i. claves finaliter dedit Christus Petro, ad utilitatem ecclesie, dedit claves non vni, sed vnitati. Ita Petrus gessit personam ecclesie, sicut imperator Germanie, Itaque certe persone habent claves, quia alias nullus esset illarum usus.

De scdo. Preualuerunt porte inferi aduersus personas succedentes Petro, non tamen contra potestatem Petri. Hec successio Petri in potestate mansit, licet persone peccarent. Petro autem negante, nondum ecclesia erat super eum fundata, sed fundanda, quia Christus, dixit super hanc petram edificabo ecclesiam meam, scilicet post resurrectionem.

Det crdo Et si Christus sit petra principalis, et fundamentum primum, tamen habet vicarios et substitutos, secundarias petras: nam cum

STOLICAE ET PETRI

dicto Pauli quod solus Christus sit fundamentum, stat dictum Joānis apl. xij. Et murus ciuitatis hñs fundamēta xij. 7 in ipis duo dēcim nomina, duodecim apostolorū 7 agni.

Errat Ludder Petrum tam tarde venisse Romam, quia fuit v. annis in Ponto / 7 Asia. vij. i Antiochia, postea migravit Romam licet xviij. anno e Roma venerit Hierusalem ad concilium. Porro nībil ad rem facit, Erat enim Petrus summus pontifex, v. bicunque erat, licet reuelante spiritu, vt Marcellus sanctus martyr ait, sedem sibi Rome elegerit, prius itaque tempore fuit summus episcopus Petrus quam Romanus episcopus. *d. quarto.*

Hoc est nouum mēdatum Urbani Riegers aut alterius Lutterani, Petrum nūquā fuisse Rome, 7 añ Paulū cōuertisse eos, de qb loquitur Galat. ij. testatur beatus Hieronymus super epistola ad Romanos. j. Et aliquid impartiar vobis gratie spiritualis. Ad cōfirmandos inquit, uos Romanos Petri predicationem 7 fidem tenentes. *De quinto.*

Confirmare se velle Paulus dicit, non quo minus accepissent a Petro, sed vt duobus apostolis testibus 7 doctoribus, eorum corroboraretur fides, alioquin curabat ne super fundamentum alienum edificaret.

Egesippus antiquissimus, qui sub Aniceto venit Romam, Anno domini. clx. Is scribit libro. iij. de excidio Hierusalem qd

DE PRIMATV SED. APO.

modo // **V**ero quesierit causas occidendi apostolos, datoque precepto vt comprehenderentur apostoli: rogabatur Petrus vt sese alio conferret.

*Vide Iohā
nē Fabrū.*

Ad Dionysius Corinthiorum episcopus existens Ro. Anno domi. m. l. ait: Vos habentes commonitionem e Petro ⁊ Paulo, plantationem Romane ecclesie coniunxistis. Ambo etiam aduētantes: atque in hac vrbe simul docentes, etiam martyrio pariter, vno eodemque tempore coronati sunt. Idem testat quidam scriptor **S**aus sub Xepherino papa.

Ignatius discipulus Joannis euangeliste ad Ephenses scribit. **Q**uid quod Petrus crucifixus est, Paulus ⁊ Iacobus gladijs obtruncati sunt: Iohannes in Pathmo relegatus est: Et ad Romanos, Non sicut Petrus ⁊ Paulus precipio vobis, illi enim apostoli Iesu Christi, ego autem minimus.

Irenaeus Lugdunensis episcopus libro: iij. capite. j. contra hereticos, sic inquit **M**attheus Hebreis isorum lingua scripturam dedit.

Euangelij: cum Petrus ⁊ Paulus Rome euangelisarent ⁊ fundarent ecclesiam.

Et capite iij. **A** gloriosissimis duobus apostolis Petro ⁊ Paulo, Rome fundate ⁊ constituite sunt ecclesie.

APOSTOL. ET PETRI.

Tertulianus anno dñi. c.l.vi.ū. scripsit li. iij. aduersus Martionē, Romanis Euangelū. Petrus & Paulus sanguine suo signatū reliquerūt. & li. de prescriptione hereticorū loquēs de Roma subdit. Vbi Petrus passioni domini coadequatur.

¶ Eusebius Cæsariensis lib. ij. histori. inq̃t. In ipsis Claudij temporibus, clementia diuine prouidentie probatissimum omnium apostolorum & maximum, fidei magnificentia, et virtutis merito, primorem principem Petrū, ad urbem Romam deducit.

¶ Et lib. de temporibus. Eodem anno ab Herode capitur, & infra Petrus natione galileus, Christianorum pontifex. primus, cum primū Antiochenā fundasset ecclesiā, Romā proficiscitur, vbi euangelū predicans. xrv. annis eiusdē. urbis eplis p̃senerat. Gaudeti⁹ Hierianus vetustissimus scriptor inq̃t. Hoc em̃ die apud urbē Romā ambos pro Christi nomine Neronis crudelitas interfecit. Hieronymus de viris illustribus. Simon Petrus, filius Iohannis, provincie Galilee, vico Bethsaida, frater Andree apostoli, & princeps Apostolorum, post episcopatum Antiochensis ecclesie, & predicationem dispersionis eorum, qui de circumcisione crediderant in Ponto, Galatia, Capadocia, Asia, & Bithinia, secundo Claudij anno

III. DE PRIMATV SEDIS

ad expugnandum Simonem magū, Romā pergit, ibi viginti quinq; annis cathedram sacerdotalem occupauit.

Dionysius Areopagita s. Pauli discipulus idem testatur ad Timotheum cōdiscipulum de transitu apostolorum. **L**inus papa primus post Petrum, scripsit ouētalibus p martyrio Petri in vrbe. **A**mbrosi. sermone lxxvj. iquit. **N**ō sine cā factū putem, quod vna die, vno in loco vnus Tyrāni tolerauere sententiā, vna die passi sunt, vt ad Christum pariter peruenirent. **V**no i loco, ne alteri Roma desesset. **z**c. **z** infra, in vrbe Roma, que picipatum **z** caput obtinet nationum, loqui ē de Petro **z** Paulo. **P**apias Hieropolitanus s. **J**ohannis euangeliste auditor, testatur Petrum suā primā epistolā canonicā scripsisse Rome.

Paulus Prosina li. vj. hīstor. ca. vj. **A**nno ab vrbe cond. octingētesimo quinto **T**iberius **C**lau. ab **A**ugusto quartus regnū adeptus ē, mansitq; in eo annis xiiij. **E**xordio regni eius, **P**etrus apostolus domini nri **J**esu **C**hri Romā venit, **z** salutarem cunctis credentibus fi-

4/De sexta. dem, fidei verbo docuit, potentissimisq; virtutibus approbanit. **A**tq; exide **C**hristiani Rome esse ceperunt. **E**t ca. sequenti. **V**ero primus **R**ome **C**hristianos supplicijs **z** mortibus affecit, ac p oēs prouincias pari psequutione ex cruciari impauit, ipm q; nomē extirpare conatus, beatissimos **C**hristi apostolos **P**etrum

STOLICAE ET PETRI

cruce Paulū gladio occidit.

// **T**estatur hoc Athanasius, Marcellus, Damasus, Leo Bernardus, et alij innumeri.

// **V**ide Johannē fabiū in suo ope post mediu.

// **P**etrū membrū et ptem ecclesie dicim⁹, sed *De sexta*
quod propterea non possit esse caput ministeriale, seu vicarius veri capitis, negamus, Similit̃ aliud est agere priuatā personam, aliud publicā Et si est caput est utiq; membrum.

// **N**on mirum Petrum increpatū a Chro, *De septio*
quod existimaret sue confessioni contrariū, Chri-
stum occidēdū, quia nondum acceperat claves,
nondū erat pfirmatus, nondū venerat sup eum
plenitudo spiritus. Ideo, non dū fuit petra, sed
post resurrectionē Christus fundavit sup eū ec-
clesiam, ut expresse testatur Hieronym. ibi sup
Matth. Deniq; Chrilostomus et Hilarius nolūt no-
men sathane prinere ad Petrū, sed ad diabolu
suggestorē huius cōsiliij Porro lapsus psone nō
tollit potestatem,

// **C**um enim Ludder p petrā intelligit fidē.
fides eque amittitur in homine, sicut grā. et non
plus fides vnius hominis q̃ alterius hominis,
et ita sup fide omnium fidelū est edificata eccle-
sia. Et si oēs fideles sunt fundamētū, quā tūc da-
bit ecclesiā: nisi ineptissime dicat idem fūdari su
per seipso.

Adhuc obijciunt heretici cōtra

Petrum et Papam.

// **P**etrus, in apostolos non habuit potestātē, sed
L

III. DE PRIMATV SEDIS

ad expugnandum Simonem magū, Romā pergit, ibi viginti quinque annis cathedram sacerdotalem occupavit.

Dionysius Areopagita s. Pauli discipulus idem testatur ad Timotheum cōdiscipulum de transitu apostolorum. Linus papa primus post Petrum, scripsit orietalibus p martyrio Petri in vrbe. Ambrosi. sermone lxxij. iquit. **N**ō sine cā factū putem, quod vna die, vno in loco vnus Tyrāni tolerare sententiam, vna die passi sunt, vt ad Christum pariter peruenirent. **V**no i loco, ne alteri Roma desesset. &c. & infra, in vrbe Roma. que picipatū & caput obtinet nationum, loqui ē de Petro & Paulo. Papias Hieropolitanus s. Iohannis euangeliste auditor, testatur Petrum suā primā epistolā canonicā scripsisse Rome.

Paulus Prosus li. vi. histor. ca. vi. Anno ab vrbe cond. octingentesimo quinto Tiberi Clau. ab Augusto quartus regnū adeptus ē, mansitq; in eo annis xiiij. Exordio regni eius, Petrus apostolus domini nr̄i Iesu Christi Romā venit, & salutarem cunctis credentibus fidem, fideli verbo docuit, potentissimisq; virtutibus approbanit. Atq; exide Christiani Rome esse ceperunt. Et ca. sequenti. Nero primus Rome Christianos supplicijs & mortibus affecit, ac p oēs prouincias pari psequutione ex cruciari impauit, ipm q; nomē extirpare conatus, beatissimos Christi apostolos Petrum

4/De sexto.

STOLICAE ET PETRI

cruce Paulū gladio occidit.

// **T**estatur hoc Athanasius, Marcellus, Damasus, Leo Bernardus, et alij innumeri.

// **V**ide Johannē fabrum in suo ope post mediu.

// **P**etrū membrū et ptem ecclesie dicim⁹, sed De sexta
quod propterea non possit esse caput ministeriale, seu vicarius veri capitis, negamus, Similit⁹ aliud est agere priuatā personam, aliud publicā Et si est caput est utiq; membrum.

// **N**on mirum Petrum increpatū a Christo, quod existimaret sue confessioni contrariū, Christum occidēdū, quia nondum acceperat claves, nondū erat pfirmatus, nondū venerat sup eum plenitudo spiritus. Ideo, non dū fuit petra, sed post resurrectionē Christus fundavit sup eū ecclesiam, ut expresse testatur Hieronym. ibi sup Math. Deniq; Chrysost. et Hilarius nolūt nomen sathane ptinere ad Petrū. sed ad diabolu suggestorē huius cōsiliij Porro lapsus psone nō tollit potestatem, De septio

// **C**um enim Ludder p petrā intelligit fidē. fides eque amittitur in homine, sicut grā. et non plus fides vnius hominis q̄ alterius hominis, et ita sup fide omnium fidelū est edificata ecclesia. Et si oēs fideles sunt fundamētū, quā tūc dabit ecclesiā: nisi ineptissime dicat idem fūdari su perseipso.

*A*dhuc obijciunt heretici cōtra
Petrū et Papam.

// **P**etrus, in apostolos non habuit potestatē, sed

IN DE PRIMATV SED. APO.

apostoli in ipsum, quia ipsum ⁊ Iohannem mis-
serunt in Samariam Acto. viij.

Nec Petrus exercuit vnq̃ primatum illū,
sicut modo Papa, non vult vllum episcopum
fieri in mundo, nisi accipiat pallium ⁊ cōfirma-
tionē ab eo.

Mouit Petr⁹ hoc prohibitum a Christo,
Luc. xxiij facta contentione, quis eorū videret es-
se maior, dicit eis Iesus, Reges gentium domi-
nantur eorum, ⁊ q̃ potestatem habent sup eos, be-
nefici vocant̃, vos autem non sic, sed qui maior ē
vestrum, fiat sicut minor, ⁊ qui precessor est, sicut
ministrator. Liqueat (inquiunt heretici) reges gē-
tium, non pontifices esse qui dominantur.

Marci decimo, vbi filij Zebedei ad hanc
aspirarunt potestatem, receperunt responsum, s.
vt calicem biberent, nec tamen certi vbi sedituri es-
sent. Sic superioritatem fugiendam docuit Lu-
ce nono ⁊ Mathei decimo octauo.

Paulus resistit Petro Galath. ij.

Victor papa volens excommunicare ori-
entales, fuit prohibitus ab Hiereneo Lugdu-
nensi.

Aniciet⁹ cessit Policarpo epō Smyrne-
orum.

Orientales episcopi non obedierūt Julio
pape.

Cōstantin⁹. iij. impator cōstituit papā esse

Sic tot milia martyrum orienta-
lis ecclesie essent damnata, similiter Lyprianus

APOSTO. ET PETRI

Augustinus Nicolaus, quia nunq̃ fuit papa su
per ecclesias Asiæ, Græciæ, aut Aphricæ.

xij Quando instituit Antiochenum, Con
stantinopolitanum, Alexandrinum, aut Indi
cum.

xij Theophilus Alexandrinus et Epiphani
us deposuerunt Eusebium, et idē Epipha
nius excommunicauit Iohannem Hierosoly
mitanum.

xij. Concilium Nicenum testatur episcopū
gerere curam suburbanarum ecclesiarum.

xv. Idem statuit episcopos ordinari ab epis
copis prouincialibus non a papa.

xvi Idem concilium Hierosolymitano tribu
it primatum, non Romano. Et Hierosolyma
fuit prima, quia de Syon eribit lex.

xvij Concilio Aphricano quarto. Prime se
dis episcopus non appelletur princeps sacer
dotum, aut aliquid huiusmodi, sed tantū prime
sedis episcopus, et infra, vniuersalis autem nec e
tiam Roma. ponti. appelletur.

xvij. Et Pelagius et Gregorius renuerunt no
men vniuersalis episcopi.

xix Primatus Pape probatur ex Decretis et
Decretalibus Romanorum pontificum. Qui
libri intra quadringentos annos nati sunt

Decius induximus, quod hic magis vo
ciferetur heretici p̃tra petrā q̃m oēs impetunere.

Diluuntur obiecta.

Petrum exercuisse primatum iam dicemus.

De primo

III. DE PRIMATV SEDIS

at cum argutaris Petrus fuit missus ab apostolis in Samariā quare sit minor apostolis? Est forma argumētādi Arrianorum. quia pater misit filium Ioan. vj 7 xx 7 ad Galath. iij. Itaque pater est maior filio, q̄a mittens maior est missus, q̄si non Herodes miserit tres magos, vt adorēt puerū q̄ maior magis nō fuit. 7 frequēs est potior res mitti ex collegio 7 senatu. * cōsilio scz vltimo re, non auctoritate inferiorū. Vnde Josue xxj. legitur, quod cū audissent filij Israel edificasse filios Ruben 7 Gad 7 dimidium tribus Manasse, altare in t̄ra Ebanaā, sup Jordanis tumulos cōtra filios Israel, cōuenerūt oēs i Silo vt ascēderēt 7 dimicaret contra eos. Et interim miserūt ad illos in terrā Balaad Phinees filiū Eleazari sacerdotis 7 decem principes cum eo singulos de singlis tribubus, vt eos super hoc fctō sacrilego rephenderēt. Ecce filij Israel inferiores populi miserunt Phinees q̄ fuit eorū dux coram dño, vt dicitur i. Paral. ix Patet itaque ex diuinis literis nihil habere cōsequētie, Nūc est missus, ergo est minor mittēte aut mittentibus.

¶ Petrus exequutus ē officium suum. Nos lumus recensere que Johannis sexto. Luce duo decimo Matth. decimo nono Luc. v. Matth. quarto, Matthei decimo septimo, Matthei decimo octauo, recensuerunt, sed quādo in actu iā erat pontifex creatus audiamus quid fecerit: Namprimo ordinationem Matthei in apostolum direxit. Exurgens Petrus in medio frat̄

APOSTO. ET PETRI

dixit. Viri fratres &c. Actu. i. Secundo in die Penthecostes oēs aplos defendit: Stans Petrus cum vndecim, eleuauit vocem suam Act. iij.

Tertio p'sente Ioan. sanauit claudū, & coram populo defendit Act. 3. Quarto in concilio defendit se & Ioan. Actu. iij. Quinto in Ananiam & Saphiram sententiā mortis ptulit Act. v. qđ fuit maximū potestatis coherciue inditium. Sexto Simonis maledictā nundinationem cohercuit Act. viij. Septimo iussus fuit etiā gentes tanq̃ platus in suam potestatem suscipe, qñ vidit lintheum, in q̃ erant bestie & reptilia, & ce. & facta est ad eum vox. Surge Petre, occide & māduca. Act. xx. Hic iussus fuit velut caput, gētes incorporare ecclesie. Octauo in concilio aplo- rum fuit autor sententie cessationis legalium, vt docet Hiero. & Act. xv. Cane itaq; heretice mentiri in s. Petrum, quod potestate diuinitus tradita non sit vsus.

De adiuncto falsum est, nam patriarche, qui libet confirmauit suos epōs, & Thessalonicen. cōfirmanit suos epōs grecie, tanq̃ vicari⁹ pape, vt liquet ex actis Leonis pape. Existimat heretic⁹ oēs epōs habere pallia, quod falsum est, quia regulariter archiepī habent, & pauci epī ex priuilegio, sicut Bambergens in Germania.

Vide in primatu nostro lib. 3. cap. xv.

De rōne pallij ex B. Gregorio.

Constat Christum phibuisse ambitioem Ty De tertiarannidem, non potestatem, qā illa est a deo, & q

III. DE PRIMATV SEDIS

potestati resistit, ordinationi dei resistit, ad Roma. ij. Voluit ergo docere humilitatē presidentis, non auferre potestatem eius, Sicut ex eo quod ipse ministrabat, et alios maiores ministrare docuit, male inferret quis Christum nullā habuisse potestatem. Et cum Christus dixit, qui maior est vestrum, Constat quod voluit aliquem esse maiorem in potestate, licet coniunget ei ut sit sicut minor per exhibitionem ministerij.

De quar. & quinto. Similiter respondemus, nam voluit, ut Hieronymus inquit, suos ad summam virtutū, non potentia sed humilitate peruenire, nam existentes in potestate, debent se intus humiliare, ac si non essent in potestate, ut paruuli fiant humilitate, non sensu, ac etate.

De sexto. Paulus reprehendit Petrū, quia attinebat ad edificationem fidei, hoc est ad officiū apostolatus, in quo erant equales, tñ regimine et potestate Petrus adhuc erat prior. Nam hodie etiam sepe contingit papam et alios superiores reprehendi ab inferioribus.

Imo hereticus Ludder oēs reprehendit ecclesiasticos platos, qui nullius est superior.

De septio & octau. Anicetus primus statuit pascha celebrari dñi cadie, confirmavit pmo Pius deinde Victor, et obtinuerunt. Restiterunt primo Orientales, quod ex usu s. Joānis. xiiij. luna pmi mensis celebrabāt. Policarpus ex Smyrna adiit Anicetum (ecce Breucus ad Romanum) qui credidit ei, sacerdotali officio perfungi, nec Anicetus Policarpo

TOLICAE ET PETRI.

suadere poterat, inquit Eusebius in ecclesiastica historia. Corruptor? Ludder ait, Anicetum cessasse Policarpo. Orientales resistentes Victori excommunicare voluit, quem Irenaeus monuit, non quod Victori esset nulla in orientales potestas, nam sanctus martyr, cur attentasset? sed pro consideratione concordiae ecclesiae et pace, consuluiturbationem non moueri in ecclesia.

Mirum quod hereticus innititur facto hereticorum, nam illi orientales, expulerant Athanasium et Paulum qui confugientes ad Iulium papam, citatis et excommunicatis hereticis, fuerunt restituti. Hic ruit hereticus, quia papa Iulius ante M. c. annos potestatem habuit in orientales episcopos Asiae et Egypti.

De nona.

Vide primatum nostrum.

falsum est Constantinum quartum primum dedecisse primum Romano pontifici, cum antea habuerit ex Euangelio, confirmantibus Imperatoribus Constantino, Valentino, Gratiano, Theodosio, Martiano, Basilio, et alijs. Unde non inuenit iuri sedis apostolice, decreta etiam principum accedere, quo temeritas rebellantium comprimatur. Errauit tamen hereticus Constantinum quartum quicquam in ea re statuisset, sed solum remisit confirmationem pape electi, quam Imperator ante suo modo facere solebat.

Dedeci.

De undec.

Nullus sanctorum martyrum subtraxit se ab

L iij

~~DE PRIMATV SEDIS~~

obedientia Petri vel successor, vbi ⁊ quando op-
tebat. Fallitur hereticus qđ si papa sit sup̄mus,
opteat oēs ep̄s ab eo cōfirmari, nā sicut sacer-
dotes ab ep̄is: ita ep̄i, ab archiep̄is p̄matib⁹ aut
patriarchis sufficiat p̄firmari. Ita de Amb. Au-
gu. ⁊ Nicolao sentias. Credo in Germania fa-
ctum superbia ep̄oꝝ, quod excusserunt potesta-
tem p̄matis Magdeburgens. Et p̄ora liquet ex
octaua synodo, ex concilio Niceno ⁊ alijs, vi-
de distōnez. lxiij. decreti Aphrice ep̄s fuisse sub
Ro. pontifice patet, qđ ex cōcilio Melenitano
scripserunt ad Innocentiū p̄mum papā, peten-
tes illius confirmationem, vide in epist. Augu.
xc. ⁊ xci. Concilia tertium ⁊ quartum Carthagi-
nensis auctoritate Rozimi Pape ⁊ alia auctori-
te Bonifacij fuerunt confirmata, qm̄ misit illuc
Faustinum ep̄m, illis interfuit August. Concilia
sub Cypano in Aphrica petierunt approbatio-
nem a Cornelio papali. i. epistolarum, epla. ij.
Cypani: ⁊ lib. 3. epistola. xi.

// Asiē ep̄s Aegypti ⁊ Grece fuisse sub Ro.
ponti. iam patuit, qđ restitutus Athanasius, re-
stitutus Chrysostomus, restitutus flavianus,
restitutus Appiarius in Aphrica, p̄ Ro. pont.
Vide in primatu nostro plurima.

De. XII: // Institutio ep̄i, vt fiat immediate a Ro. pont:
non est necessarium, tñ illas ecclesias fuisse subie-
ctas Pape, liquet ex eo, quod restituit eictos ex
his ecclesijs. Et hodie a leone pape. x. ⁊ Adria-
no. vi. ep̄i Asiatici acceperunt confirmationes.

// STOLICAE ET PETRI.

// Quantum pōt heres? nam cum nihil solidi p se habet, affert iniquissimam optimi epī eiectionem, Joā. Chrysost. qui p Theophilum auarissimū & pessimum Alexandrinum, adiuvante impia Eudoria Impatrice, iniquiter est eiectus.

Huius sancti viri iniuriam, hereticus pro iure adducit, obtinet vero, quod p Innocentiū papā fuit restitutus, & negociū p papam Alexandro Antiocheno commissum, & Imp. Archadi⁹ resistens pape & Chrysostomo, fuit excōicatus. I nūc heretice, & nega epōs Græcie fuisse sub Romano pont. De Joanne Hierosolymitano, liquet ex b. Hieronymo, fuisse conciliū euocatur Antiochie (nam sub illo patriarcha erat tunc epūs Hierosolymitanus, & sub archiepō Cæsariensi) & a synodo dānatum Joānem, in qua plurime autoritatis erat Epiphanius.

// Canon Niceni concilij. vi. sic hz. Nos antiquis pduret in Aegypto, Lybia & Pentapoli, & Alexandrinus epūs horū oīm habeat potestātē, quandoqdem & Rom. epō parilis mos est. Similiter aut apud Antiochiā & ceteras prouincias honor suus unicuiq; seruet ecclesie. Liqueat lectori non hic prohiberi primatū Ro. ecclesie, quod hereticus torquet, sed quia tunc auctoritas trium ecclesiarū patriarchalium fuit cōfirmata, nam tres tm̄ erant illo tpe sedes patriarchales, Romana. s. Antiochena, & Alexandrina. Imo fortius per illud conciliū probat primatū Rom. ponti. primo, quia licet Nicea esset in

DE PRIMATV SEDIS

Asia, tamen **Plinius** Cordubens^e nomine pape p^rse
dit concilio, et p^rmus se subscripsit, non nomine
suo velut reliqui episcopi omnes, sed nomine pa
pe Secundo quia in concilio **Maicensi** fuit statu
tū, vt in causa depositionis episcopi posset ap
pellari ex toto orbe ad **Roma**. pon. **Thuc** in
nitebatur **Athanasius** et obtinuit, **Thuc** **Chriso**
sto. et obtinuit. Et q^u ecclesia **Aphrice** relucta
batur **Zozino** pape in restitutione **Appiarij**, cer
tior facta de illo **Maicensi** concilio, acquieuit. **I**
nunc heretice, et insanias **Maicenum** concilium
aduersari pape.

De 15

De ordinatione episcopoz, quid hec ad pri
matum? cū hodie rarissime papa ordinet epis
copum, aut forte nunquā, sed in hunc diem, tres
episcopi cōueniētes ordināt et cōsecrāt episcopū

De 16

Canon vij. concilij sic habet. Quia consuetu
do obtinuit et antiqua traditio, vt **Helie** episco
pus honoretur, habeat honoris consequentiam,
salua **Metropoli** dignitate. **Hic** stupidus be
reticus nugatur primatū tributum **Hierosoly**
mitano, cum adeo non tribuat ei primatum, vt
sinat illum subiectum **Metropolitano**, qui erat
Cesariensis teste **Hieronimo**. **Honorandum**
ergo statuit **Hierosolymitanum** antiqua tra
ditione, sed nihil ad primatum, porro **Hieroso**
lyma fuit prima tempore, sed non dignitate.

Concilium **Aphricanum** nihil agit de pri
matu, nihil de **Roma**, sed inter se constitue
runt episcopi **Aphricani**, ne primates eorum,

De 17

// STOLICAE ET PETRI

(Sicut erant ~~Carthaginenses~~ Numidie, Mauri-
tanie et cetera) gloriosos sibi vendicarent titu-
los, et iuris dictionem super alios, hoc et nihil ali-
ud habet canon vi. concilij iij. Aphricani, et de-
lyrus hereticus cum apud Gratianum lxxxix.
distinctione prime sedis legisset verba Gratiani
continuata ad sequentia, credidit illa esse verba
concilij, et non sunt, sed de vltimo episcopo mox dicamus.

// Gregorius et Pelagius non respuerunt pri-
matum ecclesie Romane, sed approbauerunt ut de p. 18.
matu Petri latissime ostendimus.

Sed sic negauerunt, aliquem posse esse vniuersa-
lem episcopum. // Sic quod esset cuiusque ec-
clesie proprius rector, quoniam sic nullus alius
esset episcopus, et honor episcopalis omnibus
detraheretur, et in vnum solum reijceretur.

// Quod quia esset Hierarchici ordinis destru-
ctiuum, merito reprobarunt sancti patres, serua-
ta ecclesie Romane dignitate.

// Primatus Romane ecclesie non solum ex
decretis pontificum probatur, sed ex euangelio, de. 19.
ex sanctis martyribus, concilijs, et doctoribus, sed
errat hereticus, credit non fuisse alia iura cano-
nica, nisi post ortum decretum Gratiani, et decre-
tales Gregorij, cum semper in ecclesia statuta et
iura fuerit, sicut olim erat Codex can. decre. Pa-
stbasij, decretum Burkardi, Panormia Ino-
nis et cetera. Quanescent itaque omnia heretica, ut bulla aq.

// Conclusio.

// Suscipiamus omnes auctoritatem ecclesie
in apostolica sede Romana relucens, quum

DE PRIMATV SED. APO.

in Episto. eam in rebus arduis fidei consuluerit Hiero-
ny. ex Asia ad Damasum, Augustinus ex A-
phrica ad Innocentium, et Bonifacium, ac
Cyprianus ad Cornelium, Athanasius ex
Egipto ad Marcum, et Iulium. Ambrosius
ex Italia et cete.

Iam defendentes se contra rebaptizatores
recedunt ab eorum basi, unde multa fatentur
non scripta et tamen tenenda. Zuvinglius ad-
ducit de baptismo Marie. De baptis. puulo

**Ex scripturis temere repu-
gnare hereti.** Ca. iij. continēs tria axiomata.

Præter superius dicta de Ecclesia et
concilijs hæc subiiciamus.

Quia Heretici nihil volūt recipere ni-
si probetur expresse p scripturas. Ita-
que Zudderani non recipient perpetu-
am virginitatem Marie, sicut Heluidius. cō-
tra quem scripsit beatus Hierony. qā in scri-
Primum pturis, non pbat, s; plures scripture appare-
axioma. ter sunt pro Heluidio.

Articulus in symbolo fidei, descendit ad
infernā, non expresse probatur ex scripturis,
quare Zudder non credit illum articulum,
nam si quis obiecerit illud Ecclesiastici xiiij.
penetrabo oēs inferiores ptes terre, dicet pro-
terius, penetrabit virtute, non loco. Id erit ei
cū multis catholicis cōmunē. Si Paulum q̄s
attulerit ad Ephe. iij. q̄ aut ascendit, quid est

APOSTOL. ET PETRI.

nisi q̃a ⁊ descendit p̃mū in inferiores ptes ter-
re. **N**ox dicet apostolum loqui, filium dei des-
cendisse in vterz virginis, qui ascendit ad alta
celorum. **P**artes autē terre sunt inferiores celo
⁊ elementis. Similiter symbolum Athanasij
omouision, personā in diuinis, **A**nnam matrē
Marie, diem dominicā **L**utterani non obser-

uabunt. **I**udicio **L**utteranorū, **A**bristus non Mar. 12.

bene probasset contra **S**aduccos resurrectio-
nem corporū, non. n. eis adduxit clarum textū

sed quia dictum est. **D**eus **A**brabā, **D**eus **I**s- Exodi. 3.

saac, **D**eus **J**acob, non est autē deus mortuo-
rum sed viuentium, ⁊ tamen tunc solum viue-
bant secundū animas nō secundum corpora.

Non sunt igit̃ solum credenda ⁊ seruanda
(quod volūt stolidi **L**utterani) que expresse
habent̃ in diuinis literis aut p̃bāt̃ ex ipsis, ve-
rum etiā ea oportet credere ⁊ seruare, que san-
cta mater ecclesiā credit ⁊ obseruat. **N**on em̃

oīa tradita sunt manifeste in sacris scripturis
sed quāplurima ecclesiē (que a spiritus sancto il-
lustratur ⁊ gubernat̃ ⁊ ob id a veritatis trami-
te errare neget) determināda relictā sunt. **Q**uā
saluator ad discipulos suos **M**at. xvi. dixit.

Edhuc multa habeo vobis dicere sed nō pote-
stis portare mō, **C**um autē venerit ille spūs ve-
ritatis docebit vos oēm vītātē. **M**ulta igit̃ in
suis ritibus ⁊ ceremonijs obseruat ecclesiā, ex
familiari instinctu spūs sancti, ⁊ traditiōe apo-
stolorū ⁊ sanctorū patrū, que ⁊ si exp̃sse in sacris Deut. xi

*Docete filios ṽro ṽr Ma meditemur
Ih̃o h̃is p̃o. In p̃r̃o. Sup hoc filios
ṽr̃s Ña x̃ate ⁊ filij ṽr̃i filijs suis ⁊
filij eorū g̃r̃at̃i aliter*

III De SCRIPTURIS

literis non habeantur, ipsis tñ nequaquā obul-
ant, aut ab ipsis discrepant. Imo maxime ipsis

† sunt pformia, et ob id ab omib⁹ veris euāgelicis
et paulinis (q̄les se mēdacit gloriānt esse Audde
2. Thes. 2. rani) christianis amplexanda et obſuāda. Itaq;
fr̄es ſtate, et tenete traditiōes q̄s didicistis ſiue p
ſimonem, ſiue p epistolam noſtram.

1. Cor. 11. ¶ Cetera cum venero diſponā. Sic de Eucha-
ristie ſacrō loq̄ns, innotescit ſenon oīa ſcripſiſſe,
ſc̄ cū ad ip̄os venerit reliq̄ non ſcripta diſpoſituz

2. Ioh. ca. ¶ Plura bñs vob ſcribere, nolui p cartā et atra-
unico. mentū, ſpero em̄ me futuz ap̄ vos et os ad os lo-
q̄, vt gaudiū vrm plenum ſit.

5. Ioh. ca. ¶ Multa habeo tibi ſcribere ſc̄ nolui p atramen-
unico. tū et calamū ſcribere tibi, ſpero aut̄ ptinus te
videre et os ad os loquemur.

Inno. 3. de Sane multa tā de v̄bis q̄ factis dñicis inueni-
cele. miſſa mus ab euāgelistis omiſſa, q̄ apoſtoli vel ſupple-
niſſe verbo vel facto expreſſiſſe leguntur.

rū. ca. Cū ¶ Paulus em̄ in actibus aplōz ſic ait, Demini
marie ſte nos oportet v̄bi dñi Jeſu q̄ dixit, Beatus eſt

Actu. 20. dare, q̄ accipe ¶ Nec nullus quatuor euāgelistaꝝ

1. Cor. 15 deſcripſit, Null⁹ etiā exp̄ſit, qd Paulus de ap-
paritiōe plus quam quigētis fr̄ibus ſimul facta.

Orige. Ho ¶ In eccl̄iaſticis obſuatiōib⁹ ſunt nōnulla h̄mōi
mil. 5. fru. q̄ oib⁹ qdē facere neceſſe ē, nec tñ rō eoz oib⁹ pz,
numeros. Nā q̄ (v̄bi gr̄a) genu ſlectim⁹, orātes, et q̄ ex oī-
bus celi plagis ad ſolā orientis partem conuerſi

orationē fundimus, non facile cuiquā puto rōe
cōptū et c. Dñi⁹ tñ rōnē tradit Dam. ita ingens,

DE SCRIPTVRIS.

Quia deus est lux intelligibilis ⁊ sol iustitie ⁊ ori- *Damas. 11.*
ens in scripturis nominat *C*ristus, dedicandus *4. de or.*
illi oriens est ad adorationē *N*am de prestatins *thodexd.*
magisq; bonū illi offerendū a q̄ omne bonū benig-
ne largitur, *D*ecille, in nullo euangeliorum
codice.]

*L*udderani contendūt scripturas sacras esse
claras, ideo layci ⁊ delyre anus eas tractant im-
periose.

*C*ontra dicit Petrus, loquēs de episto. *P*aul.
*I*n quibus sunt q̄dā intellectu difficilia, q̄ idocti
⁊ instabiles deprauāt, sicut ceteras scripturas,
ad suam spōz pditionē. *E*cce difficultatē illaz,
⁊ quo vinēte *P*aul. fuerūt deprauate, sicut hodie
faciūt *L*udderani. *q. 8.*

*H*ieron. ad *A*lgasia *D*is epla *P*aul. ad *R*o-
ma. nimis obscuritatibus inuoluta est *1. Cor. 4.*

*Q*uod si etiā optū est euangeliū nr̄m in his q̄
perelut est optū. *S*i sacra scriptura est aptiss. mi-
rum cur sc̄i patres, q̄ tam fr̄q̄nter legerunt, non
intellerunt a *M. cc. annis*, quod si *Augustin.*
Hieron. Bern. Abome fuit obscura, quo mō
laicis *L*udderanis erit aperta?

*T*ertium axioma.

*N*ale heretici nolunt alium indicem, quam
scripturam.

*I*n veteri testamento lex non fuit index. sed
summus sacerdos. *S*i difficile ⁊ ambiguum *Deu. 14.*
⁊ cetera vide supra titulo. j. Et *Ezechielis xliij.*

III De SCRIPTVRIS

Et Catholici quoq; admittunt scripturā maxi-
me, sed intellectu ab hereticis differim⁹, ideo op-
tet aliū esse iudicem q̄ scripturam.

Mathe. 4

Etiam diabolus allegauit scripturam con-
tra Christum. Angelis suis mandauit de te. 7c.
sed verum intellectum non tenuit, vt iducit **Di-**

Hierony

ero. cōtra **Auciferanos**, atq; scripture non in le-
gendo, vt impitum vulgus iam **Autterane** here-

Tertullia

sis sentit, sed intelligendo consistant **Niero**. ibi-
dem. **Ideo Tertulia** potenter ostendit li. de pre-

Augusti

scriptionib. hereticorum, eos neq; admittēdos
ad ineundā de scripturis puocationē. **De** be-
retici cōgerūt ad scripturas male ab eis intel-
lectas. **August.** **Arrius** adduxit pro se xlij. locos
scripture.

Arrius

Quidderani recipiunt scripturas sicut **An-**
dei vetus testamētum, quia insistant solum sen-
sui literali. 7 q̄ sunt eis contraria ipsi torquēt vn-

de sunt **Theologi** amentales. secundum corti-
cem 7 superficiem. **Ideo** iudaicū ē scripturis im-

pugnare ecclesiam. **Quidder** in assertionib. dicit,
Supbis 7 impijs scripturam semper esse maio-
ris cecitatis occasionē. hoc dictum redundat in
caput authoris 7 suorum sequatium.

De fide 7 operibus.

Ep. v. Cōtinens pōnēs quq;

*Propō
prima.*

Fidem non sufficere sine opibus, 7 opa ali-
quid esse. i. meritoria vite eterne, ex diuina
preordinatione 7 grā dei acceptate oñdit.

2 Reg. 2 & vix Jaber Saul

Opibusq; Bnditi vox a dno

q̄ fuisse mūg hāc cu dno vxo saul +

exultet en Et tūc tribuit vob qd dñs mīaz 7 veniet
vobis vella grā eo q̄ fuisse vñt mīaz.

ET OPERIBVS

Respectu dñs ad Abel ⁊ munera eius, ad Cain *Gen. 4*
autem ⁊ ad munera illius non respectu. Et ait do- *Nota*
minus ad Cain. Nonne si bene egeris, recipi-
es, Sin autem male, statim in foribus pecca-
tum tuum aderit.

Ait dominus ad Abraham Ego ero mer- *Gen. 17*
ces tua magna nimis.

Ecce merces eius cum eo. *Esa. 40*

Est merces operi tuo ait dominus. *Mic. 3.*

Seminate vobis in iusticia. *Os. 10.*

Impius facit opus instabile seminati au- *Prover. 11*
tem iusticiam, merces fidelis.

Honorum operum gloriosus est fructus. *Sapient. 3.*

Iusti in perpetuum vivet, ⁊ apud dominum *Sapient. 5.*
est merces eorum.

Reddet deus iustis mercedē laborū suorum. *Sapient. 10.*

Qui timetis deū credite illi, ⁊ non evacua- *Ecclesi. 2.*
bitur merces vestra.

Quodcumq; pōt man⁹ tua instanter opare. *Ecclesi. 9.*

Misericordia faciet vnicuique locum secū- *Ecclesi. 16*
dam meritum operum suorum.

Observabo me ab iniquitate mea ⁊ reddet *Psal. 17.*
mibi dominus secundum iusticiam meā, *Psal. 118.*
c. xviij. Inclina cor meū ad faciendas iustificati-
ones tuas in eternū propter retributionem.

Reddet tibi dñs pro ope tuo et plenā mer- *Ruth. 2.*
cedē accipies a dño deo Israel ad quem venisti.

Confortamini ⁊ non dissolvantur manus *2. Par. 15.*
vestre. i. opera. Erit merces operi vestro.

Gaudete ⁊ exultate, qm merces vestra copiosa *Nota*

In celis.

Math. 6. Attendite ne iusticiam vestram faciatis corā hominibus, vt videamini ab eis. Alioqn mercedē non habebitis apud patrē vestrum, qui est in celis. Ergo per oppositum. 2c.

Math. 7. Non omnis qui dicit mihi domine domine intrabit in regnum celorum, sed qui facit voluntatem patris mei qui in celis est.

Math. 10. Quicūq; potum dederit vni ex minimis istis calicem aque frigide, non perdet mercedem suam.

Math. 20. Voca operarios 7 redde illis mercedem 7 antea: Quod iustum fuerit dabo vobis.

Math. 19. Si vis ad vitam ingredi serua mādata. Esurini 7 dedistis mihi māducare 2c. De .25. nite benedicti p̄ris mei, p̄cipite regnū, qđ vobis paratū est ab origine mundi.

Ioh. 14. 5. Procedet q̄ bona fecerūt in resurrectionē vite. q̄ vero mala egerūt in resurrectionē iudicij.

Ioh. 14. 15. Vos amici mei estis, si feceritis q̄ ego p̄cipio vobis.

Rom. 1. 2. Reddet deus vnicuiq; secundum opera eius

ibid. Gloria 7 honor omni operanti bonum.

ibid. Non enim auditores legis iusti sunt apud deum, sed factores legis iustificabuntur.

1. corin. 3. Vnusquisq; mercedē accipiet s̄m laborē suū.

1. corin. 5. Des nos manifestari optet ante tribunal domi nostri Iesu Christi, vt referat vnusquisq; p̄pria corporis p̄te gessit sine bonū siue malū.

Si volens hoc agam mercedē habeo.

1. Cor. 15. Dabūdates in omni ope dñi semper, sciētes q̄ labor v̄r nō est inanis in dño

¶ Id qđ in pñti est momētaneū ⁊ leue tribula- 2. cori. 4.
tionis nostre supra modū in sublimitate, eternū
glorie pondus opat in nobis.

¶ Quodcūq; facitis, ex aio opamini sicut domi- Collos. 3.
nō ⁊ nō hoib⁹, sciētes qđ a dño accipietis retri-
butionē hereditatis.

¶ Ambuletis digne deo p opera placētes in o- Collos. 3.
mni ope bono fructificantes.

¶ Adibi viuere Abustus est ⁊ mori lucrū Si lu Phili. 1.
crum, ergo meritum. Phili. 40.

¶ Cum metu ⁊ tremore vram salutē opamini. Hebre. 6.
Non est iniustus deus vt obliuiscat opis ve-
stri ⁊ laboris ex charitate suscepti.

¶ Beneficentie ⁊ cōmunionis nolite obliuisci, Hebre. 13.
talibus enim hostijs promeretur deus.

¶ Videte vosmetipsos, ne perdati que opera 2. Ioh. ca.
ei estis, sed vt mercedem plenam accipiat. unico.

¶ Filioli nemo vos seducat, qui facit iustū iam 1. Ioh. 3.
iustus ē sicut ⁊ ille iustus est.

¶ Aduerte autē hic, opa ex suo gñe bona eē deo
grata eterneq; vite meritoria, id accipiēdū esse de
opib⁹ vniis, hoc est qđ pcedūt ex vite spūalis pri-
cipio, qđ ē grā ⁊ charitas. q̄lia opa faciunt iusti Abac. 2.

ex fide p dilectionē opante, viuētes. Sec⁹ autē ē de Gala. 5.

opib⁹, q̄ntūvis suapte natura bonis. q̄lia faciūt 2. Ioh. 3.

impū, puta fornicatores, adulteri, ⁊ h̄mōi, qđ nec
grēc qđ sub merito cadeŕ cōtradictōem implicat Ro. 11.

iuxta dētū apli. Si at grā, iā nō ex opib⁹, alioqñ Ro. 4.

grā iā nō ē grā: et itēz Si qđ opat merces nō ipu- Ephe. 4.

taŕ sūm grām, s̄ secundum debitum neq; vite eē Gala. 5.

ne sunt meritoria. Fornicatores enim ⁊ adulte-
ri fures ⁊ latrones (quantūvis mentiuntur se

DE FIDE

euangelicos ⁊ paulinos) non habent hereditatē
in regno Christi ⁊ dei, neque ipsum consequent̃.

Hebreo. 13 Sed iudicabit eos dominus. Sunt tamē huius
modi opera bona quāuis mortua, in nō excecatis
⁊ obduratis peccatorib⁹, sed sua peccata cōfitem
tibus humiliter veniam petentibus, gratie im
petratina. Patet de publicano, qui impetrata p

Luca. 18 humilem ⁊ deuotam orationem peccatorum suo
rum indulgentia, descendit iustificatus in domū
suam. Claret quoque de Cornelio gētili, cui⁹ orō
est exaudita ⁊ eleemosine commemorate sunt in

Acto. 10 conspectu dei, suisq; ⁊ oratione ⁊ elemosinis ob
tinuit, vt a Petro ad se missio baptisaretur, cum
omnibus cognatis ⁊ necessarijs amicis spū sctō
etiam in signo visibili sup eos descendente

Eccles. 9. ¶ Consulendum est igitur peccat, oribus, vt
quodcunque poterit manus eorum instanter

operentur non auertendi non retrahendi a bo
nis operibus, (quod faciūt Impij Zudderani,
omnis boni osiores) ⁊ maxime vt pietatis opera
non in apostatos monachos ⁊ moniales sub bo
nesto matrimonij titulo sacrilege fornicantes ⁊
adulterantes, sed in veros catholicos pauperes

Eccles. 12.

Daniel

Daniel. 4

as peccatorem, bene fac humili ⁊ non des impio
Ita consuluit **Daniel** Nabuchdonosori dicēs,
Consilium placeat tibi rex, peccata tua elemosi
nis redime, iniquitates tuas misericordijs paupe
rum. Ita diuus Gregorius, cuius verba habet
de peni. dis. v. c. fallas. Totus igit Zudderano

ET OPERIBVS

rum error de bonis operibus procedit ex ignorantia huius nunc facte fundateq; in sacris scripturis distinctionis. Arguantur enim ita in virtute Opera bona non sunt gr̃e meritoria, ergo neq; vite eterne, ergo sunt nulla. Quod argumentū q̃ sit sophisticum, si se sophistas et illusores et deceptores agnoscerent, facile viderent. Peccant enim penes sophisina consequentis a destructione antecedentis ad destructionem consequentis arguendo. Ita et p̃fidi Iudei (q̃bus longe certiores sunt impij Zudderani) argutabantur contra Christum. Hic homo non custodit sabbatum, ergo non est a deo, ergo non est iust⁹, sed peccator, de monium habens, arguentes eum transgressi sabbati reum. etc.

// C P̃ropō secunda

* Iustus non peccat in omni ope bono. In Hierusalem constituit Josaphat leuitas et sacerdotes et principes familiarum, ex Israel, ut iudiciū et cām domini iudicaret, habitatoribus eius, p̃cepitque eis dicens. Sic ageris in timore domini fideliter et corde perfecto. Omnem causā q̃ venerit ad vos fratrum vestrorum, q̃ habitant in urbibus suis inter cognationem et cognationē ubique questio de lege de mādato de ceremonijs de iustificationibus, ostendite eis ut non peccēt in dominū et ne veniat ira dei sup vos, et super fratres vestros, Sic ergo agentes non peccabitis.

// C Qui operantur in me non peccabunt, et qui elucidant me vitam eternam habebunt.

Virgo si nubat non peccat.

D iij

Argumtu

1oā. 7°
8° alib.

2 paral. 19

2. Petri. 1. // Satagite fratres, ut per bona opera certam faciatis
vram vocationem et electionem. Nec enim facientes,
non peccabitis aliquando. Sic enim abundanter misera-
bitur vobis introitus in eternum regnum domini et saluatoris
nostri Iesu Christi.

1. Ioh. 3. // Omnis qui natus est ex deo, peccatum non facit, quoniam
semen eius manet in eo, et non potest peccare, quia ex deo
natus est. Nota non potest peccare, sequens inclina-

1. corin. 15 tionem charitatis, secundum quam natus est ex deo, quia cha-
ritas non agit perperam.

1. Ioh. 2. // Nec scribo vobis ut non peccetis.

1. Petri 2. Ex bonis operibus vos considerantes glorificet deus

Coloss. 1. fructificantes in omni opere bono

1. Petri. 16. Vigilate iusti, et ne peccetis.

Math. 6. Si oculus tuus fuerit simplex non habens ali-
quam partem tenebrarum, totum corpus tuum (i. tota
series operum tuorum) lucidum erit. // **Propo. 3.**
Fidem aliquam esse inane[m], quia sine operibus.

Iacobi. 1. Quid proderit fratres mei, si fide[m] quis dicat se habere,
opera autem non habeat, nunquid poterit fides saluare
eum? infra si fides si non habeat opera mortua est in
seipsa, infra. Vis autem scire o homo inanis quoniam
fides sine operibus mortua est. et // **Propo. 4.**
Fides est opus // Quid faciemus ut operemur

Iohan. 3. opera dei? Respondit Iesus, hoc est opus dei, ut credatis
in eum quem misit ille. Et iterum. Si filij Abrahæ estis,
opera eius facite, hoc precipui opus Abrahæ fuit fides.
Gene. 25. Credidit Abraham deo, et reputatum est illi in ius-
ticiam. Ecce fides inter opera computatur. // **Propo. 5.**

Iohan. 9. Non sufficit credere. Euntes docete omnes gentes
baptizantes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti. docetes eos (non
solum credere suare omnia quaecumque mandavi vobis, non suff-

ficit qđ ceco liniat̃ oculus luto, s̃ optet qđ vadat

Si habuero oēm fidē, (ad natatoria Siloe. **1. Cor. 13.**

vt montes trāsserā, charitatem aut̃ nō habuero

nihil sum. Per hoc pbat Aug. xv. de Trini. fidē

non b̃re necessario charitatem annexam

Augusti.

Itaq; opemur bonū ad oēs, maxie ad domesti

Gelath. 6.

Bonū certamē certauī, cursuz p̃ (cos fidel.

2. Tim. 4.

sumani, fidē suauī, de reliq; reposita ē mihi coro

na iusticie, qđ reddet mī dñs i illa die, iust̃ i iudex.

Philip. 1.

Ips̃ vobis donatū est p̃ Christo, vt non solum in

Obijc. b̃e.

eum credatis, sed etiam vt pro illo patiamini.

Abi.

Iustus ex fide viuī, Itaq; nō ex opibus.

Ro. 1.

Qui credit in filiū dei nō p̃damnat̃. **Iob. 3.**

Creditis q̃a s̃ possūz facere vob̃, s̃m fidē ve

Math. 9.

Credidit Abrahā deo, 7 (strā fiat vobis,

Gen. 15.

reputatū est illi ad iusticiam. (vitā eternā.

Qui ṽbū meū audit, 7 credit ei q̃ misit me, b̃z

Iohā. 5.

Fides tua te saluā fecit. **O**pa sūt hypocritaz

Math. 9.

Ab̃itas est fruct̃ fidei: q̃re sola fides sufficit.

Paul. ad **Rō. 7.** ad **Gal. 3.** tendit hoīem in

Augu. de

stificari p̃ fidē, sine opib̃. **E**t R̃ndent Latbol.

Fide et

Illic p̃stat vez esse, qđ Aug. inq̃t hanc heresim

operib̃.

(non em̃ noua est, sed antiquissima.) exortam ex

verbis Pauli maleintellectis.

Estatemur iustū ex fide viuere, est em̃ fides fun

De Priō.

damentū spiritalis edificij, q̃a sperāday rez s̃ba

Sz qđ heretic̃ assumit ex sola fide, lacerat 7 falsi

De secūd.

ficat textū, q̃a nullibi d̃t Iustū ex sola fide viuere.

August.

Credere in deum vsu scripture, includit adhe

tract. 1. 10

re re deo p̃ charitatem s̃m Aug. Theologi innio

sup. cane.

res appellant fidē formatā, liquet ex s̃. Paul. In

Christo Iesu neq; circumcisio quicquam valet,

DE FIDE ET

Galath. 5 neq; preputium, sed fides per dilectionē operans, ecce Paulus nō dicit sufficere quācunq; fidem, sed que operetur per charitatem.

¶ Liqueat ex scdo. licet fides etiā informis poterat aliquid temporalis commodi impetrare, sicut Romani virtutibus impetrarūt tantā dignitatē secundū August. de ciuitate dei li. v.

de quarto Rñdet. s. Iacobus. Abrahā pater noster nō ne ex operibus iustificatus est, offerens Isaac

Iacobi. 2. filium suum super altare? Vides quoniam fides cooperabatur operibus illi?, et ex operib; fides consummata est, infra. Videtis quoniam ex opib; iustificatur homo, et nō ex fide tantū.

¶ Dicatur sicut de secundo.

de quinto **¶** Similiter. Quod autem calumniatur opera facere hypocrisim, cur tunc Christus dixit. *De sexto* *Matth. 5.* Sic luceat lux vestra corā hominibus, vt uideant opera vestra bona, et glorificent patrē vestrum qui in celis est.

De septio Assumit falsum, quia charitas est fructus spiritus nō fidei, et similiter fides est fructus spūs.

Galat. 5. Paulus ait: fructus alit spiritus est charitas, gaudiū, pax, patientia et. fides modestia.

¶ Omnes tñ Lutherani coacti argumentis fidelium incipiunt distinguere de fide, verā formatā fidem appellant in vulgari nostro. den liebreychen woltigē glauben. id est qui diues sit in charitate et operibus aliam nominant hīstoricam. Sicut Ecolampadius demegoria s. ponit aliqua opera viua et aliqua mortua.

OP E R I B V S.

63

Opposm huber

• Obijciunt Ludderani cōtra secundā pro-
positionem facti sumus vt imūdi omnes nos,
z quasi pann^o mēstruate, vniuerse iustitie nre.
Nō est iust^o in terra qui bñfaciat z nō peccet,
Nō intres in iudiciū cū seruo tuo domine,
quia non iustificabitur in conspectu tuo o-
mnis viuens.

Esa. 64. 2^{ur} 1°

In pñcipio
Eccle. 7.

psal. 162.

Quod volo malum hoc facio, quod volo bo-
num non facio &c. Video at aliam legē in mē-
bris meis repugnanti legi mentis mee &c.

Roma. 7.

Respondent catholici.

¶ Propheta loquit^r secundum Hiero. interp^o
tationem de populo iudaico pro eo tempore,
quando necdum saluator aduenerat, Hoc est
sub tempore legis, quando populus imaginē
terreni portauit, non autem adhuc imaginem
supercelestis, vnde iustitia que in lege est ad cō-
pationem euangelice puritatis, immunditia
nominatur, Si quis igitur (infert) post euan-
gelium Christi, z aduentum filiū dei, pedago-
ge legis obseruat ceremonias, audiat populū
confitentem, quod omnis illa iustitia, panno
sordidissimo comparetur.

*De 1. Aug
de hoc plu-
rain mul-
tis locis.*

De christianorū itaq; iusticia nequaquā est lo-
quutus propheta, Insuper, ipsius propbete
verba, que proxime sequuntur indicant quod
loquit^r non vlē de omnibus, sed in persona gra-
uiter peccantium hec dicta sunt, Et cecidim⁹
inquit quasi folium vniuersi, z iniquitates no-
stre, quasi ventus abstulerūt nos.

□ ♥

DE FIDE ET

Et post ciuitas sancti tui facta est deserta. Iherusalem desolata, domus sanctificationis nre, et glorie nre, ubi laudauerunt te patres nri facta est in exustione ignis. Nec aut omnia eis accidisse propter peccata sua maxime idololatrie manifeste patet in sa. scrip. Captiuitate igit babilonica miseras deslet, ppheta, in qua propter idololatrie crimē facti fuerunt immundi, oīs et vniuerse eorū iniusticie quasi pānus menstruatae. Ita hoc maligno tpe Zudderani ex hereseon sacrilegorū, fornicationū adulteriorū, et id genus innumeris criminib⁹, facti sunt immundi oēs et vniuerse eorū (ne dicā iniusticie, quas nullas faciūt) si iniusticie et impietates, nō quasi, sed longe sordidiores abominabilioresq; panno menstruatae.

De secū. ¶ In hebreo non est pntis tps peccat, sed futuri
De spū peccabit, et ita allegat diuus Aug. pinde ac si di-
lra. xerit. Non est iustus q nūq; peccabit. Septies
Prou. 24. q;pe cadit iustus in die et resurgit, non tamen in
 omni opere bono peccat.

De tertio ¶ Rndet Aug. adductam autoritate ps expo-
De perfe- nens. Ne intres in iudicium tuo. Noli in-
stione iu- quit me iudicare sm te, qui es sine peccato, quis
sticie, nō iustific. in p̄spectu tuo oīs vi. qd de hac vita di-
 ctū ēē, sine difficili qōne intelligit. Et qd ait. Nō
 iustificabit ad illā p̄fectionē; iusticie retulit, que
 in hac vita non est. Nec ille. facile igit donam⁹
 neminem viuere qui sic iustificatur, vt omī pro-
 prius careat peccato, non tñ propter hoc psequens
 est, iustum in omī ope bono peccare.

DE CONFIRMATIONE.

¶ Rñdet Apl's ip'e ca. sequen. Nihil ergo inqt De. 4.
 nunc damnationis (.i. peccati aut culpe) est his
 q' sunt in Christo Jesu, q' non fm carnē tribulāt
 lex em' spūs vīte in Christo Jesu liberauit me a
 lege peccati ⁊ mortis. Pr'z igit' in Christifidelib'
 q' mente fuinnt legi dei, ꝓcupiscentiā carnis re-
 pugnante legi mentis, nullū esse pctm̄, quam cuz
 apl's peccati vocat, q'a pctō facta, ⁊ peccati pena
 est, Sicut ⁊ Ch'rs. ꝓ nobis pctm̄ fact' est, q'a pctā
 n'ra (.i. penas pctis nostris debitas) ipse pertulit
 in corpe suo sup lignum.] 2. Cori. 5.
 1. pet. 20.

De confirmatione.

Ca. vi. duo probat axiomata.

Primum axioma. **¶** Cōfirmatio est sacm̄.

Baptisimum admittit Ludder esse sacm̄, s'
 confirmationem negat. At q'a in ꝓfirma-
 tione est signum sensibile, habens infalli-
 bilem assistentiā gratie spūs sancti, ideo est sacm̄

Cum audissent apostoli, qui erant Hieroso- Actu. 8
 lymis, quia recepisset Samaria verbum dei, mi-
 serunt ad eos Petrum ⁊ Johannem, q' cum ve-
 nissent, orauerunt pro ipis vt acciperent spūs san-
 ctum, nondum enim in quenquam illorum vene-
 rat, sed baptizati tantum erant in nomine domi-
 ni Jesu, tunc imponebant manus sup illos, ⁊ ac-
 cipiebant spm̄ sanctum. De Ephe. His audi Actu. 19.
 tis baptizati sunt in nomine dñi Jesu, ⁊ cum im-
 posuisset illis manus Paulus, venit spiritus san-
 ctus sup eos.

VI. DE CONFIR.

Ecce post baptismum, erat signum sensibile, scilicet impositio manuum, quo conferebatur gratia spiritus sancti, et ita erat sacramentum.

¶ Secundum axioma.

1. axioma. **¶** Et quod soli episcopi hodie confirmant, indicat te non apostolus. Christus hic, quod Philippus diaconus non confirmavit Samaritanos, sed apostoli Petrus et Ioannes. Et non est credibile aliquid donum gratie, ad electorum pertinens consumationem, fuisse olim in ecclesia, quod iam desit. **Dionysius Areopagita** recenset illius mysteria cap. iij. ecclesiastice **Hierarchie**, et teleten vngenti dixit appellatam ab apostolis.

Dionysii.

Melchias.

De conse.

d. s. c. spi

ritus et

ut

ut

ut

ut

ut

ut

ut

ut

ut

ut

ut

ut

ut

ut

ut

ut

ut

ut

ut

Melchias. Melchiasdes papa martyr. In baptismo regeneramur ad vitam, post baptismum confirmamur ad pugnam, in baptismo abluimur, post baptismum roboramur.

Conciliū Aurelianense. Ut ieiuni ad confirmationem perfecte etatis veniant, ut moneantur confessionem prius facere ut mundi mereantur spiritus sancti donum accipere, et quia nunquam erit Christianus, nisi in confirmatione episcopali fuerit chrismate unctus, Cum alijs de cons. di. v.

Cōtra Lu

ciferanos.

nit,

q̄

recta

fide

baptisati

sunt,

qui

in

patre

et

filio

et

sp̄u

Hierony. Episcopus si imponit manum his impositis, qui recta fide baptisati sunt, qui in patre et filio et spiritu sancto, tres personas et unam substantiam crediderunt, et c. infra. Quod si hoc loco queras, quare in ecclesia baptizatus, nisi per manus episcopi, non accipiat spiritum sanctum? Disce hanc oblationem ex ea auctoritate descendere, quod post ascensum domini

spiritus sanctus ad aplos descendit, et multis in locis idem factitatum reperimus.

* Obijcientibus hereticis chm hoc sacm nō instituisse. Dicendū est qđ Christus utiqz h sacm instituit, non quidē exhibendo, sed promittendo Luc. vlt. d. vos autem sedete in ciuitate, quousque induamini virtute ex alto, Et Jobā. xvi. Si non abiero paracletus nō venerit ad vos Si autem abiero mittam eū ad vos, Et hoc ideo quia in hoc sacro datur plenitudo spiritus sancti que non erat danda ante Christi resurrectionē et ascensionem secundum illa Iohannis.

¶ Non dum erat sanctus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus.

De ordinis sacramento

Cap. vij.

Via negāt ordinem esse sacramentū. Et

¶ In sacris litteris doceatur ordo, et quod cū signo sensibili conferat gratiam. Math. 10

Ascendens Iesus in montem vocauit ad se quos voluit ipse, et venerūt ad eum, et fecit ut essent xij. cū illo, et ut mitteret eos predicare. Post hec designauit dominus et alios septuaginta duos, et misit illos binos ante faciem suam. Mar. 6. Luc. 10. Luc. 22.

Accepto pane gratias egit et fregit et dedit eis dicens. Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur, hoc facite in mea cōmemorationē. 10. 20

Dixit Iesus apostolis. Sicut me misit pater, et ego mitto vos, hec cum dixisset insufflauit, et dixit //
 et Accipite p̄m sc̄m 2° et remissionis p̄ta //

DE ORDINIS

// peccata remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt.

Acto 13

Dixit spiritus sanctus. Segregate mihi Saulum et Barnabam, in opus ad quod assumpsi eos. Tunc ieiunantes et orantes, imponentesque eis manus dimiserunt illos.

1. Tim. 4. Noli negligere gratiam que in te est. que data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterij, in his te exerce. Memini cito manus imposueris, neque communicaueris peccatis alienis.

1. Tim. 3. Qui bene praesunt presbyteri, duplici digni sunt honore.

1. Timo. 5. Huius rei gratia reliqui te in Creta, ut constitui Titum. 1. tuas oppidatum presbyteros.

Philip. 2. Qui bene moris sunt, eos in precio habete, Rogamus vos fratres, ut agnoscatis eos, qui laborant inter vos, et qui praesunt vobis in domino, et admonent vos, ut habeatis illos in summo precio.

Hebre. 5. Omnis pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur, in his que sunt ad deum, ut offerat dona et sacrificia pro peccatis.

1. Petr. 5. Pascite qui in vobis est gregem dei et ius, Et cum apparuerit princeps pastorum precipietis immaribilis eterne glorie coronam.

Attēdite vobis et cuncto gregi in quo vos spiritus sanctus posuit episcopos ad regendum ecclesiam dei quam aqua et sanguine suo.

Actu. 8. Aduerte hic quod diacones menses et viduas legimus vii ab apostolis institutos. In quibus legimus etiam predicasse Stephanum, et Philippum, qui Samaritanos convertit

SACRAMENTO:

Diacones at altaris q̄ ordināt ad orādū ⁊ p̄dicandū inngit apls Paulus episcopis dicens.

Omnibus sanctis in Christo Jesu, q̄ sunt **Philippis** cū epis ⁊ diaconib⁹, ⁊ ad **Timoth.** descri-
pto ep̄o, describit q̄les h̄z esse diaconus. **Habes**
h̄ in ap̄lo manifesta discretōem int̄ ep̄os ⁊ diacones. **Discretio** igit̄ ordinū ⁊ mīstroꝝ in ecclia solidū h̄z fundamētū in sa. scrip. de q̄ vide in decr. di. xxi. c. **Gleros**, ⁊ m̄gr̄z sniaz. di. xxiij. q̄rti lib.]

Philip. 3.

1: Tim. 3:

Patet. xij. fuisse ap̄los, ⁊ lxx. discipulos, illis ep̄i, istis sacerdotes succedunt (docet **Beda.**)
Erant baptizati Apostoli, at non erant sacerdotes, nisi cum in cena fecit eos sacerdotes, dāns eis potestātē p̄secrandi corpus Christi vez, ⁊ p̄ resurrectionem absoluendi corpus Christi mysticum. **Et signum** sensibile fuit impōne manuū ⁊ p̄tulit grām, cur igit̄ a **Zuddero** reijcitur a sacramento. **Et nō** esse cuiuslibet e plebe officin⁹.

Luce. 10:

Non mittebam prophetas ⁊ ip̄i currebant, non loquebar ad eos ⁊ ip̄i prophetabant, si stetit in consilio meo, ⁊ nota fecissent verba mea populo meo, auertissem vtq; eos a via mala, ⁊ a cogitationibus suis pessimis, tales sunt heretici, qui si starent in consilio dei, deus eos illuminis.

Hiere. 23.

De Phinees. Ecce do ei pacem fēderis mei, ⁊ erit tam ip̄i quā semini eius, pactus sacerdotij sempiternum.

(naret. Num. 15.

Pactum meum fuit cū Levi (dicit domin⁹ exercitū) pactū meū fuit cū eo vite ⁊ pacis, ⁊ dedit ei timorē ⁊c. **Lex veritatis** fuit in ore ei⁹, iniquitas

Malch. 2

VII.

DE ORDINIS

non est iuncta in labijs eius, labia sacerdotis cui
studium scientiam, et legem exquirent ex ore eius,
quia angelus dei exercituum. Ecce pactum sacer-
dotale cum Levi, non cum alia tribu.

Hebræo. 5

Nec quisquam sumat sibi honorem, sed qui voca-
tur a deo, quemadmodum Aaron, sed legitur, non
quemlibet e plebe vocatum ad sacerdotium, Aa-
ron inquit, et filios eius unges, et sanctificabis eos
ut sacerdotio fungantur mihi.

Exod. 28

* Item legimus iussisse dominum, quod quando mouenda es-
sent castra, filij Laath portarent vasa sanctuarij
innoluta ab Aaron et filiis eius, et non tangeret
ea ne moriantur.

Num. 4

Hinc Datan, Abiron, usurpantes
sibi sacerdotale officium (sicut modo laici Ludo-
derani) a terra absorpti sunt, descenderuntque vini
in infernum operti humo, et ducenti quinquaginta
viri eis consentientes ab igne consumpti sunt.

Num. 16

Unde Oza, quoniam ultra sue sortis conditionem ma-
num arche dei ne caderet admonuit, subita morte
a domino percussus est. Item Oσίας rex cum opus sa-
cerdotale (adolere. scilicet incensum super altare thymia-
matis) presumere, increpatumque ab Azaria et reli-
quis sacerdotibus domini, non desisteret, lepra in fron-
te perfusus est, mansitque leprosus usque in diem mor-
tis sue.

2. Reg. 6

2. para. 26

Hinc canonicis sanctionibus iustissime ac san-
ctissime prohibitum est laicis, manibus attrecta-
re res sacras puta calicem, corpale, hostiam con-
secratam, et huiusmodi, dist. xxiij. c. Sacratas, et c. Non

DE CONFIRMATIONE.

oportet in sacras, et de cons. dis. pri. ca. In scda sede, et c. vestimenta, Non debent igitur huiusmodi sacra contingi aut offerri, nisi a sacratis hominibus, ne ultio que Baltasar regē percussit, super hoc transgredientes veniat.

Dionysius s. Pauli discipulus cap. v. celestis hierarchie prosequitur ritum apostolorum in consecrandis episcopis, presbyteris, et diaconis.

Ignatius discipulus s. Joan. ad Trallianos extollit dignitatē episcoporum presbyterorum et diaconorum. Hoc idē docuit per epistolā Smyrnē. Et ad Antiocheneses inquit. Saluto scdm presbyterum vestrum, saluto sanctos diaconos saluto subdiaconos, lectores, cantores, hostiarios, laborantes, exorcistas, atque confessores

Cyprianus libro primo Epistola tertia ab initio meminit acolythi.

Ecce tempore apostolorum omnes fuisse ordines.

Obijciunt La yci

i Omnes Christianos esse sacerdotes et unctos ex baptismo in sacerdotes.

1. Petr. 2.

ii Vos estis genus electum, regale sacerdotium

Ap. 16.

Dilexit nos et lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo, et fecit nos regnum et sacerdotes deo et patri suo.

iii. In vno spiritu omnes in vnum corpus baptisati sumus, et omnes in vno spiritu potati sumus.

1. Cor. 12.

Sequitur nos omnes esse equaliter sacerdotes.

Simile quid dicunt Chrysostomus et Ambrosius.

iiii Obsecro vos fratres per misericordiam dei,

Rom. 19.

DE ORDINIS.

ut exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, deo placentem, rationabile obsequium vestrum, hoc possunt etiam layci.

Respondent Catholici.

Ordinationes illas Zudderanas, solitas esse apud hereticos, docuit ante mille trecentos annos Tertull. faciunt enim ex sacerdotib⁹ laycos et sacerdotalia munera laycis iniungunt. Conat^r Zudder nō alios facere sacerdotes, quam Pharaō, et gentiles, et sicut scriptura meminit de Moyses, qui ex nouissimis de plebe instituit sacerdotes.

De priō. Liq̃t oēs fideles eē sacerdotes sicut sunt reges, B est spiritualiter, q̃a de⁹ regnat in eis p liberā c̃aritatē, et ipsi per vnctionem sancti spiritus regunt vires anime et sensus suos, ac p̃ter istos reges, etiam mendicos, sunt in ecclesia reges et presides externi. Sic omnes fideles, quia offerunt deo fidem et orationes, et sunt sacerdotes spirituales, et illud sacerdotium non eget ceremoniis, sed preter hoc sacerdotium internum, est vnū externum in ecclia certis personis affixum. Summe exemplum, quilibet fidelis est templum dei tēplum dei sanctum estis vos, ait Paulus, sed preter ista templa, est templum externū certo loco affixum, in quo loco fideles congregantur.

Es obduratus more hereticorum, iam facies omnes etiam Iudeos esse sacerdotes, eo quod dicat Iudeis. Si audieritis vocē meam et custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium

SACRAMENTO.

de cunctis populis, ⁊ in regnum sacerdotale, et gens sancta, hec ad vniuersum Israel dicta sunt sed reges fuerunt ⁊ sacerdotes modo prefato.

• Cum igitur beatus Petrus inductam hoc ex loco desumpserit autoritatē, sequit̃ idē de christi-
anis, quod de Iudeis. Vnde beatus Augustin. *Lib. 20 de ciuita. dei.*
exponens illud Apoc. xx. Sed erunt sacerdotes dei ⁊ Christi, ⁊ regnabunt cum eo mille ānis, ait
Nō vtiq; de solis episcopis ⁊ presbyteris dictū est, q̃ proprie iam in ecclesia vocātur sacerdotes sed sicut omnes Christianos dicim⁹ propter mysticum chrisma, sic omnes sacerdotes, quoniam membra sunt vnius sacerdotis. De quib⁹ apost. Petrus. Plebs, inquit, sancta regale sacerdotium. ⁊c. Hieronymus contra Luciferianos qui *Hieron.*
receperunt laicum peccatorem qui errasse se confitebatur, non autem episcopum nisi deposito sacerdotio. Deponat igitur inquit laicus sacerdotium laici id est baptismus (ecce sacerdotium laycale) Et infra. Sine chrismate ⁊ ip̃a infusioe neq; presbyter neque diaconus ius habent baptisandi. Quod frequenter (si tamen necessitas cogit) scimus etiam licere laicis. Hec illi. Habes itaque maximum inter sacerdotem ⁊ sacerdotium laycum, ⁊ hierarchicum discrimen. Peccant igitur Iudderani decepti per Equinocationis sophisma.]

DE CONFESSIONE

De secūd.

De secundo similiter dicatur.

De tertō.

Torquent hunc locum heretici, nam etiam si omnes sumus vnū corpus in Christo. quomodo tam stupide infert, ergo oēs sum⁹ sacerdotes ac si diceret, ergo omnes sumus manus, at omnes sumus pedes, cum etiam in ipsis mēbris sit dñā? q̄re cū vnitāte corporis stat mēbroz dñā.

ſfatemur omnes Christianos etiam Laycos posse offerre oblationes spirituales, ⁊ ita posse esse sacerdotes mysticos, erigētes se altare affect⁹ in deum, sed non est consecrariū, propterea eos esse sacerdotes externos.

De confessione

Caput octauum.

Confessionē esse necessariam pro sacramēto penitentie, ipsamque iure diuino preceptam.

Math. 16.

Christus dixit Petro, Tibi dabo clauēs regni celorum, ⁊ quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum in celis, ⁊ quodcunque solueris super terrā erit ⁊ solutum in celis. De autem clauēs sunt due, scientie scz ⁊ potestatis. Clauis scientie est facultas discernēdi inter lepram, ⁊ lepram. Itē inter leprā, ⁊ non lepram .i. inter peccatum ⁊ peccatum, ⁊ inter peccatū ⁊ non peccatum. Clauis vero potestatis est facultas soluēdi ⁊ ligādi. Nam post causē cognitionē in foro iudicij penitētiā inter cōfessorē ⁊ cōfitemem, quod fit per clauem scientie, restat diffinire, seu

DE CONFESSIONE.

hiam negocio ferre, quod est solnere v^l ligare, ⁊ hoc fit p^r clauē potestatis. Negare igit^r cōfessio-
nem esse preceptam a Christo est negare potesta-
tem clauium traditam a Christo, quod ē mani-
feste contra Christi euangelium.

Inflauit in eos dicens. Accipite spiritum
sanctum, quorum remiseritis peccata, remittunt^r
eis, ⁊ quorum retinueritis, retenta sunt. Ex hui⁹
auctoritatis vltima parte iterum liquet confessi-
onem esse iuris diuini, vtpote hoc loco a Christo
deo preceptam. Nam retinere peccata nihil est
aliud q^m nō remittere. Sensus igitur verborum
Christi est, quorum sacerdos peccata retinuerit,
id est nō remiserit, retenta. i. nō remissa sunt i ce-
lis. Cū ergo quilibet teneatur iure diuino se exu-
ere a peccatis sequitur manifeste, qd p^rcepto dei
quisq³ obligat^r sacerdotib⁹ sua peccata cōfiteri.

Semina ptās absoluendi ⁊ remittendi, q³ vti
deberet, nesciret sacerdos, nisi detegeret ei crimi-
na. Ideo premisit, accipite spiritum sanctum, ac
si dixisset, directione spiritus sancti confitēti pec-
cata soluatis, aut retineatis.

Confitemini alterutrū peccata vestra, ⁊ ora-
te pro inuicem, vt saluemini.

Jacobus vt dei prece, annunciauit homini-
bus p^rceptum dei de confitendis peccatis, ⁊ intel-
ligitur cum p^rcisione Nisi confiteamini, non sal-
uabimur: ē igit^r cōfessio iure diuino p^rcepta, vtzq³ in
pascate singul⁹ ānis fiat, in^r hūano seu eccliaſtico
p^rceptum est. Ecclesie enim reliquit Christus sua

Iohan. 20.

Hu. de san-
cto uict. li.
2. de sc^ris.

Math. 3. p̄cepta, rectore spūs an. ad certū tps determināda.
Conhabetur insup p̄figurata p̄fessio, ⁊ facta a
 postolis. Homines baptizabant a Iohanne in

Math. 8. Iordane, p̄fidentes peccata sua.

Christus leproso mandata dixit. Vade osten
 de te sacerdotibus, ⁊ offer munus quod p̄cepit.
Moises in testimonium illis.

Luc. 17.

Decē viris leprosis dixit. Ite ostēdite vos sa
 cerdotibus, qui quāuis nō essent novi testamen
 ti sacerdotes, in eis tamen novi testamenti sacer
 dotium figurabatur.

Iohan. 11.

Lazaro suscitato, dixit apostolis, Soluite cū,
 ⁊ finite abire

Multi credentium veniebant, confitentes ⁊
 annunciantes actus.

De propiciato peccato noli esse sine metu, ne
 que adicias peccatum super peccatum.

Et quod hec plane accipiant de confessione
 liquet quia praxis ecclesie optime interpretatur,
 scripturas.

Si confiteamur peccata nostra, fidelis est et
 iustus, vt remittat nobis peccata nostra, ⁊ emun
 det nos ab omni iniquitate.

Prou. 13.

Qui abscondit scelera sua, non dirigetur, qui
 autem ea confessus fuerit, misericordiam conse
 quetur.

in Epist.

Dionysius ad Demophilum, increpat eum,
 quod peccatorem procidentem sacerdoti, con
 tra discipline ordinem assēs abiecerit, cū ille ve
 recūde fatere se ad pctōz remedia grēda venisse

DE CONFESSIONE.

Origenes. Tantummodo circumspice di^{sup. psa. 13}
ligentius cui debes confiteri peccatum tuum,
proba prius medicum, cui debeas causam lan-
guoris exponere, qui sciat infirmari cū infirman-
te et cetera. vt ita demum, si quid ille dixerit, si qđ
psilij dederit, facias et sequaris, infra.

Si prouiderit talem esse languorem tuum,
qui in conuentu totius ecclesie exponi debeat et
curari, ex quo fortassis et ceteri edificari pote-
runt et tu ipse facile sanari, multa hoc delibera-
tione, et satis perito medici illius consilio procu-
randum est.

Hec oia auricularē probant confessionem.

Basilius de institutione monachorum, ne-
cessarium videtur ijs quibus dispensatio myste-
riorum committitur, confitēda esse peccata. **Hi-**
eronymus. aduersus Montanum dicit, hanc
Montanorum fuisse heresim, vt erubescant con-
fiteri peccata.

Hieronymus. Si quem serpens diabolus
occulte momorderit, et nullo conscio eum pecca-
ti veneno infecerit, si tacuerit qui percussus est,
et non egerit penitentiam, nec vulnus suum fra-
tri et magistro voluerit cōfiteri, magister qui lin-
guā habet ad curandū facile ei pdesse nō poterit.

Si enim erubescat egrotus, vulnus medico
confiteri, quod ignorat, medicina non curat.

Obijciunt Heretici.

Ioannes. xx. nihil precipitur de confessione
sed solum sacerdotibus, vt absoluant.

E. iiij

VIII. // D E C O N F E S

ij. // Jacobi. v. loquitur de cōfessione fraterna, nam nō dicit confitemini sacerdoti, s̄ alterutrū. iij. // Adultere non dixit. Vade ⁊ cōfiteri sacerdoti, s̄ vade ⁊ noli amplius peccare, ita de Magdalena.

// Ambrosius inquit. Petri lachrymas lego, cōfessionem non lego. In tripartita historia traditur abrogatam confessionem sub Rectorio Cōstantinopolitano.

De priō. // Respondent Catholici.

Cum Joan. xx. maxima illa potestas noscat sacerdotibus tradita, magisterio spūs sancti didicit ecclesia vsum illius potestatis ab ipsis apostolis. Et vt Bern. inquit, sufficiebat ostendere infirmo medicum, qui si vult sanus fieri, inqret

De secūd. medicum.

Verum est sc. Jacobum non cum precisione determinasse, cui sit p̄fitendum, quia iā Christus exp̄sserat absoluētes peccatores, ideo sufficiebat Jacobo exp̄mere illud quod erat necessarium ad absolutionem, scilicet confessionem, non specialim indicans iudicem.

De tertio. Non dum erat potestas illa absoluendi in ecclesia, ideo cum p̄fessio non esset instituta. Adultera, Magdalena, ad p̄fessionē non tenebantur.

Porro ea que fiebant speciali priuilegio, non sunt trabenda in consequentiam per communē theoricam.

De quar. Similiter respondetur, licet argumentū a nō legitur, etiam a pueris rideatur,

S I O N E.

Loquitur de confessione penitentie solemnīs, *de quinto.*
non priuata peccatorū confessione. Vide latius
de confessione librum nostrum.

De Eucharistia. sub

vtraq; specie. Cap. ix.

Sufficere laicis alteram speciem ostenditur.

Hic est panis q̄ de celo descendit, vt si q̄s
manducauerit ex eo non moriatur. Pa-
nis verus est, qui de celo descendit, ⁊ dat
vitam mūdo. Ego sum panis viuus, qui de celo *Ioan. 6.*
descendi. Et panis quem ego dabo, caro mea
est, pro mundi vita. Ecce solius panis meminit
Eūtibus discip. duobus in Emaus, sub sola
specie panis dedit eis Christus sacramentū, secū *Luc. 24.*
dum Augustinum li. iij. de consensu euangelistarū,
⁊ Chrysostomus super Mattheum.

Panem nostrum super substantialem da nos *Matth. 6.*
bis hodie, oramus quotidie.

Erant perseverantes in doctrina apostolorū, *Actuū. 2.*
⁊ cōmunicatione fractionis panis ⁊ orationib⁹.

Pascha nostrum imolatus est Christus, ita
que epulemur in azimis synceritatis ⁊ veritatis. *1. Cori. 5.*

Patet quod vbiq; solū fit mētio panis, nulla
vini. Ambrosius, Hieronymus, Euseb. Bene-
dict. morituri cōmunicauerunt solum sub specie
panis, ⁊ feria vi. sancta sacerdotes cōmunicāt so-
lum sub specie panis, in cuius figuram dominus
predixit de posteris Hely, vt quicunque venerit

IX DE EUCHARISTIA SVB

1 Reg. 2. ad sacerdotem, ei dicat, dimitte me obsecro ad
vnā partē sacerdotale vt pmedā bucellā panis

1 Cori. 10. Vnus panis, vnū corpus, multi sumus, oēs
qui ex eodē pane participamus. Et ita constitut

Ambrosi. it sacra constantiensis synodus. Amrosi. loquēs
de communione laycorum libro de sacramentis
non meminit nisi panis. Ignatius in epistolam
ad Epbesios inquit. Obedientes episcopo, et
presbytero inpreuaticabili sensu, frangentes pa-
nem, qui est medicamentum immortalitatis, an-
tidotum non moriendi sed viuendi. Ecce non me-
minit vini. Gregorius libr. tertio Dialogi refert
Gregori. de sancto Agapito quomodo mutum ⁊ claudū
porrectione dominici corporis sanauit nulla ba-
bita vini mentione.

De cōs. d. Concilium Remense prohibet, ne Layci por-
tent sacramentum corporis ad infirmos, nulla
2. ca. pers. fit mentio specierum vini.
uen. cano.

Presbyt. Sic precipitur de Eucharistia panis vt sacer-
dos semper habeat paratam, de vino nihil preci-
pitur. Et est concilij Suarmatiensis.

Epūs Cor In concilio Sardicensi Osius prohibet qui
dixon. busdam temerarijs, vt ne laycam communio-
percipiant, nisi peniteant in fine, ⁊ que est layca
communio, nisi Eucharistie sub specie panis
sumptio? Simile constituitur in concilio Aga-
1. dist. si
epūs. thenensi, de sacerdote criminoso, qui trusus in mo-
nasterium Laycam tantum sumat communio-
nem.

Obijciunt heretici primo.

VTRAQUE SPECIE.

Christus instituit sub vtraque specie, et communicaui aplos sub vtraque specie, et mandatum dedit omnibus, dicens. bibite ex hoc omnes.

ij. In primitia ecclesia cōicabant sub vtraque specie, sicut probat per Cypanum tractatu de la p̄f, vbi diaconus sacm calicis puella infudit.

iiij. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, et biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis.

iiij. Sacramentū totū d̄z dari laicis, alioqn q̄ rōne p̄uati sunt iam layci calice, ead̄ rōne eccl̄ia posset eos ab Eucharistia cohercere.

v. Omnes fatentur sacerdotem sub pena peccati debere cōicare sub vtraque specie, et cur non peccant laici id omittentes.

Respondent Catholici.

Christum p̄secrantem instituisse sacramentū sub vtraque specie, et dedisse apostolis s̄b vtraque specie, q̄ iam erant sacerdotes, ideo hodie sacerdos celebrans sumit sub vtraque specie, sed quid hec ad laicos. Et bibite omnes, est dictum apostolis et sacerdotibus, qui hoc faciunt .i. consecrant in Christi commemorationem, nam alij non interfuerant nisi apostoli vt ex Euangelio liquet, ideo Marcus ait, et biberunt ex eo omnes, quod de laicis falsum esset. De primo Marc. 14.

fatemur hunc vsu fuisse in primitiis ecclesiis, De secundo

IX DE EVCHARISTIA SVB

nectamen vniuersalis fuit vsus, vt pz ex Actu, qd
at ab ecclesia mutatum. Primo qd pensata mul-
titudine populi, vbi sunt senes, iuuenes, debiles,
si non adhiberent debitam cautionem, fieret in-
iuria sacramento, per effusionem liquidi. Secdo
in tanta multitudine, quo vase comode contine-
retur sacramentuz vini, et sine effusione, pmeret.

Tertio. Non facile sacramentum vini pser-
uari posset, p infirmis, qd accessit, putrescit, mo-
uens nauseam vel vomitu sumentibus. Quar-
to sine periculo effusionis non facile posset de-
ferri de loco in locum pro infirmis. Quinto.
Contingeret alioquin, sacramento dignissimo,
summam fieri irreuerentiam. Sexto. Rem
miraculis testatam refert Alexand de Ales, qd
cum religiosi instarent pro sumptione sub vtra-
qz specie dum sacerdos esset in actioe sacramen-
ti, apparuit patena plena sanguine, quod viden-
tes religiosi obstupuerunt, quo signo petitio eo-
rum cessauit. Porro credend est a pmitina eccle-
sia incepisse laicos cōdicare sub altera specie, et qd
sit vnum, quod veniat ex traditione apostolorz,
quia initium huius monstrare nemo potest.

de tertio.

1. Jan. 6.

Quia manducatio sacramentalis exigit spiri-
talē, verba que ego locutus sum spiritus et vita
sunt, vnde sub qualibet specie est totus Christus,
corpore et sanguine: Ideo laycus sub specie
panis, bibit etiam sanguinem, sed non sub specie
propria, sed sub specie panis. Porro Christus so-
lum agit de incorporatioe nostra in ipsum, quod

VTRAQUE SPECIE.

communio corporis satis indicat, ideo ad hoc sacramentum hic oculus non est habendus.

Quod ex causa ecclesia non dat alteram spem: potuit ecclesia, quia non minus est sub utraque specie, quam duabus, et tamen fructum precipit de una specie sicut de alia, at ecclesia fideles non debet spoliare fructu sacramenti ex integro.

Consecrans utramque spem consecrat, quia agit de quito.
representatio dominice passionis, ideo corpus et sanguis simul sub utraque specie consecrantur, et sacerdos in persona totius populi offert et sumit sub utraque specie, in cuius persona totus populus quadam spiritali sumptione sanguinem Christi bibere, gaudenter debet credere.

De Matrimonio.

Caput X.

Matrimonium esse sacramentum ostenditur.

Mulieres viris suis subdite sint, sicut dicitur Ephes. 5: mino, quoniam vir est caput mulieris, sicut Christus est caput ecclesie, ipse saluator corporis sui, infra, propter hoc relinquet homo patrem et matrem suam, et adhaerebit uxori sue, et erunt duo in carne una, sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo et ecclesia. Hic aperte pronunciat sacramentum, quia coniunctionem viri et uxoris, et ostendit, cuius rei sacre sit signum, quod Christi et ecclesie. Et ne credas solum per similitudinem.

X. DE MATRI.

Hebr. 13

tudinem adductum, ostendit verum esse sacramentum a pmo propheta pronuntiatur. Honorable coniubinm in omnibus, thorus immaculatus. Macula non careret thorus, si nō esset gratia sacramenti.

1. Tim. 3.

Saluabitur autem p filioꝝ generationem, si manserit in fide ⁊ dilectione. Sine gratia generare filios esset plus damnatio, quam saluatio.

1. Cor. 7.

Si quis frater vxorem hꝝ infidelem, ⁊ hec cōsentit habitare cum illo, non dimittat illam, ⁊ si qua mulier fidelis viz habet infidelem, ⁊ hic cōsentit habitare cum illa, non dimittat illum, sanctificatus est em vir infidelis, p mulierem fidē, alioquin filij vestri immundi essent, nunc autem sancti s. per sacramentum.

Gen. 2.

Probabile est benedictionem quā dedit deus

Augusti.

Ade ⁊ Eue, non fuisse sine gratia, Aug. Mō tñ fecunditas, cuius fructus in p:ole est, nec tantꝝ pudicitia, cuius vinculum est fides, vꝛetiam sacramentum nuptiaꝝ, ꝓmendatur fidelibus.

Obijciunt heretici.

- Ad Ephe. v. vbi apłs de matrimoniū sacm,
1. in Greco legiꝝ mysteriū. Nec dicit absolute ma
2. trimoniū esse sacm magnū, s; in Ebꝛo ⁊ ecclia.

Respondet Christianus.

De pꝛio.

fatemur matrimonium esse mysterium, sed qua temeritate infert. Itaq; non est sacm, cum omnia sacramenta sint mysteria, ⁊ Greci appellant sacramenta in communi, mysteria.

de secund.

Matrimonium est magnum sacramentꝝ in

M O N I O.

Christo et ecclesia, at per hoc non poterit probare hereticus, ut sic minus sit sacramentum, nam hic explicat apostolus, quomodo sit rei sacre signum, non solum gratie, sed etiam unionis Christi et ecclesie.

De extrema unctione

Cap. xi.

Unctio extrema sacramentum est in ecclesia dei, a s. iacobo promulgatum.

Infirmatur quis in vobis inducat presbyteros ecclesie, et orent super eum, vngentes eum oleo in nomine domini, et oratio fidei saluabit in firmum, et alleviabit eum dominus, et si in peccatis sit remittentur ei. Apostoli vngebant oleo multos egros, et sanabantur. Hic est materia s. v. *iacobi, 3.* *Mar. 6.* actio olei. s. olive, quod prope oleum dicitur. Alij. n. liquores ex similitudine ad ipsum olei nomen accipiunt forma, quia cum oratione, et effectus scilicet remissio peccatorum. Est ergo sacramentum quia signum sensibile, sacre rei signum. Nam ad quid aliud fieret unctio? Dionysius determinat eam ca. vii. de Ecclesiastica Hierarchia, *Dionty.* et Hugo de s. Victore.

Aug. lib. ij. de visitatione infirmorum. docet infirmum debere confiteri, communicare et unctio *Augu.* nem sumere, ait enim. Nec pretermittendum est illud apostoli Jacobi preceptum. Infirmatur quis in vobis, et.

X. DE EXTREMA VNCT.

Ergo sic roges de te ⁊ pro te fieri sicut dixit apostolus Iacobus, imo ꝑ apostolum suū domin⁹. Ipsa videlicet olei sacraꝝ delibutio, intelligitur spūssancti typica vnctio.

Augu.

Aug. de rectitudine catholice cōuersationis
D. Qui egrotat in sola dei misericordia ꝑfidat, ⁊ Eucharistiam cum fide ⁊ deuotione accipiat, oleumq; benedictum fideliter ab ecclesia petat, vnde corpus suū vngatur

Obijcit. Hereticus

i. Apostolus non ꝑt sacramentum instituere.

ii. Porro dubitatur de anthoritate illius epistole.

¶ Respondet Catholicus

De ꝑrio. Non videt absonum apostolumꝝ anthoritate Christi ⁊ iussu spiritussancti instituere sacramentum. At si etiam Christus illud instituit, tamen Iacobus promulgauit.

de secūdo

Et si aliquando dubitatū fuerit de illa epistola, an ab alio fuerit ꝑscripta quam Iacobo tñ canonicam obtinuit anthoritatem Hieronymo teste, ⁊ ꝑma ponit in canonicis ante Petri, Joannis ⁊ Jude epistolas. Quod si ecclesiam non audis hanc epistolam approbātem, iam omnia erant incerta, quia huiusmodi temerarius, etiaꝝ negaret epistolas Pa. l.

De humanis constitutio

nibus. Cap. xij. probans axioma duo.

DE HVMAN.CONSTITVT.

Axioma primum.

Humana constitutio Conciliorum

et penificum seruanda.

Qui vos audit me audit, et qui vos spernit, *Luce dec.*
me spernit, qui autem me spernit, spernit
eum qui me misit.

1 * Ex hac autoritate luce clarius liquet, quod
Christum et eius euangelium spernit, quod ecclesie p-
atos et ecclesiasticas constitutiones contemnit. *1 Thess. 4*
Nunc apostolus Thessalica. scribens ait. Scitis
que precepta dederim vobis per dominum Je-
Christum, et post. Itaque qui hec spernit non ho-
minem spernit, sed deum qui etiam dedit spiritum
sanctum in nobis. Vnde Moyses contra se et *Exod. 16.*
non murmuranti populo dixit. Audini murmur
vestrum contra dominum. Et paucis interiectis
verbis, addidit. Nos enim quid sumus? Nec
contra nos est murmur vestrum, sed contra dominum.
Ita ex opposito, quod ecclesiasticis more gerit rector-
ibus, et ipsi deo obedit, iuxta illud dictum. *1 Iohan. 4.*
Qui nouit deum audit nos, qui non est ex deo, non
audit nos. Per hoc cognoscimus spiritum ve-
ritatis et erroris. Constitutiones igitur eccles-
iastice non sunt tantum humane leges, sed etiam
diuine, tum quia autoritate diuina a patribus con-
stitute, tum quia secundum scripturas diuinas, tum
quia ad diuinum honorem, ecclesie dignitatem et de-
cus, diuineque legis faciliorem impletionem et anima-
rum salutem. Vnde ligant in foro conscientie, ita
ut earum contemptores et transgressores obnoxios

XII DE HUMANIS

- faciant eterne damnationis, iuxta illud **Apos-**
stoli Omnes anima potestatibus sublimioribus
ROM. 13. subdita sit. Non enim est potestas nisi a deo. Que
autem sunt a deo ordinata sunt. Itaque qui resistit po-
testati, dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt
ipsi sibi damnationem acquirunt. Idem itellige
de legibus siue constitutionibus civilibus iustis
Titum 3. Admone illos principibus et potestatibus subdi-
tos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum pa-
1 Petr. 2. ratos esse. Subiecti estote omni creature, siue re-
gi quasi precellenti, siue ducibus tamquam ab eo mis-
sis, et post. Serui subditi estotei omni timore do-
minis non tantum bonis et modestis, sed etiam disco-
lis quoniam sic est voluntas dei.]
¶ State et tenete traditiones quas didicistis, si-
ne per sermonem, siue per epistolam nostram. Iubet
Paulus seruari traditiones non scriptas.
¶ Posse homines statuere, indicant apostoli pro-
hibentes ab imolatis idolorum, sanguine, et suffoca-
to, indicat **Paulus**, qui tot leges dedit de consti-
tuendis episcopis, de viduis, de mulieribus vela-
dis, ut non predicent mulieres, de non deserendo comu-
nionem infideli. Et paulus homo fuit. Actum xiiij.
¶ Itaque fratres state et tenete traditiones, quas
didicistis, siue per sermonem siue epistolam nostram
¶ Imo semper licuit sacerdotibus et presbyteris
Deutro. 13 statuere.
¶ **Deutro. xij.** prohibet dominus ne erigatur alta-
3. Reg. 7. re, nisi ubi sit archa federis, tamen **Samuel** existit
3. Reg. 17 in templo in **Sylo**, erexit lapidem in **Belpat.**

CONSTITUTIONIBVS.

Et Helias erexit in monte Carmelo. **Quinto** Matth. 23
 xvij. Si iudicium ambiguit fuerit, supra loco. j.

¶ Supra cathedram Moysi sederunt scribe et Matth. 18
 pharisei, que dicunt facite. **¶** Si ecclesiam non au-
 dierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus. Philipp. 3

¶ Quicumque perfecti sumus hoc sentiamus, et
 si quid aliter sapitis, et hoc vobis reuelabit deus.
 Ecce quod ecclesia statuit in honorem dei, hoc deo
 reuelante facit.

¶ Amando vos fratres quod per omnia mei me. I. Cor. 11.
 mores estis, et sicut tradidi vobis precepta mea
 tenetis, non autem tradidit eis omnia in scriptis,
 ut supra. et huiusmodi precepta tradita in primi-
 tiva ecclesia, scripta et non scripta, testatur Dio-
 nysius. j. de ecclesiast. hierarchia. **¶** Axioma. h. A
 Ecclesiastice communitates ritus et ceremonie,
 eque sunt obseruande, atque leges diuine. **¶** Mani-
 festatur primo a simili.

¶ Consuetudo in civilibus habet vim legis, cur ff. de legi.
 non in vtilibus ecclesie? quia consuetudo ecclesie val-
 de contra contentiosos. **¶** Si quis videtur contem-
 ptus esse, nos talem consuetudinem non habemus l. diurna.
 neque ecclesia dei. **¶** Super quo ait Hieronymus. **¶** Apostolum 1. Tim.
 cum precepisset mulierem orare velato capite, p-
 uenit obiectio, quod quidam ei dixisset, ubi scriptum est
 per hoc quod allegat consuetudinem, **¶** Veniet in nouissi- 2. Petri. 3.
 mis temporibus illusores iuxta proprias concupiscentias
 ambulantes: hoc faciunt heretici, qui non secundum statuta pa-
 tris viuunt sed secundum propria desideria. **¶** He-
 retici sunt Abamite deridentes nuditatem matris.

XII. DE HUMANIS CON-

ecclesie, quia sine expresso textu scripture p̄cipiat.
 fratres quecunq; sunt vera, quecunq; pudica, quecunq; sancta, quecunq; amabilia, quecunq; bone fame, si qua virtus, si qua laus discipline, hec cogitate, que ⁊ didicistis ⁊ accepistis ⁊ audistis ⁊ vidistis in me, huiusmodi autem sunt cōstitutiones ecclesie, quare sunt seruande.

Actu. 16. Cum pertransirent Paulus Silas, ⁊ Timotheus ciuitates, tradebant eis custodire dogmata, que erant decreta ab apostolis ⁊ senioribus, q̄ erant Hierosolymis. Pondera decreta, quod non erat solum decretum de cessatione legalium,

Christus non solum dedit potestatem plātandi ecclesiam per predicationem, sed etiam regendi ⁊ gubernandi, modo illa includit potestatem faciendi statuta pro salutari regimine, sine q̄bus hic non vinitur, ⁊c.

Actu. 20. Attendite igitur vobis ⁊ vniuerso gregi, in quo vos sp̄s sanctus posuit episcopos, regere ecclesiam dei.

Policarp. Policarpus ad Philippen. Subiecti estote presbyteris ⁊ diaconis, sicut deo ⁊ Christo. **Hierony.** Hiero. ad Lucinium. Traditiones ecclesiastice obseruande sunt, vt a maioribus tradite sunt, vnaque q; prouincia sensu suo abundet, ⁊ precepta maiorum, leges apostolicas arbitretur.

Extāt multi canones in decretis super illa re ex verbis beati Aug. c. ecclesiasticarū c. in his c. catholica. cum similibus dist. xi.

Aug. **Hebre. 13.** Obedite prepositis vestris ⁊ subiaccete eis.

STITVTIONIBVS.

ipsi enim reddituri sunt ratioem pro animabus vestris.

Omnia secundum ordinem fiant in vobis, ordo autem requirit legem. 1. Cor. 14.

Paulus multas leges dedit preter Euangelium, de eligendo episcopo, de viduis, de mulieribus velandis, vt taceant in ecclesia &c. etiam de rebus prophanis ad Thessal. & secularibus iudicijs ad Corinthios. Ad Titu.
Ad Timo.
1. Thess. 4
1. Cor. 6.

¶ Obijciunt heretici.

i. frustra me colunt docentes doctrinas & precepta hominum. Mar. 7.

ij. Non addetis ad verbum quod loquor vobis, nec auferetis ex eo. Deu. 4. 12

iii. Empti estis precio, nolite fieri serui hominum. 1. Cor. 7

iiii. Si spiritu ducimini, non estis sub lege. Gala. 5

v. Iusto non est lex posita. 1. Tim. 1

vi. Lex iram operatur.

Vbi spiritus domini ibi libertas, ad Galat. . Cor. 6
iii. qua libertate Christus non liberauit.

¶ Respondent Catholici.

Christus non improbasse traditiones hominum simpliciter, sed quas faciebant contrarias legi diuine, aut relinquebant legem diuinam, qua vbi supra sequitur. Relinquentes enim mandata dei, tenetis traditiones hominum & dicebat illis. Bene irritum fecistis preceptum dei, vt traditionem vestram suetis. Sicut ibi declarat & apud Mattheum. Explicat Paulus. Non intendentes mandatis hominum auersantium veritatem. De primo
Marc. 7.
Math. 5.
ad Titu

f. iij

DE HVMAN.CONSTITVT.

Hinc ve etne dānatiōis cōminat dñs p dētib^{us}
hmōi traditiones. De inquit qui condūt leges
iniquas, 2 scribentes iniustitias, scripserunt vt
opprimerent in iuditio pauperes, 2 vim face-
rent cause humiliū populi mei, vt essent vidue
prede eorum 2 pupillos deciperent &c.

Constitutiones vero ecclesie, augēt cultum
diuinū, concupiscentiam carnis cohercent, et
ad seruanda diuina precepta expeditiorem fa-
De secūd. ciunt, ac fraternam charitatem augent.

Nihil addendum est scripture quod corrū-
pat aut deprauet ipsam, aut quod dicatur esse
de integritate sacre scripture, secus quādo pro-
mouet ea que in sacris litteris sunt mādata vel
consulta, nam constitutiones ecclesie si nō sunt
in scriptura in propria forma, tñ emanāt ex ea:
Acutius soluitur quod ibi prohiben tur Ti-
kun Zofrim 2 illam solutionem credo veram,

De tertō. vide in Procheto 2 Salatino.

Non debent fieri serui hominum, faciendo
d. quarto. chylmata, vt vnus sit Lephe, alter Apollo.

Qui aguntur perfecte spiritu, 2 on sunt sub
lege Mosaica, aut cohercina, egent tamen le-
de quito. ge directina: sicut Adam habuit legē in paradiso
Galash. 5. Iusto perfecta charitate, qui totus regitur
spiritu diuino, non est lex posita, pro ea parte
qua est iustus, sed quia caro concupiscit aduer-
sus spiritum, pro ea parte habet legem refor-
mantem. Vel dic vt de quarto.

De sexto. Lex Mosaica iram operatur, si non adiuna

T V T I O N I B V S.

munera gratia, gratia autem ⁊ veritas per **Je** De septio
ſm Chriſtum. **R. om. 13.**

Libertas euangelica ſicut non excludit pote- **R. om. 13.**
 ſtatem ⁊ obedientiam ſuperioris, ita nec eius ſta-
 tuta, ſed libertas illa opponitur ſeruituti legis
Mofaice. ſeruituti peccati: **I**deo eſt ſolum li-
 bertas in ſpiritu, quia nō ſeruit peccatis, ⁊ quia
 ipſa libertas promouet bonum, non excludit con- **Galath. 5.**
 ſtitutiones ⁊ eccleſie precepta, que ſimiliter pro-
 mouent bonum, teſtatur **Paulus.** Vos in li-
 bertatem vocati eſtis fratres, tantum ne liberta- **ii Pet. 2.**
 tem in occaſionem detis carnis, ſed per charita-
 tem ſpiritus ſeruite inuicem. **E**t **Petrus,** Qua-
 ſi liberi, ⁊ non quaſi velamen habentes malicie li-
 bertatem, ſed ſicut ſerui dei.

Idem. Qui in errore conuerſantꝝ libertatem
 illis promittētes, cū ipſi ſerui ſint corruptionis.

Noc beati **Petri** verbū impletum videmꝝ in
 priapiſtis ludæanis, omnis ſpurcitie ⁊ immū-

Mancinopiam ⁊ diabolicam (ditie ſuis.
 ſeruitutem, libertatem euāgelicam mentientes.

Porro in ſacris litteris ſepe commendatur
 libertas ab oneroſa illa lege **Mofaica.** **Paulus.** **R. 6. 7.**
 Non eſtis ſub lege, ſed ſub gratia infra.

Lex in homine dominatur quāto tempore vi-
 uit, itaque fratres mortificati eſtis legi per cor-
 pus **Chriſti.** Non iuſtificatur homo ex ope-
 ribus legis, lex pedagogus noſter fuit in **Chri-**
 ſto **Jeſu.** Et quicūque ex operibus legis ſunt, ſub
 maledicto ſunt.

XII DE FESTIS

- Galath. 3.** // State et nolite iterum iugo seruitutis contineri. Si circūcidimini Christus nihil vobis proderit. Ideo ablatae sunt neomenie, sabbata, baptisma ta. etc. Quomodo conuertimini iterum ad infirma et egena elementa? quibus denuo seruire vultis, dies observatis et menses et tempora et annos.
- Ephesi. 2.** // Ipse enim est pax nostra, qui fecit utraque vnum et medius parietem macerie soluens inimicitias carne sua legem mandatorum decretis euacuans.
- Colosse. 2.** // Nemo vos iudicet in villo cibo aut potu, aut in parte diei festi aut neomenie, aut sabbatorum quae sunt umbra futurorum. idem in epi. ad heb. et act. xv.
- Rom. in. 6.** // Est igitur Christiana seu evangelica libertas non aliud quam (ut Paulo placet) redemptio seu absolutio a seruitute legis et peccati per Iesum Christum facta, qua addicti deo et iusticie, filiorum adoptionem recipimus. De hac libertate saluator dixit Iudeis. Si filius vos liberauerit, vere liberi eritis. Vide ibidem Augustinum.

De festis et ieiunijs.

non esu carnum et gradibus con sanguinitatis. Ca. xiiij
Prima propositio de obseruatione festorum.

Exod. 12. Vnum diem in septimana deo consecratum, est omnibus obuium.

In lege Moysi adhuc instituit deus alia festa Tribus vicibus per singulos annos mihi festa celebrabitis, Azymorum Primitiuorum et frugum.

ET IEIUNIIS.

Ter in anno apparebit omne masculinum tu-
um corā dño deo tuo scz Pasche, Pentecoste, et *Ibidem*
Schenaphagiorum.

Habes hoc loco Iudeoz peginatiōem, et ex
eā et in ea fundatam peregrinationē Chrianoz.

Mense septimo prima dies mēsis erit vobis *Leuiti. 25*
sabbatū memoriale clāgētibus tubis et vocabit̃
sanctū, infra. Decimo die mēsis hui⁹ septimi di-
es expiationū erit celeberrim⁹, et vocabit̃ sanct⁹,
infra. A quito decimo die mēsis huius septimi,
erunt ferie tabernaculorum septem diebus.

In Calendis autem id est mensium exordijs, *Numc. 28*
offeretis holocaustum domino.

Et fecerunt dedicationem altaris dieb⁹ octo. *i Mac. 4.*

Expende Encenia a Machabeo instituta, et *Iohan. 20.*
a Christo obseruata.

Colligamus festos dies indeorum preter sab-
bata, septem dies Azymorum Pasche, vnū Pē-
tecostes, vnum tubarum, vnum expiationis (q̃
erat in capite anni) septem tabernaculorum seu
Schenophagia, septem Enceniorum seu lumi-
nū aut dedicationis, Neomenias seu lunatiōes
habebant dies. xij. in Embolismali. xij. collecti
dies faciunt triginta quinque, vbi tantum tria
sabbata intercurrunt. Cum autem maiora re-
ceperimus beneficia a deo per Euangelium, q̃
Iudei sub lege, cur non plures etiam dies agen-
di gratias habemus? Sabbatum est multipli-
citer a deo pceptū, nec in Euāgelio, nec in Paulo
definitum est cessasse sabbatum, attamen ecclesia *Genesc. 2.*
Exo. 20.
Num. 15.

DE FESTIS ET IE.

*Doctrina
dies* **Apoc. i.**
Ignatius.
Hierony.

instituit diem dominicum, per traditiones apostolorum sine scriptura. Dominice diei meminit Iohannes dicens. fui in spiritu in dominica die. Meminit et eiusdem diei suus discipulus Igna. ac Philip. in fine. Hierony. de dominica pasche, Uniuersa sabbati gratia, et antiqua illa festiuitas Iudeorum diei istius, solennitate mutata est. ¶ Mutatum est autem sabbatum

d. 12. q. 10 quod significat primam creationem in diem dominicum in quo commemoratur, nona creatura inchoata in resurrectione Christi.

3. 4. 3. 4. **August.** Festum diem s. Laurentij celebrant Hypone, tracta. xxvij. supra Ioan. euangelistam.

¶ Augustinus contra Faustum libro xix. Cum queris sabbati otium, cur non obseruat Christianus? ¶ Respondeo. Imo id propterea non obseruat Christianus, quia quod figura profitebatur, iam Christus impleuit, plura de his Tertullianus, Cyprianus, Ambrosius, Gregorius ad Romanos.

Cibus **Propo. 2.**
Actu. 15

De ciborum delectu, secunda propositio.
¶ Ecclesia licite prohibent certos cibos, certo tempore. ¶ Abstineatis vos ab imolatis simulacrorum et sanguine et suffocato.

¶ Que pacis sunt sectemur, et que edificatiois sunt inuicem custodiamus, noli propter escam destruere opus dei, oia quod munda sunt, sed malum est homini, quod offendiculum manducat. Bonum est non manducare carnem, et non bibere vinum, neque in quo frater tuus offendit, aut infirmat, aut scandalizat.

Roma. 14

¶ Si esca scandalizat fratrem meum, non man- 1. Cor. 8.
ducabo carnē in eternū, ne frēm meū scandalizē.

¶ Caro & vinū non introierunt in os meum. Dani. 10.

¶ Leo papa quartus dicit. Detustissimā esse consuetudinem abstinēdi a carnibus quarta & sexta ferijs. Et ex Hierony. colligitur sup episto. ad Gala., & Ignatius testat sancti Joannis euangeliste discipulus. Philip. 4.

¶ De ieiuniorū rōne, tertia ppō.

De ieiunio idem liquet rem esse sanctā propter corporis maceratiōem, spūs pertinacis expulsionem, diuine gratie implorationem, & Christi ieiunantis imitationem.

¶ Genus mea infirmata sunt a ieiunio, & caro mea immutata est propter oleum. Psal. 108.

¶ Nunquid possunt filij sponsi lugere, quā diu cum illis est sponsus? Matth. 9.
Luce. 5.

¶ Venient aut dies, cum auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt. ¶ Illud ope impleuerūt apostoli. ¶ Ministrantibus illis dñō & ieiunantibus, dixit illis spūs sanctus.

¶ Cum cōstitissent illi sup singulas ecclesias presbyteros, & orassent cum ieiunationibus, cōmendarunt eos dñō. Actu. 13.

¶ In omnibus exhibeamus nos sicut dei ministros in multa patientia, in laborib⁹, in vigilijs, in ieiunijs. Actu. 14.

¶ Minuite indixerūt 1. Corin. 6.

¶ Tu cū ieiunas unge caput tuū, & Iona. 3.

faciem tuam laua, ne videaris hoīb⁹ ieiunās. Cieiuniū. Matth. 6.

¶ patri tuo qui est in abscondito & pater tu⁹ q̄ est in abscondito, reddet tibi. Ecce iei unū meritū.

¶ Idem de quadragesima.

Math. 4. ¶ Cum ieiunasset Iesus quadraginta diebus et quadraginta noctibus, postea esurijt.

Deut. 9. ¶ Moyses ieiunauit. xl. diebus et xl. noctibus.

3. Reg. 9. ¶ Similiter Helias totidem diebus ieiunauit.

Iob. 2. ¶ Sanctificate ieiunium. ¶ Humiliauam in ieiunio animam meam.

Psal. 54. ¶ Si uouerit mulier ut per ieiunium affligat animam suam, in arbitrio uiri erit, si faciat siue non faciat.

Num. 30. ¶ Si audiens uir tacuerit, et in alterum diem distulerit sententiam, quicquid uouerit atque promiserat reddat.

Thobi. 12. ¶ Sacra scriptura ubique testatur ieiunium deo fore acceptum, in Achab, Thobia, Judith, Esther, Daniele, Iuiuitis, Anna uidua.

Luc. 2. ¶ Ignatius ad Philipp. Quadragesimam uero nolite pro nihilo habere, imitationem enim continet conuersationis dei.

¶ Ignatius ad Philipp. Quadragesimam uero nolite pro nihilo habere, imitationem enim continet conuersationis dei.

Serm. 24. ¶ Confirmauit Thelesphorus papa uicinitatem poribus apostolorum. Item Ambrosius in multis sermonibus. Concilia item Agathense et Aurelianense. Origenes homi. x. super Leui. Habemus dies quadragesime ieiunijs consecratos. Hieronymus aduersus Montanum. Nos quadragesimam secundum traditionem apostolorum, toto anno ieiunamus.

Hirenus ¶ Valentiniiani heretici omni tempore carnes libere comedendas dixerunt. Hirenus lib. i. ca. i.

Homi. 56. ¶ Abisosto. meminit de ieiunijs monachorum, et quomodo dicant gratias.

¶ **O**rigenes habemus quadragésime dies ieiunij consecratos, habemus quartum et sextum *Homil. 10*
sup. leuit.

septimane dies quibus solenniter celebramus. Est certe libertas Christiana per omne tempus ieiunandi, non obfuatione supstitutione, sed virtute.

Nam quomodo apud eos castitas incorrupta fuatur, nisi arctionibus continentie fulta subsidij? *Math. 19.*

Quomodo sapientie et scientie student? Nonne per continentiam ventris et gutturis? Quomodo quis seipsum castrat propter regnum celorum, nisi ciborum affluentiam refecerit, nisi abstinentia utaris ministra?

Hec ergo christianis ieiunandi ratio est. Hec ille ita ad verbum.

¶ **M**aximus episcopus. Sacrarum literarum exempla perculimus, quibus approbamus hunc quadragenarium numerum, non esse ab hominibus constitutum sed diuinitus consecratum, nec terrena cogitatione initiatum, sed celesti maiestate preceptum. Et paulo post subnectit. Hec alii non tam sacerdotum precepta quam dei sunt. Atque ideo, quod ea spernit, non sacerdotem spernit, sed Christum qui in suo loquitur sacerdote. *1. Thes. 4*

¶ **A**mbrosius sermo de ieiunio. Ut sciamus inquit non esse nouellum ieiunium, primam illic (scilicet in paradiso) legem constituit (scilicet primis presentibus) de ieiunio, etc. Gregorius Augustinus et omnes quotquot fuerunt doctores catholici. Ita senserunt et docuerunt de ieiunijs observandis. *dist. 35. c. Sexto die*

Quarta propositio de gradibus consanguinitatis.

XIII // De // FESTIS ET

// Gradus consanguinitatis impediunt matrimo-
nium. // Gregorius episcopis Ballie, proge-
ni em suā vnūquēq; vsque ad septimam observare
decernimus generationem, ⁊ q̄dū se agnoscūt
affinitate propinquos, ad coniugale accedere cor-
pulā negamus, quod si fecerit separētur. // Cō-
ciliū tamen generale reduxit ad quartū gradū.

// Ambrosius lib. viij. epistolaz docet, non om-
nes gradus illicitos a lege fuisse expressos, quia
pater non prohibetur ducere filiā, ⁊ tamen non
licet. Ante tēpa beati Gregorij dispēsabant etiā
ī secundo gradu, scribit enī Augustino Anglorū
episcopo. Quedā lex Romana permittit, vt sine
fratris vel sororis, seu duaz fr̄m germanorum, fi-
lius ⁊ filia misceantur, sed experimēto didicim⁹
ex tali coniugio sobolem non succrescere.

Matth. 15. // Obijciunt Heretici.

1. // Non quod intrat in os, coinquinat homi-
nem, hunc locum torquebant ⁊ Manichei here-
tici contra delectum ciboz. Augustinus lib. de
cimo setto contra faustum.

1. Tim. 4. ij. // Omnis creatura dei bona est, ⁊ nihil reijci-
endum, quod cum gratiarum actione percipit.
Et ibi vocat doctrinam demoniorum ⁊ menda-
cem, abstinere a cibis, quos deus creauit, ad per-
cipiendum cum gratiarum actione, fidelibus.

ad Titū. 1. iij. // Omnia munda mundis, coinquinatis au-
tem ⁊ infidelibus nihil est mundum.

Coloss. 2. iij. // Nemo ergo vos iudicet ī cibo aut ī potu,
aut in parte diei festi, aut in neomenie aut sabba-

De Iemmo q̄tuor xpm habes

// Zacharie clero : - per q̄

q̄ exierunt Iemmu q̄m ⁊ Iemmu q̄m ⁊
Iemmu q̄m ⁊ Iemmu q̄m

ET IEIUNIIS.

tor, que sunt vmbra futuroꝝ.

v. *Si spū facta carnis mortificaueritis, viue.* Roma. 6.
tis, non dixit ieiunij.

vi. *Christus in euangelio non pcepit discretio-* Actū. 15
nem ciboꝝ, quid ergo imponitis hōnūs fidelibꝝ

vij. *Libertas Christiana non patitur bec oner-*
ra seruitutis.

Respondent Catholici.

De priō:

Nihil hō dicere Christum de ieiunio, s̄ tollere
erroꝝ Iudeoꝝ, qui credebant cibos non lotis
manibus tactos fieri immundos, ⁊ comedentē
hunc cibū fieri immundum. vt liquet ex Matth.

⁊ Marco, hanc stultitiā reijcit Christus, cibos
illotis manibus tactos non inquinare comeden-
tes. Alioquin comedēs suffocatum tempe apo-
stolorꝝ, aut venenū scienter, nō fuiss̄ coinquatus.

Mar. 7.

* *Aduerte igitꝝ, q̄ cibꝝ intraps in os, q̄a in ven-*
trem vadit, ⁊ in secessuꝝ emittit nō coinquat ho-

minē. S̄ hō ip̄e p̄tra dei ⁊ ecclie p̄hibitionē aut
etiā ecclie p̄suetudinem sumens cibū seip̄s coinquat

Sermon com

quinal

Nō q̄ cibꝝ

q̄ p̄hibuit

Roman. 6.

lib. 1. de

ciuit. dei.

ca. 12.

Hoc em̄ p̄cedit ex malo corde. i. ex p̄temptu
dei ⁊ ecclie in suis p̄ceptis, qđ vtiqꝝ boiem in cō-

scia band paz coinquat. *Pr̄ h̄ in p̄mis parētibꝝ*
vbi cibꝝ. nō q̄a cibꝝ. s̄ q̄a p̄bitus, in eoz intrās

ora. nō solū ip̄os, s̄ etiā in ip̄is totū humanū ge-
nus coinquauit. Adeo vt in ip̄is oēs peccaueri-

mus ⁊ moriamur. *Ōn Aug.* Non ideo d̄z quis
existimare leue ac paruum fuisse illud pctm̄ com-

missum in paradiso, quia in esca factum est, non
qđem mala ac noxia nisi q̄a p̄bita, ⁊c.

Ex domini Jide in gaudium ⁊ letitia ⁊ in
placitum p̄clarum // Zogale 18

34
Hier. 34

Rechabim

Ita vinum utiq; bonum in se, Rechabitas coinquinasset, si illud contra patris prohibitionem bibissent. Unde adhortari, positis corā eis ciphis et calicibus vino plenis ut biberēt, responderunt. Non bibemus vinum, quia Jonadab filius Rechab pater noster precepit nobis dicēs. Non bibetis vinum vos et filij vestri usq; in sempiternum. Obediui ergo voci patris nostri, ut non biberemus vinum cunctis diebus nostris, nos et mulieres nostri, et filij et filie nostre. Abstinerē igitur a prohibitis certis temporibus in ecclesia carnibus, lacticinijs, vino et huiusmodi, per ibidem sequitur. Hec dicit dominus exercituum deus Israel. Pro eo quod obedistis precepto Jonadab patris vestri, et custodistis omnia mandata eius. Non deficiet vir de stirpe Jonadab filij Rechab stans in conspectu meo cunctis diebus.

Luce. 1.

Math. 3.

Mar. 1.

Luce. 3.

Hinc de Iohanne baptista predixit Gabriel angelus, vinum et siceram non bibet. Esca eius erat locuste et mel siluestre. Si a delicatioribus cibo et potu abstinere, ac carnem ieiunij et abstinentijs domare salubre non esset, nequaquam in commendationem baptiste hec in euangelio composita fuissent.

1. Mach. 6

Titum. 1.

Hinc Machabei potius mori elegerunt quam nullis contra diuine legis prohibitionē vesci carnibus. Sed inobedientes Iudderani vaniloqui et seductores, vniuersas domos subuertentes, docentes que non oportet, turpis lucri gratia, ut Cretenses semper mendaces, male bestie, vêtres

I E I V N I I S.

pigri, nulla seruant ecclesie ieiunia, sedentes sup
 ollas carnum in egipto, nauseantes manna ce- Nume. 11.
 leste. granantes corda sua crapula. ⁊ ebrietate.
 mentem habentes ⁊ conscientiam inquinatas. Luc. 21.
 Gloriantur se euāgelicos, factis autē negant, cū
 sint abominabiles, ⁊ increduli, ⁊ ad omne op^{us} Tit. 1.
 bonum reprobī. Nec Apostoli verba verissime
 quadrant in eos.

Non voluit apostolus iudaica obseruantia alia De secūd.
 quos cibos esse perpetuo prohibitos, vt carnē su
 illā (demptis decretis in concilio apostolorū) at
 ecclesia credit omnē creaturam dei bonā, licet p
 tempore ad mortificandū veterem hominem pre
 cipiat, ab aliquibus abstinere.

Porro hic non tractat apostol^{us} de ieiunio, vt
 maceratione carnis, sed quia Tatiani ⁊ alij here
 tici dicebāt certas esse res creatas a p̄cipio ma
 lo. Paulus hoc destruit, quia omnis creatura dei
 sit bona, ⁊ cū gratiarū actiōe sumenda, quod fa
 cit catholicus, licet non pro omni tempore, nec
 Paulus hoc precipit pro omni tempore. De tertia

In lege aliqua animalia erant immunda per
 significationem, Iudei crediderunt per naturā,
 destruit errorē Paulus, quia fidelibus omnia sint
 munda, ⁊ pro tempore comedenda, at qđ non
 liceat abstinere pro tempore, hoc nō phibet apls.
 Vnde s. Iacobus minor nunq̄ est vs^{us} carnibus
 vel vino aut hore Agelippō.

Similiter dicatur, nam noluit fideles ritu De quat.
 deico iudicari in cibo ⁊ potu ⁊ festis:

XIII DE VENERATIONE

De quinto. Spiritu facta carnis mortificantur. at spiritus iuuatur, si caro ieiunijs crucifigat, sicut dicit Paulus. Qui Christi sunt carnem suam crucifixerunt.

I Corin. 9. Castigo corpus meum et in seruitutem redigo. Etiam si Christus non docuit aliquando abstinendum a carnibus, hoc non refert, quia ipse docuit magis necessaria ad salutem. Sed quae expediunt et promouent salutem, reliquit magisterio spiritus sancti et ecclesie, et illa non omnia per se explicuit.

De sexto. Etiam si Christus non docuit aliquando abstinendum a carnibus, hoc non refert, quia ipse docuit magis necessaria ad salutem. Sed quae expediunt et promouent salutem, reliquit magisterio spiritus sancti et ecclesie, et illa non omnia per se explicuit.

De septio. Sic ut in puncto superiori de constitutionibus humanis argumento ultimo.

De ueneratione sanctorum.

Caput decimum quartum.

Sanctos esse honorandos atque inuocandos probatur quod scripturis scilicet rationibus, autoritatibus sanctorum et ecclesie consuetudine. Probat primo per scripturas sacras

Sancti ut amici dei sunt implorandi, ut per nos intercedant: et licet sancti non sint adorandi latría, quia soli deo debet, tamen venerandi sunt sicut dicitur.

Joan. xij. Si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum pater meus qui in celis est. Si ergo deus honorificat sanctos, cur nos non honoremus sanctos?

Psal. 138. Tibi autem nimis honorati sunt amici tui domine, nimis confortatus est principatus eorum.

Hiere. 15. Si steterint Moyses et Samuel coram me,

Genes. 28: Et inuocauit super eos nomen domini et uocauit quod nomen eius erat abraham et Isaac

¶ S A N C T O R V M .

nō est anima mea ad populū istum. / Quod ex
ponens Grego. dicit q. d. ne illos modo pro ami
cis audio quos magne virtutis merito, orare eti
am pro inimicis scio. Vbi manifeste innuit Mi
cremias sanctos orare pro populo.

Voca ergo si quis est, qui tibi respondeat, ⁊
ad aliquem sanctorum conuertere, q̄ quidem ver
ba quamuis Elephas themanites ad Job dix
erit, non tamen ea Job reprehendit, sed vt sanū
consilium amici acceptauit dicens. Ita ⁊ Mes
lui dedit Si fuerit angelus pro eo loquens vnus
de milibus vt annuntiet hominis equitatem mi
serebitur eius scz deus, ⁊ dicet. Libera eum vt nō
descendat in corruptionē, inueni i q̄ ei propitius.] Iob. 5.
Helu.

¶ Ite ad seruum meum Job, ⁊ offeret holocau
stum pro vobis, faciem eius suscipiam, vt nō im
putetur vobis stultitia Et infra. Dñs q̄ puerus
est ad pñiam Job cum oraret ille p̄ amicis suis. Iob. 42.

¶ Dixit Jacob, ⁊ inuocetur nomen meum su
per eos, ⁊ nomina patrū meorum Abraham ⁊

¶ Moyses dixit ad deum. Quiescat ira tua ⁊
esto placabilis super malitia populi tui. Recor
dare Abraham Isaac ⁊ Israel, quibus iurasti
p̄ te ipsum dicēs. Multiplicabo semen v̄m,
sicut stellae celi. ⁊c. Et sequitur. Placatus est do
minus super iniquitate populi sui. Exod. 32.

¶ Azarias in fornace succēsa orabat dicēs. Ne Dani. 3.
q̄sum⁹ tradas nos i ppetuū p̄p̄ nomē tuū ⁊ ne
dissipes testīm tuū, neq; auferas miam tuā a nob
propter Abraham dilectū tuum ⁊ Isaac seruum

Et Angly q libz de celo adspiciant an facie dei, vt
p q libz potior: in flagellis castigandis posito
incedere pps em est cura inuicta a deo 4

XIII DE VENERATIONE

enim, et Israel sanctum tuum, quibus loquutus es pollicens, quod multiplicares semen eorum, sicut stellas celi, et sicut arenam, que est in litore maris, Et liberatus est cum socijs suis a fornace ignis ardentis. Domine omnipotens Deus

Baruch. 3.

us Israel, audi nunc orationem mortuorum Israel et filiorum ipsorum qui peccauerunt ante te. et.

2. Ma. 15.

Vidit Judas Machabeus Dominam manus pre-tendentem orare pro omni populo Judeorum, post hoc vidit alium virum etate et gloria mirabilem, de quo dixit Dominus, hic est fratrum amator et populi Israel, hic est qui multum orat pro populo et vniuersa sancta ciuitate, Hieremias propheta dei.

Math. 25.

Quam diu fecistis vni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis, itaque honor exhibetur sanctis, exhibetur deo.

Psal. 31.

Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno. Hebrei legunt omnis misericors, beati autem sunt sancti et misericordes.

2. Re. 14.

Absolon reconciliatus patri, per biennium timoratus Hierusalem non vidit faciem patris sui, sic peccator reconciliatus deo non statim se presentat deo, sed per mediatores et intercessores.

3. Reg. 2.

Salomon thronum matris sue iuxta thronum suum collocari precepit. Verus pacificus Salomon Christus honorans matrem suam, idem facit. Ne impij Zudderani putantes nimium esse, quod per Christifideles deipare virginis cultores ipsam solutantes dicant.

+ vel maxie, vt hoibz vel diuersis natibz deficiamus
sine iusticia sine op'e frat' re. *h'c philipp' 2.*
SANCTORVM. *psalm' 138.*

Regina celi letare, Salve regina misericordia
die/vita, dulcedo ⁊ spes nostra salue ⁊c. Et ob
id omne cultū Christifere virgini hactenus im-
pensum/tanq̃ summā idololatriam (qua Chri-
sto/qui vita/dulcedo, spes nostra aduocat' n'r
apud patrē est, summa irroget' iniuria) abhomi-
nātes, vbi potuerunt, reiecerūt/ Attendant igiē
ministri gloriose vginis ocores, nihil Christi deo-
gare dignitati, quod beatā virginem ita salutan-
do honoramus Imo totum bonorem quoniam
diue virgini impendimus, redundare in Chri-
stum dei ac virginis filiū/virginem quippe ma-
trem honoramus in filio, ⁊ filium in virgine ma-
tre, Sicut qui filiū honorat/honorat ⁊ patrem, *lohā. 12.*
⁊ reuerso. Deus pater misericordiarū/ Cur *2. corin. 1.*
dei genitrix, non mater misericordie. Deus rex
celi ⁊ terre/ cur dei mater non erit regina celi? *psal.*
Christus/ via veritas ⁊ vita. Cur non hec eti- *lohā. 14.*
am Christi mater, que gratiā apud deum inne-
nit/ ⁊ saluatorem nostrum dominū Iesum Chri-
stum salutis nostre auctore nobis edidit? *Luc. 2.*
Christus est lux vera illuminans omnem hominē ve- *lohā. 1.*
nientem in hunc mundum.

Non autē Iohannes baptista, quo maior in-
ter natos mulierum non surrexit. Non enim e- *Math. 11.*
rat ille lux, sed vt testimonium perhiberet de lu- *lohā. 1.*
mine. Ecce negat ille lux esse, de quo tamē Chri-
stus lux vera postea dixit indies. Ille erat lucer- *lohā. 5.*
na ardens ⁊ lucens.

Christus ait Ego sum lux mundi, ⁊ tamē idē *io 8. 9. 12.*

XIIII DE VENERAT.

- Mathe. 5.** apostolis dixit. Vos estis lux mundi. Et **Philip. 2.** lippen. apłs scribēs ait. Inter q̄s lucetis sicut luminaria in mundo. **Christus** igit̄ solus est lux p̄ **Math. 19.** essentiam sicut et bonus, nō baptista neq; aposto-
Mar. 10. li, q̄ tamen boni, lux et luminaria fuerunt in mun-
Luce. 18. do p̄ participationē. Ita et dei genitrix virgo, re-
gina celi, mater misericordie vita, dulcedo, et spes
nostra dicit̄, q̄a grām apud deum inuenit, chris-
tumq; vite nostre reparatorem sp̄s sancto opan-
Rom. 1. 8. te concepit et peperit. Et sicut Christum qui est
1. iohan. 2. ad dexteram patris et interpellat pro nobis, ad-
uocatum apud eundem habemus. Ita huius
nostri aduocati matrem, gaudemus nos habere
apud patrem et filium aduocatam, dicentes.
Philip. 4. Eya ergo aduocata nostra, &c. Vnde si Philip-
penses fuerunt dīno Paulo gaudium et corona.
1. thess. 4. 2. Et Thessalonicen. spes gaudiū et corona glorie.
Cur non idem erit nobis gloriosa virgo mater
Maria? Non est igitur diua vgo mulier vt alie
mulieres nihil gr̄e aut p̄rogative habens sup il-
las id quod blaterant impj Ludderani. fate-
mur tamen ip̄am sexu q̄dem mulierem, sed vginē
incompactam, gratia plenam, dei genitricem, re-
ginam celi / mundi dominam, inter mulieres be-
Iudith. 11. nedictam. Non est profecto inuenta talis muli-
er super terram, nec vnquam sibi similis inuenie-
tur. Nec sunt illa magna que fecit tibi domi-
nus omnipotens o virgo beata, quare merito
Luc. 2. beatam te dicent omnes generationes: /
Immittet angelus domini in circuitu timen

S A N C T O R V M.

tiū eum ⁊ eripiet eos.

Angelis suis mādauit de te, vt custodiāt vias psal. 90.

Ora angelus pro populo Iudaico, (tuas. zacha. 1.
dñe exercitū, vsq; quo tu non misereberis) Die
rusalem, ⁊ vrbium Iuda, quibus iratus es: Et
respōdit dominus angelo bona vba cōsolatoria,

Quatuor animalia ⁊ xiiij. seniores ceciderūt
coram agno, habentes singuli cittharas ⁊ psal- Apoc. 6
las aureas, plenas odoramentorum, que sunt or-
ationes sanctorum.

Angelus stetit ante altare habens turibulum
aureum, ⁊ data sunt illi incensa multa, vt daret Apoc. 8.
de orationibus sanctorū omniū super altare au-
reum, quod est ante thronum dei, ⁊ ascendit fu-
mus incensorum de orationibus sanctorum, de
de manu angeli coram deo,

Omnes sunt administratorij spiritus, qui in Heb. 1:
ministerium mittuntur propter eos, qui heres Añ. 12.
des erūt salutis. Angeli ergo suffragantur nob̄,
cur igit̄ eorū suffragia ⁊ misteria nō l̄ implorare

Nec superauit illum (Heliseum) vllum ver- Eccle. 48
bum, ⁊ mortuū prophetauit corpus eius, in vita
sus fecit monstra, ⁊ in morte mirabilia opat⁹ est.

¶ Secundo pbatur secunda rōne.

¶ Christus intercedit pro nobis secundū huma-
nitatem ad deum patrē. Quia ⁊ Chr̄s Iesus in- Rom. 8.
pellat p nobis. Iesus sempiternū h̄ sacerdotiū Heb. 7.
vnde ⁊ saluare in perpetuum potest, accedētes p
semetipm ad deū sempvivētes, ad interpellendū
pro nobis. Sed ⁊ si quis peccauerit, aduoca- Ioan. 1. 2.

B iij

XIII. DE VENERAT.

tum habemus apud patrem Iesum Christum, iustū, et ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autē tm̄, sed etiam totius mūdi.

Si ergo caput Christus orat pro nobis, cur non etiam membra eius, sancti cum eo rogātes, qui se conformant Christo?

2. rō **V**ini orant pro inuicem, et impetrant sepe.

Orate pro inuicem ut saluemini, et adducit orationem Helie iij. Regum xvij.

Moyſes orauit Exo. xvij. 31. Mulier chanaea pro filia sua math. xv. Cetero pro filio suo. Luce vij. Paulus p cōnauigātibus Actu. xxvij.

Si ergo vini orant pro inuicem, cur etiam beati mortui hoc non facerent, qui sunt in charitate perfectiores, et apud deum potentiores, et mēte puriores? Aut ergo sancti non orant pro nobis, sicut vini, quia est res eis indigna, itaque nō conueniet Christo, aut quia est res tante excellentie, quod soli Christo et non alijs cōueniet, ergo non conuenit viatoribus.

Ezech. 22 Imo vult deus per sanctos innocari, Quasi ui inquit de eis virum qui interponeret sepem / et staret oppositus contra me pro terra ne dissi- parem eam, et non inueni.

Ro. 15. Obsecro vos fratres per dominum nostrum Iesum Chrm et p charitatē sc̄ti ut adiunetis me in orationibus vestris pro me ad deum ut liberer ab infidelibus qui sunt in iudea.

Tertio pro actibus sanctorum.

Cyprian. ad Corn. papā li. j. epistola pma, pe

SANCTORVM.

tit vt si quis eorum prior decesserit, pro fratribus et sororibus nostris non cesset oratio.

Bernardus

Bern. sup.

sup Lanti. de hereticis sui tps. Irridet nos qd in fonte baptisamus et sanctorum suffragia postulamus, atq; Christum in utroq; sexu tam in mortuis qm in uiuis prescribere volunt, nam et mortuos uiuentium fraudant suffragiis, et uiuentes nihilominus sanctorum qd discesserunt auxiliis spoliunt. canti. Ho. muli. 66.

Vigilantius dixit, qd dum uiuimus, mutuo pro nobis orare possumus, postquam autem mortui fuerimus, nullus sit pro alio exaudienda oratio, refert Hieronymus. et improbat. Sic enim pugnat Hieronymus contra Vigilantium. Hiero.
Apostoli et martyres adhuc in corpore constituti, possent orare pro ceteris, quam pro se adhuc debet esse solliciti, quanto magis post coronas et triumphos?

* Aug. sup Johan. Beati martyres quorum memorias non inani celebramus. i. Ideo quippe ad ipsam mensam. i. (altare) non sic eos commemoramus, quemadmodum alios qd in pace requiescunt, ut etiam pro eis oremus, sed magis ut orent ipsi pro nobis ut eorum vestigiis adhareamus. tract. 84.

Et est illa radix inuicta, quia ex charitate tene mur orare pro inuicem, sed sancti in celo habent auctiorem charitatem ad nos, quam viatores.

Dionysius ca. vii. ecclesiast. hierarchie. Si quis spernat sacrosanctam disciplinam atq; infelici elatione seductus, dignum se arbitretur diuina familiaritate, sanctosq; despiciat etc. hic si intento Diony.

XIII DE VENERATIONE
careat desyderio, imperita postulatione p se nun
quam potietur.

¶ Probat quarto ecclesie psuetudine.

¶ Attestatur vsus totius ecclesie, ⁊ patres san
cti per omnia Christianoz secula, tot miracula
euidētissima, ⁊ festinitates ab ecclesia de sanctis
institute. S. Saminianus erexit ecclesiam s. Pe
tro viuo, condidit ⁊ alias duas in honore sancti
Stephani ⁊ s. Joannis baptiste.

¶ Obijciunt heretici.

Solus inuocandus est Christus ⁊ deus, quia
solus sufficit, solus est liberalissimus ⁊ misericor
dissimus, pl^o nos amans quam sancti omnes.

- Ioan. 6.** i. Si quid petieritis patrem in nomine meo
dabit vobis.
- Luce. 1.** ii. Petite ⁊ accipietis, querite ⁊ inuenietis.
- Math. 21.** iii. Omnia quecunq; petieritis in oratiōe crea
dentes accipietis.
- Hebra. 4** iiij. Adeamus cum fiducia ad thronum gratie
eius, vt misericordiam psequamur, ⁊ gratiam in
ueniamus in auxilio oportuno.
- 2. Cor. 1.** v. Igitur accedere debemus ipsum patrē mi
sericordiarum, ⁊ deum totius consolationis ac
fontem gratiarum, potius quam sanctos.
- 2. Tim. 2.** vi. Unus est mediator dei ⁊ hominum, Chri
stus Iesus, cur ergo nos volumus facere plures
mediatores sanctos.
- vij. Porro quod de Baruch ⁊ Machabeis

S A N C T O R V M .

fuit adductum, dicunt illos libros non esse cano-
nicos. Hiero. in prologo sup Prouerbia.
viij. Ad Hieremiam respondet zwinglius
hereticus. Si Moyses z Samuel adhuc in hu-
manis essent, ac pro populo isto intercederent,
vinceret indignatio gratiam.

Diluantur ista per Catholicos.

Hereticos hic sophismatibus deceptos ex
eo liquet, quod aliqua per eos inducta, eque tol-
lunt intercessiōem Abusti z omnia tollunt, eque
preces viuorum sicut mortuorum, quorum ta-
men intercessionem negare non audent, quantū
uis impij z blasphemj.

sciatemur petendum, petendū in nomine *Je. De prio.*
su. petendum cum fiducia. at illa non excludunt
sanctos, quia z per sanctos velut membra peti-
mus in nomine Iesu eorum capitis.

Et licet deus sit optimus misericordissimus,
tamen est ordinatissimus, disponit omnia suauiter,
z inferiora per media ducit ad superiora ait
Dionysius, sic ad j. ij. iij. iij.

Omnino placet accedamus fontem gratie z *d. quinqu.*
patrem misericordiarum, at commodius facie- *Deu. 4.*
mus illud per sanctos, quia deus noster ignis *Heb. 12.*
consumens est, merito timemus, ne peream^a fa-
cie eius sicut fluit cera a facie ignis, ob hoc me-
diatores querimus z intercessores.

De secūd.

Unus est mediator redemptionis Ies^{us} Chri^{stus}, quia ille solus redemit genus humanū, non
 Actuu. 4. est aliud nomen sub celo in quo oporteat nos saluari, s^{ed} plures sunt intercessores. Est igit^{ur} vn^{us} me
 Deutr. 5. diator, p^{ro} redemptionem: sicut ⁊ vnus saluator.
 Sunt aut^{em} plures mediatores per intercessionē/
 Iudic. 3. sicut ⁊ plures tales scriptura cōmemorat salua
 Neomie 9 tores. Moyses, sequester ⁊ medius fuit inter de
 Gen. 14 um ⁊ vos. Item suscitauit eis saluatorem Otho
 nielem. Et iterum. Et dedisti eis saluatores, qui
 saluauerunt eos. Pharao rex Egypti vocauit

De septio

Joseph saluatorem mundi.

Omnes canones ecclie de canonicis scriptu
 Augusti. ris enumerant Machabeos, quare ostendāt he
 lib. 8 de ci retici vbi indicatum sit libros canonicos esse, et
 uita. dei. immanent istos. Licet in synagoga non fuerit ca
 nonici, vt testis est Augustinus. Et cum canon
 de libris sit editus in concilio Milenitano forte
 nondum peruenit ad Hieronymum.

De octau.

Hoc est bereticorum propriū torquere scri
 pturam, nā cū ipsi semper exigant claras scriptu
 ras ⁊ nullas admittant glossas, cur idē allata cla
 ra scriptura extrariam adfert glossam? Deus di
 cit si starent, non dicit si viderent ⁊ starent, potissi
 cum illa glossa, non sit fundata in scriptoribus in
 concilijs, in sanctis patribus, sed somniata ex in
 docto ⁊ insano cerebro Zuinglij beretici.

A ug. o.

Augusti. li. xx. ca. xxj. Populus christian^{us} me
 Faustum morias martyrum religiosa solēnitate celebrat ⁊
 ad excitandam imitationem, ⁊ vt meritis eorum

SANCTORVM.

consocietur ⁊ orationibus adiungetur ita tamen
vt nulli martyrum, s; ipsi deo martyrum, quam-
uis in memorias martyrum p'stituam^r altaria.
Vide sequentia, quia faustus hereticus etiā im-
pugnavit memorias martyꝝ.

De imaginibus cru-

cifixi ⁊ Sanctorꝝ. Cap. xv.

Licet gens Iudea esset propensior in Ido-
latriam, tamen imagines aliquas deus
eis precepit.

Et duos quoq; Cherubin aureos ⁊ produ- Exo. 25.
ctiles facies ex vtraq; parte oraculi. Cherubin
vnus sit in latere vno: ⁊ alter in altero.

Et loquutus est dñs ad Moysen, fac sp̄pentē Nm. 21.
eneum, pone eum pro signo.

Non facietis vobis Idolum ⁊ sculptile, Leuit. 29.
nec titulos erigētis, nec insignem lapidem pone-
tis in terra vestra, vt adoretis eū. Et tamen Jo- Iosue ult.
sue moriturns posuit lapidem p̄grandem subter
quercum, que erat in sanctuario dñi, similē Sa- 1. Re. 17.
muel, sic p̄missus est altare filijs Ruben ⁊ Gad. Iosue. 22.

Eusebius, Seth iustus, p̄mus imagines dei
fecit, Hierony. de Hebraicis q. ⁊ Lomastor su-
per Genesim, renarrat Iudeos ⁊ causam cur fe-
cit imagines.

Damasceus lib. iij. affirmat nos b̄re vsum
imaginum ex traditione apostolorꝝ.

Eusebius lib. ij. ecclesiastice historie, ⁊ Da-

XV DE IMAGINIBVS CRV.

Damasce. nascens referunt Christum misisse imaginē faciei sue Ab agro Edesenoꝝ regi, asseruat *Sentie* in ecclesia sancti Bartholomei.

li. 4. c. 17

// faciem suam dñs linteo impressam dedit *Veronice*. Cuius imagine sanatus *Tyberius Cesar* q̄ ob id decreuit Christo honores diuinos. *Verum* quod inscio senatu id fecerat, senatus prohibuit, vt auctor est *Suetonius*.

// *S. Lucas* virginem *Mariam* depinxit, vt celebris fama est per ecclesiam.

// Approbatus fuit imaginū vsus i cōcilio *Niceno* secūdo. // In *Constantinopolitano* sub *Theodosio*, in trib' cōcilijs *Lateranen.* sub *Greg. ij.* & iij & *Stephano* & in cōcilio *frankfordensi* ad *Menum* *Heresis* *felician*a fuit dānata, quā spurū ecclesie suscitare nituntur. *Greci* appellarunt hereticos illos *Iconoclastas*.

// *Greci* imperatores. c. annis tyrānice ipugnant vsum imaginum, & fuit potior causa transirendi imperium in *Germanos*.

// *Beda* inquit imagines fieri in ecclesia dei, nulla diuina litera vetuit.

// *ATHANASIUS* scribit miraculum quod contigit cū imagine crucifixi in *Beritho*, fuerat hec crux sancti *Nicodemi*.

// Constat ergo Apostolorum tempore fuisse imagines in ecclesia.

// *Eusebius* lib. vij. scribit de imaginibus *Petri* & *Pauli* apostolorum, meminit imagis *Christi*.

// ET SANCTORVM.

facientis miracula in Cesarea, cuius miracula
narrant etiam in tripartita histo. lib. vi. Cassio-
dorus.

// Carolus magnus quatuor libros scripsit con-
tra volentes tollere imagines, unde Thuricens-
es fundatorem eorum et patronum Carolum po-
tius sequi debent cum ecclesia catholica, quam be-
reticum et iniquum.

// Utilitas imaginum est, quod instruunt sim-
plices, admonent scientes, afficiunt omnes. De-
cet enim deum visibilem factum in humano ba-
bitu, visibili imagine presentari. Et Lutter vel
in hac parte sapit quod Carlstadium imagines
destruentem et delentem ex Saxonia curauit, p-
scribi, et p viribus, heresi feliciane resistit.

Imagines

*De cōfess.
dist. 3. ca.
Perlatū.
et ca. uen-
erabiles.*

// Lutter contra Carlstadium sic inquit, imagi-
nes memoratiuas aut testimoniales, sicut sunt
imagines crucifixi et sanctorum, probatum est esse
tolerandas, etiam in lege. Et non solum toleran-
das, sed quam diu memoria et testimoniū in eis
durat, tunc sunt laudabiles et honorabiles, sicut
statue Iosue et Samuelis.

// Obijciunt heretici

1. // Non facies tibi sculptile, neque omnem simi-
litudinem que est in celo desuper, et que in terra
deorsum, nec eorum que sunt in aquis sub terra.
Simile dicit Exodi eodem in fine. Deuterono-
mio. iij. et v. et xvij. et multis alijs scripturis vo-
terio Testamenti.

Exod. 27

XV DE IMAGINIBVS.

4.Reg.18 ij Ezechias confregit serpētem eneam, quem fecerat Moyses.

Iohan.4 iij Christus promisit venire, et nunc tempus ēē quod veri adoratores adorent deum in spiritu et veritate, spiritus autem non afficitur imaginib⁹.
iij Porro subest periculū Idolatrie sub imaginibus et immundorum cogitatum.

Viēne cō v Baltheasar Diebmair, q̄se Fridberger iā bustus nominat nouiti⁹ hereticus, hoc cornutum facit argumentum. Aut precepte sunt imagines, et tunc ostendatur scriptura. Aut non sunt p̄cepte et tunc nihil valent.

Respondent Catholici.

Deprio. Deum precedentibus et sequentibus explicare mentem suam, nam sicut prohibuit venerari deos alienos, ita prohibuit imagines illorum, at quia nos sanctos non habemus pro dñs, nō prohibemur illoz facere imagines. Nam ante verba citata inquit. Non habebis deos alienos coram me. Non facietis sculptile etc. sequitur. Non adorabis ea, neq; coles. Ecce in illum finem non debent fieri. Et ita Lutter met intelligit. Quod si Leo Iud Thuricen. Iudaico more littere asfigitur, quod absolute facere imagines sit prohibitum. Consectarium esset Salomonem peccasse, quando fecit. xij. leuuculos in solio, peccasset sculpendo bones in mari fusili. Et leones, et bones cherubin in basibus ereis, quis est tam hebes, vt credat nullum fuisse pictorem, nullumq; sculptorem in Iudeis, quis tunc sculpsit cherna

2. para. 3.

3. Reg. 17

3. Reg. 6.

ET SANCTORVM.

bin? Et in moneta ait Christus, cui? est hec imago? Aug. lib. xx. contra faustum. c. xxiij. Et si usus quarundam rer? similis nobis esse videat?, gentibus, longe tamen aliter vitur his rebus, q? ad alium finem vsus ear? refert, sic dicito de imaginibus gentilium? et Christianor?.

Mar. 12.

Quod Ezechias destruxit serpentem, fuit ca? huius abusus populi idolatrantis, nam in loco eodem sequit? Siqdem vsq? ad illud tempus filij Israel adolebant ei incensum. Unde si constaret de abusu alicui? imaginis, illa deberet aboleri, abstulit ergo serpentem, non quia imaginē sed quia Judei adorabant.

De secūd.

Adorandum deum dicimus potissimum in spū et veritate, qd? vt faciamus, imagines nos ad monent, et ad memoriam reducant. Nam spiritum non excludere signa sensibilia, inditiū nobis prestant sacramenta, que sunt insensibilibus signis instituta.

De tertio.

Nullum periculum subest idololatrie, quia facillime possunt instrui simplices ad rectificandā eorū intentionem, puta quod venerationem referant non ad imaginē ip̄am, sed vt Basili? docet, ad protypū, lascinia pictoribus inbibenda est.

De quart.

Basilius.

Liquet ex puncto primo et secundo ac quarto quam vere cornutum sit hoc argumentuz musce illius Egyptiace. Non est hoc preceptū in scripturis, ideo non obseruanduz. Quinimo h? cornu eum impetam?, aliquid esse in scripturis preceptum et tamen non obseruanduz, vt de sabbo

De quint.

XV DE IMAGIN. CRV.

ti sanctificatione, de non comedendo sanguis
nē suffocatum. 2c. Sufficiat catholico, quod ecc
lesia constituit imagines sanctorū, velut vtilēs 2
expedientes, poni debere in ecclia, 2 cornua pecca
torū confringantur. Dicam ei dominicam diem
celebrare, aut est preceptum, 2 ostēdatur scriptu
ra, aut non est preceptum, itaq; nihil valet, quod
nec hereticus dicet.

// De misse sacrifici

cio. Caput xvi.

Quomodo a columnis ecclesie instituta sit
Misse actio ceremoniosa (vt ita loqr) ex
sancto Dionysio apostolorū discipulo li
quet. At qd heretici non inaudita in ecclesia dei
inuenerunt heresim missam nō esse sacrificiū. Cō
trarium ex scripturis probatur.

Diony.

Leui. 4. 5.

9. 14.

Malac. 1.

// Semp fuit sacerdotum officiū offerre p pecc
catis populi, 2 ignorātis, pro delictis, pro mun
datione.

// Non est mihi volūtas in vobis, nec munus
accipiam de manu vestra. Al solis enim ortu vs
que ad occasum, magnum est nomen meum i gē
tibus, 2 in omni loco sacrificatur 2 offertur no
mini meo oblatio munda. Predixit ppheta hic
cessationem sacrificiorū legalis 2 institutionē sa
crificij none legis. Nō poteris illud dicere solū
fuisse in cruce quia dicit sacrificari in omni loco
et loquitur tamen de vna oblatione, 2 non est ali
ud sacrificium nisi corpus Christi toties in misse

Mgr & fr

Dij 12

Si illud sit sacrificium et si sex p̄y imole² x̄p̄y
Ad hoc dñi p̄r illud qd offert² 7 p̄f̄r² a gaudio
vocat. sacrificium 7 oblatio. Quia mēoria est
7 representatio veni sacrificij et p̄f̄e im mo
laro fete in ara crucis et x̄p̄y p̄f̄e mortis mēoria
Ibiq; immolatus est in se in x̄p̄o. Quod dicitur
Immola in p̄f̄e Quia in p̄f̄e p̄f̄e fete p̄f̄e
qd fete est p̄f̄e

Vñ Aug 9 Certu habet, qd xpy Resurgit ex mō dno mo
In Neoblanstam 2 qd fct fctm est in mōria nra oī ano
fur. It qd DE MISSE SA tñ Ammīstia reror

repetitum. Quando dixit de aduentu messie, sub **Mal. 3** dāro
dit. Et purgabit filios **Leui**, et colabit eos quas **replebat qd**
si aurum et quasi argentum, et erunt domino ofe **olim fctm est**
ferentes sacrificia in iustitia, et placebit domino **et sic nos facit**
sacrificiū **Iuda et Hierusalem**, sicut dies seculi **momen nūq̃**
et antiqui **Ecce saluator purificauit sacerdotes** **videt dōm**
Euangelicos ut offerant sacrificia, nō in sangui **in rura**
ne, sed in iusticia, dicit glosa ordina. id est eucha
ristiam. **Eligentur et dealbabitur**, et q̃si ignis p **Danic. 12.**
habuntur multi, et impie agent impj, neq̃ intelli
gent omnes impj, **Porro docti intelligēt**, et a tē
pore cum ablatum fuerit iuge sacrificiū, et posi
ta fuerit abominatio in desolationem, dies mil
le ducenti nonaginta. **Illud esse implēdum testa** **Mat. 14.**
tur Christus, iuge sacrificiū in aduētū abomi
nationis, id est **Antichristi**, cessabit vniuersaliter
ferme per quatuor annos, cum desolate erunt ec
clesie. **Itaque qui in particularibus ecclesijs fa**
ciunt cessare iuge sacrificiū misse sunt precursō
res Antichristi. **P: cur / bre**
Ampr

Omnis namque pontifex ex hominibus as
sumptus, pro hominibus constituitur, in his q̃ **Hebre. 5.**
sunt ad deum, ut offerat dona et sacrificia p pec
catis, qui condolare possit his ignorant et errant
quoniam et ipse circumdat̃ ē infirmitate, et ppte
rea debet, quemadmodum pro populo, ita etiā
pro seipso offerre, pro peccatis.

Hic apls diffinit p̃cipuū officij vñi pont. s.
offerre p p̃ctis. Et cū heretici negāt vñi posse of
ferre p alio pau. docz eū offeri p p̃ctis p̃p̃i et sui.

Ambrosius in xpo sit oblata e hostia ad soluta potes
Unde ergo nos Nomen p omnes dies offerimus. Et si

XVI. DE MISSAE quidam offerunt ad

Inatius. Ab apostolis traditam missam ostendit, qd

Ignatius apostolorum discipulus, qui vidit Christum, ad Smyrneneses (inquit) propterea non licet sine epō neqz sacrificiū imolare, neqz missas celebrare. Et quia nullum est sacrificiū reale novi testamenti (qā cor p̄ritūz semp est sacrificiū) nisi corpus Christi, et tamen in vet. Testamento plura fuerunt sacrificia, omnia Christi sacrificiū representantia.

Hierone.

Cyprianus Lugdunens lib. iij. ca. xxxij. Eū qd ex creatura panis est, accipit, et gratias egit dicens. Hoc est corpus meum. Et calicem similiter, qd est ex ea creatura sūm, suū sanguinē confessus est, et noui testamenti nouam docuit oblationem, quam ecclesia ab apostolis accipiens, in vniuerso mundo offert deo, vir sanctus et temporibus apostolorum vicinus, non potuit clarius loqui.

Cypri.

Cyprianus martyr Cecilio fratri scribit. Admonitos autem nos scias, vt in calice offerēdo dñica traditio seruet̄, neqz aliud fiat a nobis, quam quod p nobis dñs p̄or fecit, vt calix qui in commemorationem eius offer̄, mixtus vino offeratur. Nec verba repetit bea. Augu. lib. iij de doctrina Christiana. Et ita missam dicit sacrificiū Chrysostomus sup Matth. sup episto. ij. ad Timo. sup epist. ad Hebre. Similiter b. Amb. August. sepissime. Grego. et alij.

Augu.

Chriso.

Isido. li. i
de offi.
cap. 15.

Ordo misse vel orōnum qbus deo oblata sacrificia psecrant pmo a sancto Petro est cōstitutus, cuius celebrationem vno eodemqz mō

Ad Recordandū mortis eius fuit et vna est hostia
no mltie Quā vna et nō mltie qd sit oblata e xpo
hoc aut sacrificiū xpm e illūz vltimū p̄qz
ex hic colliḡ. Eū sacrificiū et dñi qd agz in altari
et xpm sit oblata et quidam offerunt qd aliter tūc
aliter mō et ecc qd sit vniqz hq p̄m offi ad

// SACRIFICIO.

vniversus peragit orbis.

De cōse.

¶ Et sexta synodo sic habet. Iacobus frater
dñi fm carnem / cui p[ri]mū credita est Hierosoli-
mitana ecclesia, et Basilius Cesariens ep[iscopu]s, cu-
ius claritas p[er] totum orbem refulsit in scripturis
addiderunt nobis misse celebrationem.]

dis. i. c.

Iacobus.

¶ S. Andreas ad proconsulem dixit, se quoti-
die offerre deo omnipotenti agnum immacula-
tum. Ita observant omnes Latini, Greci, Chal-
dei, etiam Schismatici, Heretici, demptis no-
uis illis dogmatistis.

de fide ad

Pet. c. 7.

Vide latius librū nostrū de sacrificio misse.

¶ Obijciunt heretici.

f. ¶ Una oblatione consumavit in sempiternum
sanctificatos.

Heb. 11.

ij. ¶ Qui non habet necessitatem quotidie, quem
admodum sacerdotes primum pro suis delictis
hostias offerre, deinde pro populo, hoc enim fe-
cit semel seipsum offerendo.

iii. ¶ Christus per proprium sanguinem introi-
vit semel in sancta, eterna redemptione inuenta
Nunc autem semel in consumatione seculorum
ad destitutionem peccati p[er] hostiā suā apparuit.

Heb. 9.

iiij. ¶ In qua voluntate sanctificati sumus p[er] ob-
lationem corporis Iesu Christi semel.

Heb. 10.

v. ¶ Missa est testamentum, nō sacrificium, hic ē
sanguis novi testamēti, referunt Mattheus, et
Marcus. Hic est calix novum testamentum in
meo sanguine. Quomodo ergo potest fieri sa-
crificium ex testamento?

Mat. 24.

Mar. 14.

vi. // Missa est bene recordatio sacrificij & oblationis, ideo Christus non dixit offerre, sed hoc facite in meam commemorationem.

¶ Respondent Catholici.

Gemina
Oblatio

¶ Textus apłi expressos & manifestos torquent hic heretici, contra missaz. Unde gemina est oblatio Christi. Una qua corp⁹ suū vinū & sanguinem sub pprijs ipsoz speciebus obtulit in ara crucis, pro salute generis humani & omnibus peccatis, & de illa sentit apłs in auctoritate adducta in argumento, ostendens excellentiā huius sacrificij, ultra sacrificia legis, quā sicut semel mortuus est, ita semel oblatus est.

Ephes. 5.

†

Exod. 12.

Iohan. 1.

¶ Et Ephesij scribens ait. Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationē & hostiā deo in odore suavitatis. Et figurabat hec oblatio pagni paschalem qui in phase iudeoz semel tñ singulis annis offerebat, Christi vero paschalis agni oblationē in cruce factā, per quam liberati sumus a pncipis tenebrarū imperio ut populus Israeliticus pagni typici immolationē eripus fuerat a dura fuitute pharaōis representās.

1. Corin. 5.

Alia

¶ Item pascha nostrū immolatus est Christus. // Alia est oblatio, qua fit representatio dñice pasce & oblationis, ubi sacerdos in psona ecclie pñsentat deo pñri oblationē factā p filiū in ara crucis sub speciebus panis & vini. Et ideo recte dicit oblatio recordatio. Et ita sub sacramento q̄tidie offert recordatiue sicut oblat⁹ est semel in cruce.

Psalm. 109

¶ Adverte h q Christus dicit sacerdos ietnū sine

† Et oblat hanc oblatōz representat dñā mī
etā quotannis dñayū pñt in pasche
Neq; fu eo die eucharistie q̄stāo vey sū
q̄stāta pñdēdy die eucharistie Ne sine
dñā passionē fēctū Mo die mūnē
etā

†

// SACRIFICIO.

ordinem Melchisedech q̄ obtulit deo panem ⁊ Gen. 14.
vinum in sacrificium.

Unde Melchisedech fuit figura Chr̄i sacerdotij ⁊ sacrificij. // At Chr̄s seipm̄ in cruce sub panis ⁊ vini non obtulit speciebus, sed corp⁹ ⁊ sanguinē suū sub sui ipsorū pprijs speciebus. // Unde in cruce non fecit oblationē secundum ordinem Melchisedech, sed paulo ante instituerat eā in nouissima cena ab apostolis ⁊ eorū posteris frequentandam vsque ad consummationem seculi sub speciebus panis ⁊ vini in memoriam sui.

Math. ult

Luc. 22

// Est itaque in ipsa missæ celebratione immolatio corporis ⁊ sanguinis dominici sub forma panis ⁊ vini verum sacrificium ⁊ proprium sacerdotij ipsius Christi, secundum ordinē Melchisedech, quo ipse per ministros ecclesie quotidie offertur deo patri in expiationem peccatorum nostrorum.

// Hec oblatio etiam significatur per iuge sacrificium quo quotidie immolabatur agnus vnus mane, ⁊ alter vespere.

Num. 28.

1. Cor. 10.

// Et quia hec omnia in figura illis, Necesse est ⁊ hanc figuram respondere alicui rei figurate. // Non autem quotidiana illa duorum agnorū oblatio, oblationē Christi semel in cruce fiendaz referebat, qm̄ hec semel tm̄ erat exhibenda, ⁊ nō q̄tidiano vsu, ergo sc̄at illā q̄tidianā imolatōem christi sub panis viniqz sp̄eb⁹ in missæ celebrationē quā faciunt sacerdotes iussu chr̄i di. Hoc facite in meam p̄memorationem. Nam hoc facere nō

Luc. 22

solum refertur ad sumptionem ⁊ oblationē, alio
quin p̄ illa verba non dedisset eis potestatem cō
secrandi. Christus semel oblationem perfecit in
ara crucis, ⁊ effectus eius quotidie deriuat ad
nos, cuz sacerdos in persona ecclesie p̄sentat deo
patri memoriā huius oblatiōis. ¶ Hinc fit vt dū
p̄ma oblatio meriti fuerit infiniti, secunda limi
tata est ⁊ finita. Et est etia mere recordatiua, que
fit in die parascenes. Eusebi⁹ ⁊ Emissenus / Quia
De cōsec. corpus assumptum ablaturus erat, ab oculis /
dist. 2. ca. ⁊ illaturis syderibus necesse erat, vt die cene sa
Quia cor cramentū nobis corporis ⁊ sanguinis consecra
pus. ret, vt coleret ingiter p̄ misterium, quod semel of
ferebatur in p̄cium ⁊ c. ¶ Liqueat iam p̄tra beretis
cos missam non solum representare cenam dñicaz,
sed ⁊ passionem, mortem ⁊ oblationem.]

De. 2.3

Chrysost.

¶ Similiter dicat ad quatuor sequētia, loquū
tur em̄ de p̄ma oblatione, liquet ex Chrysosto. di
cente de hostia Christi. Et quia semel oblata est
illa, oblata est in sancta sanctorum, hoc autem sa
crificium exemplar est illius, id ipsum semp offe
rimus, nec nunc q̄dem alium agnum, crastina a
lium, s̄ semper id ipsum, proinde vnū est hoc sa
crificium, infra. Sicut enim q̄ vbiq; offertur vnū
est corpus, non multa corpa, ita etiam ⁊ vnū sa
crificium, pontifex autem noster ille est, q̄ hostiā
mundantē nos obtulit, ipsam offerimus ⁊ nunc
que tunc oblata q̄dem, p̄sumi non pōt. Hoc autē
quod nos facimus, in cōmemorationem q̄dē fit
eius quod factum est. Ecce quō quotidie offeri

SACRIFICIO.

mus vnam oblationem, que semel oblata est, licet
modus offerendi, per recordationem et representa-
tionem, longe differat a prima reali oblatione.

De quint.

// **M**issam esse testamentum prope dicere non pos-
sumus, quia et corpus Christi ibi consecratur, et
tamen non dicitur nouum testamentum. **I**gitur de
sanguine quod dixit esse nouum testamētū, intelligat
confirmatine, ut sicut **M**oyles vetus testamētū

Hebr. 9.

confirmatur accepit sanguinem vitulorum et hir-
corum. et aspersit omnem populum, dicens: **H**ic sanguis
testamenti, quod mandauit ad vos deus.

Exod. 24.

Ita **C**hris-
tus sanguine proprio confirmauit testamētū nouū
et introiit in sancta sanctorum. **P**orro multa sunt
nouī testamēti quoniam pertinent ad missam, ut baptis-
mus, clauis sacerdotalis. **P**reterea non sequitur, quia
missa est testamētū, ideo non est sacrificium, ut prose-

quitur rex Anglie. **E**st testamētum secundum Apostolum in
uoluit mortem testatoris, et missa est testamētū
tunc inuoluit mortem testatoris et ita oblationem

Hebr. 9.

// **M**issa est recordatio passionis Christi, non nu-
de, sicut aliquis laicus simpliciter communicat, sed
est huiusmodi memoria, quod ibi est actio representati-
ua totius passionis, et hoc dixit Christus facite.

De sexta.

Non solum dixit Sumite, sed **F**acite, hoc est (con-
iunctis prioribus et sequentibus) consecrate, offerete,
sumite. **I**deo ea pars misse actio dicitur. **S**icut igitur
in lege fuit sacrificium in veteri testamento ita sit
in lege sacrificium in **L**ege **G**ratie **C**H R I
ST V S **I**esus Saluator noster, nisi dum
Antichristus aduenerit, tunc cessabit ad tempus.

De votis. *Muzgo.* De votis.

Caput xvij. Duo pbat axiomata.
Primum axioma.

Vota esse reddenda scriptura docet, natura
dictat, & honestas imperat.

Gen. 88

Deut. 23.

Iacob vouit domino in Bethel.

Cum votum voueris dño deo tuo, nō tar-
deris reddere, quia requirit illud dñs deus
tuus, & si moratus fueris, reputabitur tibi in pec-
catum, si nolueris polliceri absq; peccato eris.

Leuit. 25.

* Quod aut̃ semel egressum est de labijs tuis
obſuabis, & facies sicut pmisisti dño deo tuo &
propa volūtate, & ore tuo loquutus es. Animal
qđ immolari pōt, si qđs vouerit, sanctū erit & mu-
tari non poterit, nec melius malo, nec peius bo-
no. Omne qđ dño pſecratur, siue hō fuerit siue
animal, siue ager, non veniet nec redimi poterit,
Quicqđ semel fuerit pſecratum, sanctū sancto-
rum erit domino.

Nume. 6.

Ista est lex Nazarei, cum vouerit oblationem
suā dño tpe pſecratiōis sue, & ab initio. Vir siue
mulier cum fecerint votū vt sanctificent, & se vo-
luerint dño consecrare, a vino & omni quod in-
ebriare potest, abſtinebūt infra. Quas recentes
siccasq; non comedent &c. Monacula non ascen-
dat super caput eius.

Quando votum mulieris obliget, dominus
decreuit in Numeris.

Pſalm. 57

Vouete & reddite dño vestro, oēs qui in cir-
cuitu eius offertis munera.

*Sin p̄rio Regi i' Cū o' am amaro ad
Oram ad dñm flens largiet
Et votū vouit dñs &c*

Vota mea reddam in conspectu omnium.

Tibi reddam vota mea que distinxerunt. 2c.

Sapiens ait. Vota iustorum placabilia.

Pro. 15. 2c.

Si qd vouisti deo, ne moreris reddere, displicet enim ei infidelis et stulta promissio, si quodcumque voueris redde, multoque melius est non vouere, quam post votum promissa non reddere.

Eccle. 5.

Isaias ait. In die illa s. Euangelij colent eum in hostijs et muneribus, et vota vouebunt domino et soluent, et placabitur illis et sanabit eos.

Isaie. 19.

Maledictus dolosus qui habet in grege suo masculum, et votum faciens, immolat debile domino.

Malach. 1.

Quia rex magnus ego, dicit dominus.

Adulescentiores virginis deuota, cum enim luxuriate fuerint in Christo, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Si vidue iuniores damnationem habent, quia primam fidem irritam fecerunt. quod tunc de Monachis fratribus et Monachis nostris Luddernis sacrilegis fornicatoribus et adulteris.

1. Tim. 5

Aquila totunderat sibi caput (s. more nazareorum) habebat enim votum.

Actuum. 18

Sunt nobis quatuor viri votum habentes super se, his assumptis sanctifica te cum illis, ita hortabantur fratres paulum, quod et fecit.

Actuum. 21

Maria vouit castitatem. Quomodo fiet hoc quoniam virum non cognosco? id est, virginitatem seruare propono.

Luce. 1

Rechabite dixerunt. Non bibemus vinum, quia Jonadab filius Rechab pater noster precepit nobis dicens Non bibetis vinum vos et filij vestri usque in sempiternum

Hiere. 35.

XVII. DE VOTIS.

num, et domum non edificabitis, et sementem non seretis, et vineas non plantabitis nec habebitis, sed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus vestris etc, et commendantur ibi a domino.

¶ Secundum axioma :

¶ Et vota perpetua esse meliora, propter perseverantiam

Philipp. 1. Confido in hoc ipsum, quia qui cepit opus bonum in vobis perficiet usque in diem Iesu Christi;

Philip. 4. Omnia possum in eo qui me confortat.

Esa. 56 Nec dicit dominus eunuchis, qui custodierint sabbata mea, et elegerint que ego volui, et tenuerunt fedus meum, dabo eis in domo mea et in muris meis locum et nomen melius a filiis et filiabus, nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit.

Matth. 19 Sunt eunuchi qui se ipsos castrarunt propter regnum celorum, qui potest capere capiat

1. Cor. 7. Dico autem non nuptis et viduis, bonum est illis si sic permanserint sicut et ego, quod si se non continent nubant, infra. De virginibus preceptum domini non habeo, consilium autem do, tanquam misericordiam consequi secutus a domino, ut sim fidelis. Constat iam iure divino licitum esse vouere, et preceptum exinde de continentia, de non bibendo vinum etc.

Dionysii. in epistola ad Gaium meminit claustralium et appellat eos cultores et cultrices, the rapentas, similiter Ignatius in epistola ad Tarsum firmat.

¶ Obijciunt heretici.

1. Christus donavit nobis libertatem, vota re

DE VOTIS.

digunt in seruitutem.

ij. Christus voluit consilia esse libera, et vota
rū faciunt illa precepta.

iii. Sunt adimentiones humane, et addūt ad
scripturam Deutro. xij. Non addas ad verbū
quod locutus sum, nec minuas. Apoca. xij. Si
q̄s apposuerit ad hec, apponet deus sup illū pla
gas scriptas in hoc libro.

iiij. Vota nō renouant internū hominem, s̄ so
lum exteriora opera, que magis hypocritas faci
unt, quā sanctos, ideo dixit Paulus. Exercete
ad pietatem, nam corporalis exercitatio ad mor̄. *1. Timo. 4.*
dicum vtilis est, pietas autem ad omnia valet.

v. Porro opa illa externa extinguunt fidem, et
nervant spem cum illis fidentur, plus quam mise
ricordie dei.

vi. Votarij traditōes suas plaris ducunt quā
mandata dei. Luce. xi. De vobis scribe et phari
sei, qui decimatis mentam et rutam, et q̄uis olus
et preteritis iudicium et charitatem dei. *Luce. 11.*

vij. Baptismo fidelis est astrictus ad regulam
Euangelicam, p̄sumptuosum est se velle ad ma
iorem regulam coartare, cum omni conatu non
possit plus prestare.

¶ Respondet votarius Christia
nus.

¶ Vota bene redigunt in fuitutem Christi, De prio.
at hec fuitus est summa libertas. Vnde apost.
liberati a peccato, serui facti estis iusticie, et deo.
Imo fuisse deo est regnare cum ipso. Vnde obli

XVII DE VOTIS:

gatio ad voti redditionē in nullo repugnat libertati chruſtiane ſicut neq; obligatio ad p̄ceptoꝝ ad impletionē. Et ſicut p̄ceptoꝝ transgreſſio, ita ⁊ votoꝝ non obſuātia deſit in ſuitutē peccati. Vnde Ludderani votoꝝ ſuoꝝ transgreſſores fui ſunt corruptionis turpiſſimi.

Conſilia ſunt libera in cōi, ſi accedente pmiſſione fiunt obligatoria, de hominibus ait, p̄ter pactuꝝ fuabo, cur deo pacta nō fuaremus? Jō deus non precipit vota fieri, ſi vota reddi.

De ſecū. Co. de pa. ſus. l. pa. ſta. * Ut em̄ matrimoniū ante p̄tractum libeꝝ eſt, vbi alit contractū fuerit firmum ⁊ indiſſolubile eſt, adeoq; neceſſarium, vt citra grande piaculū (extra fuatoꝝ caſum) diuortium cogitari non poſſit. Ita ⁊ de voto / vnde Innocen. tert. Licet vnūq; ſit libeꝝ arbitriū inuocando, vſq; adeo tamen ſolutio neceſſaria eſt poſt votum / vt ſine prope ſalutis diſpendio, alicui non liceat reſiliſe / vnde ſaluator. Nemo mittens manum

ſuam ad aratruꝝ, ⁊ reſpiciens retro, aptus eſt reſpectu dei. Et memores eſſote vxoꝝ Loth, que retro reſpiciens, cōuerſa eſt in ſtatnam ſalis. Qui autem perſeuerauerit vſq; in finem, hic ſalu⁹ erit. Et apoſtolus. Tantum q̄ tenet nunc, teneat / donec de medio fiat, id eſt, vſq; ad mortem. Ruina em̄ eſt homini deuorare ſanctos, ⁊ poſt vota reſcractare. Reddite igitur o votarij, que ſunt dei, (ſi eſt vota veſtra) deo, vt ſalui fieri mereamini.

Et ſi regule monachoꝝ ⁊ fratrum ab hominibus ſint condite, ſluunt tamen ⁊ fundantur in

DIXE VOTIS.

sacris literis, nā in his nihil aliud habetur, quā saluberrima monita euangelij, ⁊ compendiarie illius vie.

Quomodo nihil debeat addi sacris literis, fuit dictum puncto duodecimo obiectione scda

Opera externa a regulis dictata, nō renouāt hominem internum, tamen adiuvant spiritum, ne nimium corpus aggrauet animam. Que si fi-
ant solum vt videantur ab hominibus hypocri-
tica sunt, si ad gloriam dei, laudabilia. Apostol⁹
non vult nihil esse exercitationem corporeā, sed
modicam esse si ad pietatem conferatur.

De quart⁹

Adeo externa opera non exigunt fidem, vt il-
lis maxime nutriatur, quia fides sine operibus
inertua est. At si quis in operibus presumeret,
tam ille merito reus esset. Si feceritis omnia p̄
precepta sunt vobis, dicite quia serui inutililes
sumus.

De quinto

Qui negligunt precepta dei male faciunt, siue
sint religiosi, siue layci.

Luce 17.

De sexto.

Vt commodius religiosi perficiant precepta
euangelica, ⁊ quod i baptismo promiserunt, ide-
o videntur regulas tanquam promouentia, vt ex-
pedite deo seruiant.

De septio

Lopiose de his in Schatzgero.

Chrysostomus in defensione monastices scri-
psit tres libros. Vide eum Homilia quinquā-
gesima sexta, quasi in fine, sup Mattheum

Chrysosto

XVIII DE COELIBATV.

De celibatu clerico:

rum Caput xvij.

Matt. 19.

1. Corin. 7

Leuit. 21.

Ibd. em.

Ezec. 44

Exod. 19

1. Regu. 21.

Cum in superiori puncto Christ⁹ laudaverit se castos propter regnum dei, et Paulus virgines, sequitur improbantes celibatum, Christum et Paulum conculcare.

Scortum et vile prostibulum non ducet sacerdos uxorem, nec eam que repudiata est a marito, quia consecratus est a deo suo, et panes propositionis offert, sit ergo sanctus, quia et ego sanctus sum, dominus qui sanctifico vos. Et hodie offerentibus panem viuum, qui de celo descendit Iudder permittit concubinas et scorta ducere.

De summo sacerdote, virginem ducet uxorem, viduam autem et repudiatam et sordidam atque meretricem non accipiet.

Et viduam et repudiatam non accipiet uxores, sed virgines, de semine domus Israel. Sed et viduam que fuerit vidua a sacerdote, accipiet.

Deus Moysi non preceperat in preparando ad receptionem legis, ne appropinquarent uxoribus suis, et tamen Moyses inhibuit eis dicens Estote parati in diem tertium, et ne appropinquatis uxoribus vestris.

Dixit Abimelech ad David. Non habeo laycos panes ad manum, sed tantum panem sanctum. Si mudi sunt pueri, maxime a mulieribus, manducant.

Volo autem vos sine sollicitudine esse, quod sine

CLERICORVM.

vxore est, sollicitus est que dñi sunt, quomō placeat deo, qui autem cum vxore est, sollicitus est q̄ sunt mundi quomodo placeat vxori, ⁊ diuisus ē ⁊ mulier innupta ⁊ virgo, cogitat que domi sunt vt sit sancta corpore ⁊ spiritu.

1. Cori. 7.

Paulus monet coniugatos, vt aliquanto tempore abstineāt ab vsu coniugali, vt commodius vacēt orationi, at sacerdotes perpetuo debent astare altaribus, p̄petuo itaq; abstineant a cōiugio.

Si quis post baptismā secundis nuptiis fuerit copulatus, aut concubinam habuerit, nō pōt esse nec episcopus, nec presbyter, at diaconus, at prorsus ex numero eorum, qui ministerio sacro deseruiunt.

Canon ap
ploru. 17.

Placet vt episcopi, presbyteri, ⁊ diaconi, vel q̄ sacramenta contrectant, pudicitie custodes, ab vxoribus se abstineant. In ti. iij dicitur, vt quod apostoli docuerunt, ⁊ ipsa seruant antiquitas, nos quoq; custodiamus.

Conciliū
Carthagi.

Presbyter, qui vxorem duxerit, ab ordine suo illum deponi debere statuimus, quod si fornicarius fuerit, vel adulterium cōmiserit, extra ecclesiam abijciatur, ⁊ penitentiam agat. Presbyter si vxorem duxerit, ab ordine deponatur. **H**ieronymus contra Vigilantiū, inuehit contra ep̄os qui non ordinabant diaconos, nisi pri⁹ duxissent vxores, nulli celibi credētes pudicitia. Imo ostēdentes q̄ sancte vināt, qui male de omnib⁹ suspicantur, ⁊ nisi pregnātes vxores viderint. **C**hr̄sti sacramenta non tribuunt. Quid facient oien

Cesarie

Hiero.

XVIII DE CELIBATV

tis ecclesie? **Quid** **Egypti** & sedis apostolice? q̄
 aut virgines clericos accipiunt, aut continentes
 aut si vxores habuerint, mariti esse desinunt. **Ca**
lixtus papa statuit ante mille trecentos annos,
 p̄sbyteris, diaconis, & subdiaconis & monachis
 concubinas habere seu matrimonia cōtrahere,
 penitus interdiximus. **August.** Sed forte dicat,
 si licet & bonum est nubere, cur sacerdotibus nō
 licet habere? **Chrysosto.** homilia. xxi. parte iij. ad
Theodorum Monachum, improbat votarioꝝ
 matrimonia. **Polycarpus,** virgines i casta cō
 scientia ambulate. Ergo tunc erāt perseuerātes
 in virginitate, sicut **Mathens** Iphigeniam con
 secrauit. **Origenes** homil. xxiij. super **Numeri.**
 Videtur mihi quod illius solius ē offerre sacri
 ficium indefinens, qui indefinenter & perpetue se
 deuonerit castitati.

Obijcit hereticus.

- i. Sacerdotes veteris legis habebant vxores.
- ij. Greci in hunc diem & Galabri hñt vxores.
- Genese. 2.** iij. Crescite & multiplicamini.
- I. Tim. 4.** iij. Paulus predixit, venturos attēdentes spi
 ritibus erroris, qui prohibent nubere.
- Ad Tit. 3.** v. Precepit Tito vt deligat vnius vxoris virū
 episcopum. *filios habens nō faciens*
- vi. Castitas est libera, traditiones faciunt ne
 cessariam.
- I. Cori. 4.** vij. Melius est nubere quam vii.
- vij. Dotū de virginitate est stultum, q̄a impos
 sibile, & papa humanis traditionibus vult mor

XVIII. DE COELIBATV.

ificare carnem, vbi deberet recurri ad grām dei.

¶ In bis est radix eorum que **Yonas** ille impurus contra fabrum nostrum effutit.

¶ Primum diluit **Ambrosius** super epistolas ad **De prio.**

Timothe. Veteribus idcirco hoc concessum ē leuitis et sacerdotibus uxores ad vsum habere, quia multum tempus otio vacabant a ministerio et sacerdotio.

multitudo enim erat sacerdotum, et unusquisque certo tempore serviebat secundum institutum **Da** **I. Para. 21.**

uid, qui christi classes constituit sacerdotum, infra **Nunc** autem omnes a consuetu femine abstinere debent, quia necesse est eos quotidie in ecclesia preesto esse, nec habere dilationem.

Et quia soli de tribu **Leui** ministrabant, ideo ut profuarent per propagationem non poterant servare perpetuam castitatem, alioquin defecisset ministri templi.

Porro aliqui diebus abstinebant sacrificaturi in veteri testamento. Et sacerdotes veteri testamento tractabant panes propositionis, carnes hircorum, bovis agnorum, et nostri sacerdotes, corpus et sanguinem

Christi tractant.

¶ **Greci** habent uxores, at nullus sacerdos apud **De seculis.**

Grecos ducit uxorem, sed bene qui duxit uxorem virginem ordinatur in sacerdotem. Quod si uxor moriatur, remanebit viduus.

¶ Coniugatus itaque efficitur sacerdos, sed sacerdos nunquam efficitur coniugatus. Unde a morte **SALVA**

LEVI non est auditum, sacerdotem duxisse uxorem, nisi quod iam temere attentant audaculi **Ludderani.**

XVIII. DE COELIBATV

De tertio ¶ Precepit hoc deus quando erat replenda terra, et modo celum, tunc pauci erant prolificantes, iam innumeri. Unde lex illa non est de permanen-
tibus, quo ad singulos de multitudine, alioquin
Ioannes baptista peccasset, quod homo permansit, pec-
casset Maria, que virginitatem proposuit, peccas-
set Paulus, qui consulisset virginitatem, Chri-
stus non laudasset eunuchos.

¶ Unde preceptum illud etiam confirmatum a sal-
uatore Math. xix. Quod deus coniungit homo non
separet, datum est toti multitudini hominum, non autem
cuiuslibet de multitudine, sicut etiam preceptum de
agricultura. Non enim optet singulos homines,
aliquos tamen necesse est esse agricolas. Ita etiam
non oportet omnes et singulos homines vacare gene-
rationi, necesse tamen est aliquos hominum pro
pagatione operam dare. Ita est de multis alijs, neces-
sarijs quidem toti communitati. Non tamen optet illam
per omnes et singulos fieri, sed sufficit quod per ali-
quos fiant.

De quarto ¶ Ecclesia non prohibet nuptias, sed quoniam alij sunt
voto alligati, prohibet votum violari, nam ante
votum liberus erat nubere, sicut coniugatus est pro-
hibitus contrahere, sic ecclesia non vult vouen-
tem tradere potestatem sui corporis alteri, quod
tradidit Abusto. Tales autem heretici, quos perdis-
cit Paulus, fuerunt Marcion et Montanus qui da-
mnauerunt nuptias.

De quinto ¶ Paulus non precipit episcopum esse coniugatum,
alioquin nec ipse, nec Titus fuissent episcopi, sed noluit

Marcion
Montanus

CLERICORVM

episcopum esse bigamū, ita Hieronymus et alij.
Dicitur bigamum non admittit ecclesia hic edo-
 cta a Paulo. Et ita hic modus descripsit Paulus,
 intra quem se contineat epūs, ne ducat secundā
 uxorem.

• Ad Unde quāvis is qui multas habuerit pec-
 cātas, ordinetur in sacerdotem vel epūm, non ta-
 men qui plures legitimas habuit uxores. Cuius
 ratio est quia hec institutio est non propter incon-
 tinentiam tantū, sed propter representationem sa-
 cramenti. Sponsus enim ecclesie (quem sacer-
 dos representat) est Christus, et una est ecclesia.
Can. v. Una est columba mea. Et ideo bigamū
 ecclesia non admittit. Hec Aug. in sen. li. de bo-
 no coniugali.]

De sexto.

Al Castitas est libera, sed precepta vouenti, nec tū-
 repugnat libertati spūs, sed promouet, nam etiā de-
 libere producit spiritum sanctum et necessario.

Al Melius est nubere quam vri, sed bonū est bo-
 mini mulierem non tangere. Non vult Apосто-
 lus illum vri, qui a carne tentatur, sed ille vitur, q-
 a concupiscentie flammis superat, huic melius
 esset nubere, quam perpetuo in sordibus volutari,
 dic contrarium, et Paulum facies nubentem, q-
 patiebatur stimulum.

Melius est nubere
 De sexto quā
 vri
 Iniectione
 no

Al Fateor difficile esse continere, at regnum celoz
 vim patit, et violenti rapiunt illud. Tentamur
 omnes a carne, at fidelis est deus, q non patitur
 nos tentari supra id quod possumus, sed facit cū
 tentatiōe prouētū, ut possim⁹ sustinere. Dicis vo

De octo.
 Math. 17.

1. Cor. 10.

Voti illud

Quod

Nota

1) Sapien. 3.

In fine
Nominis

Vincit

Impossibile

CLERICORVM.

tum illud esse impossibile.

1) Si respicis ad naturam, etiā multa alia sunt impossibilia nobis, si respicis grāz dei adiutricē, nihil est impossibile, quia possunt cape, q̄b⁹ hoc datum est. Ideo sapiens ait: Scio, qm̄ aliter nō possum esse continens, nisi deus det, et hoc ipsum erat sapientia, scire cuius esset hoc donū. 1) Nō tūm genus vincendi tentationes carnis, adfert nobis hereticus, vt s. desiderijs carnis obediamus, contra totam scripturam.

De Cardinalibus et Lega-

tis Sedis apostolice. xix.

Christus associavit sibi. xij. apostolos, et lxxij. duos discipulos, illos mittebat vbi opus erat.

Marci. 6. 1) Et fecit vt essent duodecim cum illo, et vt mitteret eos predicare.

Luce: 10. 4) Post hec designauit dñs et alios. lxxij. et misit illos binos ante faciem suam in oēm ciuitatem. Sic papa sibi adhibet assistentes Cardinales, et forte p̄us in re discipuli fuerunt Cardinales quā apostoli. 1) Bernardus ad Eugenium, bi q̄ t̄i

Bernard. bi continuo assistunt, seniores populi, orbis iudices, collaterales, coadiutores. Isidorus testatur s. Petrum in vrbe Roma delegisse sibi assistentes sacerdotes et diaconos. In sui em̄ adiutorium assumpsit Linum, Cletum et Clementem. Lin⁹ crescente ecclesia, p̄byteros. x. et ep̄os. xi. consecrauit, sic Clet⁹, sic Clemens, sic Anacletus fecerūt.

Euaristus

DE CAR. ET LEG. SEDIS AP.

¶ In Euaristus p^m titulos. i. ecclesias cū plebi-
bus in vrbe Roma p^sbyteris diuisit, septem dia-
conos instituit, qⁱ Ro. pon. obſuarent. // Mar-
cellus aucto iam numero titulos q^uq^z 2. xx. in vr-
be constituit, vt baptismo 2 sepulture oportune
proſpicerent. In p^mitina ecclesia non diceban-
tur niſi p^sbyteri 2 diaconi vbis Rom. tñ poſtea
inditū fuit eis nomen Cardinaliū, vt aliquę hi-
ſtorie volunt ſub P^otiano papa, aliquę ſb Mar-
cello, aliquę ſub Silueſtro, aliquę ad huc recenti *Hiero.*
us nomen exiſtimant. // Hinc ſolent b. Hiero.
p^sbyterum vbis Rome appellare, nō Cardina-
lem: licet Donatio Conſtantini indicet antiquo
fuiſſe Cardinalium nomen, tñ reiſci non poteſt,
quin Stephanus papa nomine illo uſus ſit, qñ *diſt. 78. c.*
conſtituit nullum eligi pontificem, niſi ex Cardi-
nalibus. Inuenio autem tempe Symachi pape *oportebat*
2 Gregorij ſecūdi. lxiij. fuiſſe titulos in vrbe Ro-
ma, puta Laurētij, Cecilie, Sixti, Marcelli, Su-
ſanne, Anaſtaſie, Marie trans Tyberim, Joan-
nis 2 Pauli 2c. Ad conciliū Nicenū: Sil-
ueſter miſit Cordubēſem ep̄m, Victorem 2 Vin-
centium p^sbyteros vbis Rome. In cauſa ap-
pellationis ſup depōne ep̄i decreuit conciliū Ni-
cenum, papam committere cauſam ep̄is vicinis,
aut e latere ſuo p^sbyterz mittat. Ecce legatos a *Legatia*
latere tempore concilij Niceni, ante M. cc. an- *latere.*
nos. Silueſter miſit ad conciliū Arlatenſe Glan-
dum 2 Habitu p^sbyteros, Eugenius 2 Qui-
natum diaconos eccleſie Romane.

XIX. DE CARDI. ET LEG.

*Apochri-
farij.*

Tempore martyrum solebat legatos appellare apochrisarios, sicut sanctus Fabianus papa et sanctus Zepherinus miserunt apochrisarios suos in orientem. Leo papa misit ad concilium Chalcedonense Paschasium et Lucem episcopos, et Bonifacium presbyterum Rom. ecclesie. Sub Agatone papa legati ad vi. synodum fuerunt Theodorus et Gregorius presbyteri, Joannes diaconus. In septima synodo legati fuerunt Petrus, Petrus presbyteri. et abbas monasterij. Sabine. In octava synodo missi sunt Donatus Hostientis, Stephanus Ephesinus episcopi, Marinus diaconus ecclesie Romane et Anastasius famosissimus bibliothecarius. Missi fuerant a Leone ad secundam synodum Ephesinam, Julius episcopus, Hylarius diaconus et Dulcinius protonotarius, licet non voluerint adire synodum, intelligentes dolos Dioscori. In Sardicensi concilio missus fuit Osius Cordubensis (idem qui in concilio Niceno) cum Fortunatiano Aqlegiensi et Vicentio de Capua. In concilio frackfordensi ad Aenum, legati sedis apostolice presidentes, fuerunt Theophilactus et Stephanus episcopi, quando heresis feliciana fuit damnata, que usum imaginum in ecclesia prohibebat. In his ista reperies in libro nostro de primatu Petri libro tertio capite decimo nono.

De excommunicatione

nibus Caput xx.

DE EXCOMMVNI.

Protestatem excommunicandi instituit **Chrs** *Math. 18.*
 loquens de fraterna correctione, post alia
 inquit, Dic ecclesie. Si autem ecclesiam nō
 audierit, sit tibi sicut ethnicus ⁊ publicanus.

• Patet hic manifeste excommunicationem fi
 eri auctoritate **Christi**, maxime ex his que sub
 iūgit dicens, Amen dico vobis quecumq; alliga
 neritis super terrā, (glosa. i. vinculo anathema
 tis) erunt ligata ⁊ in celo. Vbi **Chrysost.** Vide *Crisost.*
 q̄liter duplicibus colligauit necessitatibus, ⁊ pe
 na que hic est, scz proiectione ab ecclia. Sit tibi
 sicut ethnicus ⁊ publicanus, ⁊ supplicio futuro
 quod est esse ligatum in celo.

Augustinus sup **Johan.** Nihil sic debet for
 midare **Christianus**, q̄ separari a corpore **Christi**
 Si enim separatur a corpore **Christi**, nō est mē
 brum eius Si non est membrum eius, non vege
 tatur spiritu eius. Quisquis autē, inquit aposto
 lus, spiritum dei non habet hic non est eius. *Aug. habe
 tur 11. q. 3
 c. Nihil.
 Roman. 8.*

Hieronymus, Quorum remisieritis peccata
 ⁊ c. retenta erunt, id est quibus interdixeritis ec
 clesiam, nisi reconciliati per satisfactionem fue
 rint, ⁊ ipsis ianua regni celestis clausa erit. *Hiero. ha
 betur ibi.*

Ego quidem absens corpore, presens autem *1. Cor. 5:*
 spiritu, iam iudicani vt presens, eum qui sic ope
 ratus est, in nomine domini **Iesu Christi**, con
 gregatis vobis ⁊ meo spiritu, cum virtute do
 mini **IESU**, tradere huiusmodi **Satane** in in
 teritum carnis, vt spiritus saluus sit in die do
 mini nostri **Iesu Christi**.

- Quidā circa fidē naufragauerūt, ex quibus est
1. Tim. 2. Nymeneus et Alexand. quos tradidi sathane,
ut discāt nō blasphemare. M^o ptātis meminit
1. Cor. 4. Paul^o. In virga veniā ad vos, an in charitate et
2. Cor. 13. spū mansuetudinis? Jō h absens scribo, ut non
pñs durius agam fm ptātem, quā dedit mibi in
edificationē. Si q̄s non amat dñm nrm Iesuz
1. cor. 16. Chriū sit anathema maranatha .i. in aduentu
2. Thes. 3. dñi Qd si quis non obedierit vbo nostro p eplā
hūc notare, et nō cōmisceamini cū illo ut pfūdaē
- Agu. q. 39. Augu. in questionib. ve test. Hoc iā in ecclia
dei agit excommunicatio, quod in veteri lege fu
isse legitur interfectio.
- Iucū ho
mil. 2. Non solū p apost. suos de^o tradidit delinquē
tes in manus inimicorū, s; et per eos, q̄ ecclesie p
sident, et ptātem hnt non solū soluendi, s; et ligan
di, tradūt pctōres in iteritū carnis, cū p delictis
suis a corpe christi separant, psequit postea, quō
hoies duplⁱ tradunt in ptātez zabuli. Amb. sup
Psal. cxviii. Loqnēs de excōicatiōe s̄dit. Recte
ergo et sacerdos vuln^o, ne lat^o sp̄at, a toto corpe
ecclesie, q̄si bon^o medicus, debet abscindere, et pro
dere virus criminis quod latet.
2. Ioan. Si quis venit ad vos, et hanc doctrinā non af
ca. unico. fert, ne recipiatis eū i domū, nec aue ei dixeritis,
q̄ em̄ dē illi, aue cōicat opibus eius malignis,
1. Cor. 5. Scripsi vobis nō p̄misceri fornicarijs, auarjs
aut rapacib^o, aut idolis s̄uientib^o, infra cū eius
modi nec cibum sumere, ecce excōicatio. C^o Me
reticū boiem post vnā et secundā monitionez de
vita. Dic habes hereticos fore excōicatos.
- Titum. 3. i. Excōicatio non est pena, s; vna declaratio, q̄s

quibet p pectm excōicat seipm, ⁊ postea index de
ij. Excōicatio est (clarat illū esse excōicatū,
medicinali. vi. de sen. excō. ca. cū medicinal'. Jō
nō est timēda, s; amanda. ¶ Rūdet Cath.

• Pro b^o argumēti solutiōis intellectu scit, q^d ex De prio.
cōicatio est sepatio a cōione ecclē q^d ad fructum ⁊
suffragis gñalia. Triplex at ē fidelīū cōio. Una
extrinseca in sil' orādo in ecclia, in missis ⁊ offic. di
uinis, ⁊ in b^o cōionis pnatōe nō solū p̄sistit excōi
catio. Alia est intrinseca p charitatē vnientē chri
mēbra p fidē formatā capiti chro ⁊ reliqs ei⁹ mē
bris, de q^d d^r ps. Particeps ego suz oīm timentīū
te. Et hāc tollit pectm, ⁊ nō excōicatio. Etia ē cōio
extrinseca sil' ⁊ intrinseca p̄m cōia suffragia q^d in
ecclia ab institutōe ecclē fiūt, vt in missis ⁊ alijs
oīoib⁹ de q^d d^r in symbolo scōz cōionē. Et hanc
tollit excōicatio ⁊ supponit oblatā cōionē scōz
p charitatē. ¶ His pmissis d^r ad argumētū q^d lex
cōicatio est pena inflictā v^l a iure v^l ab hoie, ⁊ nō
solū declaratio pene, nā clare b. Paul. idicat Cori
thiū non traditū diabolo, s; tradendū. Porro q^d
inqt, quēlibet p pectm seipm excōicare, vez est ex
cōicatiōe minori, s; illa l^z pnet hoīem grā diuina,
tū adhuc manz pectō vnitus ecclē, ⁊ mystico cor
pori ecclē p̄iunct⁹, tanq^m mēbz aridū, at in excōi
catiōe maiori p̄scindit de corpe. Non q^d omīno
non sit de ecclia, qā q^d diu tenet verā fidē, est in ec
clā, s; qā pnat p̄icipio suffragioz ecclē, q^d p̄petit
hoī, v^l ex vi charitatis, v^l ex intentiōe ecclē, gñā
lit volētis sua merita omīb⁹ membris non p̄cisis

Et illius gemine excōicatiōis me⁹ (puenire.
vinit Origenes, in illa homilia secūda Judicū.

XX. DE EXCOMMUNI.

Luce 22. Preterea si etiam per peccatū quis se traderet, diabolo, tamen per sententiam ab homine, vel a iure latam, diabolus ad huc maiorē in eo accipit potestates, liquet de Iuda, quem primo inus sit diabolus cū iam cogitasset tradere Christum. Intrauit autē sathanas in Iudam (ait Lucas) et abiit et loquutus est cum principibus sacerdotum et c. Et Ioan. ait. Cum diabolus misisset in cor, ut traderet eū Iudas Symonis Iscarioth et c. tamen postea ad huc magis intrauit et possedit eum diabolus, eodem Ioan. dicente. Et cū intinxisset panem dedit Iude Symonis Iscarioth, et post buccellam introiit in eū sathanas.

De secūd. Excommunicationis est medicinalis, verū si nō contemnatur, nam ex fine dicitur medicinalis, quia ordinatur in hunc finem, quod ille resipiscat, et peniteat, ac satisfaciat ecclesie, nullus autem amabit excommunicationem, nisi qui obstinatus magis vult tradi Sathane, quam seruire Christo, et ab ecclesia vult haberi, sicut ethnicus et publicanus.

De bello in turcas. XXI.

Luce 3. Sub existente rationabili causa, belligerare possunt Christiani, in Turcas et hereticos: Interrogabant Joannē et milites dicentes, quid faciemus et nos? et ait illis. Neminem contumacietis, neque columniam faciatis, et contenti estis

Note stipendijs vestris.

Liquet quia bellū non prohibuit, sed bellantibus modum imposuit.

Omnis anima potestatibus sublimioribus *Rom. 13.* subiecta sit, non enim est potestas nisi a deo, infra. Si autē malū feceris, time, non enim sine causa gladium portat, dei enim minister est, vindex in iram ei qui male agit.

• Vnde filij Israhel a deo sibi datā terrā promissionis non nisi bellando obtinuerūt, vt patet in libris Josue, Iudicum ⁊ regū, Imo voluit dominus cōtinuū eos habere bellum contra infideles, vnde dicit Iudicū iij. Ne sunt gentes *Iudic. 3* quas dñs dereliquit vt erudiret in eis Israhelē, ⁊ oēs qui non nouerant bella chananeorū ⁊ postea discerent filij eorū certare cū hostibus, ⁊ habere consuetudinē plandi.

Maledict⁹ q̄ prohibet gladiū suū a sanguine. *Hier. 48.*

Totum vetus testamentū plēnū est, quomodo inssu ⁊ auxilio dei Iudei nō modo restiterūt infidelibus, sed etiam eos inuaserūt. Abraham, Moyses, Josue.

Ne dicit dñs exercitū (ait Samuel ad Saul) Recensui quecunq; fecit Amalech, Israhel, *1. Reg. 15.* quomodo restitit ei in via cum ascēderet de Egypto, nunc ergo vade, ⁊ percutē Amalech ⁊ de molire vnīuersa eius, non parcas ei, ⁊ non cōcupiscas ex rebus ipsius aliquid, sed interfice a viro vsq; ad mulierē, ⁊ paruulum atq; lactantem, bouem ⁊ ouem, camelum ⁊ asinū. Quis iā fu

XXI DE BELLO IN

it consiliarius domini, aut quis nonit sensu eius
quando sit tempus, vt velit puniri Thurcas per
Chrianos, sic pnnit Amalechitas p Iudeos

1. Mach. 2. ¶ Hortabāt Machabei seinuicē dicētes ¶ Si
oes fecerim⁹, sic frēs nrī fecerūt, ⁊ non pugnauē
rimus aduersus gentes, pro animabus nostris ⁊
iustificationibus nrīs, citius dispdent nos a ter-
ra. Ita ⁊ nos Chriftiani, nisi aduersus Thurcā
crucis Chrifti hostem ferocissimum, citius disp-
det nos deglubitq; Chrifti nomen a terra, qđ op-
tare videntur isti rabule, mentiētes pugnare con-
tra Thurcam esse contra Chři Euangelium.

1. Mac. 20 ¶ Surrexit Judas Machabeus ⁊ adiunabant
eum frēs eius, ⁊ vniversi qui cōiūxerāt sē p̄ri ei⁹,
⁊ preliabantur prelium ¶ Israel cum letitia, ⁊ di-
latant gloriā populo suo. Ex quo patet licitū
bellare pro reipublice defensione.

Ibidem.

¶ Nos pugnabimus pro animabus nostris ⁊
legibus nostris, ⁊ ipse dominus conteret eos, scz
gentiles, ante faciem nostram.

1. Mac. 5. ¶ Abijt Simon in Galileam ⁊ commisit prelis
multa cum gentibus.

1. Mac. 13. ¶ Dixit Simō vos scitis q̄nta ego ⁊ frēs mei ⁊
dom⁹ p̄ris mei fecerim⁹ p legib⁹ ⁊ p sc̄tis prelia.
Sc̄tissimū igit ē atq; iustiss. p̄liari p̄tra infideles
Thurcas ⁊ hereticos Thurcis ip̄is impiores p
fidei, ecclie, diuiniq; cult⁹ p̄seruatiōe. Accigimī,
igit o chriftiani principes ⁊ estote filij potentes,
estoteq; pati vt pugnetis aduers⁹ natiōes has ipi-
os, q̄ puenerūt dispdere nos, ⁊ sc̄tā nrā, qm̄ meli⁹

1. Mac. 3.

DE BELLO IN THVR.

est nos mori in bello, quā videre mala gentis nr̃e
et sanctorum.

Aug. ad Bonifacium Comitem, vtile tibi
tuisq; dabo cōsilium, arripe manibus arma, ora
tio aures pulset anthoris.

Et contra Iustum. Ordo naturalis mortis Li. 22.
lium paci acconodatus hoc poscit, vt suscipien
di belli autorias atq; p̃siliū penes p̃ncipes sit
p̃ncipibus h̃. Eripite pauperem. et egenū de Psalm. 81.
manu peccatoris liberate. Cur tunc non libera
rent de manu Thurce. Maxime attento eo, qđ
vi magnificat et extollit cultum Nachumeti sui,
vt iniuriam creatoris nostri, et quod tertiam p̃
lem sibi placentem aufert, in ritu Nachumeti
eo nutrit in ppetuam fuitentem, hinc gloriosissi
mus Carolus, Gotfridus, Alphonſi, Ferdinan
di, et alij infidelium destructores, per orbē Chris
tianum celebri fama laudantur.

Obicit hereticus.

- i. Bellare contra Thurcas, est repugnare vo
luntati sp̃s, visitati iniquitates nostras p̃ illos.
- ii. Christianus orōne pugnet, non gladio.
- iii. Math. v. prohibetur defensio, ne nos op
ponamus angariantibus nos.

Respondet Catholicus

Plures heretici iam, sicut et Decolama
padius, negant omnino Christianis licere

XXI. DE BELLO IN

bellare, que fuit heresis Manicheorū, vt Augu-
sti, cōtra faustum docet, ⁊ ser. do. in monte. sed
respōdeamus.

De prio. ¶ Etiam si deus visitet iniquitates nostras per
Thurcā, tamen per hoc nō inhibet nobis defen-
sionem, alioquin cum nos visitet per famem, pes-
stem, ignē, bella, morbos, non congrueret nobis
vlla prouisio contra famem, vlla medicina p̄tra
morbos, vlla fuga contra pestem. Ita em̄ de⁹
Psal. 88 visitat suos, vt non derelinquat. Visitabo inq̄t,
in vga iniq̄tates eorum, ⁊ in verberibus pecca-
ta eorum, misericordiam aut̄ meam non disp̄gāz
ab eo, neq; nocebo in veritate mea.

De secū. ¶ Fateor instum bellatorem pulsare deū oratio-
nibus, attamen arma in manu capiat cum Ma-
Exod. 17. chabeo, nam Moysē orante in monte, Amalech
vincitur gladio Josue. Orient qui domi manēt,
alij arma in Thurcas ferant.

De tertio ¶ Ex consilijs ⁊ operibus p̄fectorum Luddera
in faciunt p̄cepta, ⁊ cum a deo amari sint, vt nec
verba possint pati catholicorū, etiam pia, sui ini-
q̄tatis volunt, vt vbera patiamur Thurcarum,
desolationem templorū, violationem v̄ginum,
⁊c. Que em̄ ibi docet, p̄cipit in p̄paratione cor-
dis, non in ostensione opis, ait Aug. Speran-
dum est potius post tot erumnas ⁊ calamitates
Psal. 136. Christianitatis, amissis duob⁹ imperijs ⁊.xxxvi.
regnis. Deus tandem misereat nostri, ⁊ decante-
mus gaudentes. filia Thurce misera, beatus q̄
retribuet tibi retributionē quā t̄ribuisti nobis.

De immunitate ⁊ li

uitijs ecclesiarum. Cap. xxiij.

Nolite tangere Christos meos.

Quis extendet manum suam in Chri- Psal. 104.
stum dñi, hoc dixit de vñctione regis, qđ I. Re. 26.
de vñctione sacerdotis.

Ignatius ad Philadelphien. Principes Ioan. euā.
subditi estote Cesarj, milites pñcipibus, diaconi discipul.
presbyteris, vt sacroz administratoribus, pres-
byteri vero ⁊ diaconi atq; om̃is clerus simul, cū
omni populo ⁊ militibus atq; pñcipibus, sed ⁊
Cesares obediant ep̃o, Ep̃s autem Christo, si-
cut patri Christo, ⁊ ita vnitas p̃ omnia suatur.

Ignatius ad Smyrnenes. Sacerdotium Ignatius.
summa est oīm bonoz, que in hominibus p̃stāt,
qđ si quis in bonoauerit, deum in bonorat, ⁊ p̃-
mogenitum totius creature.

Pharao gentilis immunitatem sacerdotibus Gene. 47
suauit. Emit Joseph oēm terrā Egypti ⁊c. sub-
iecitq; eam Pharaō, ⁊ cunctos populos eius, p̃-
ter terram sacerdotum, que a rege eis tradita fue-
rat, qbus ⁊ statuta cibaria ex horreis publi. pre-
bebantur, ⁊ iccirco non sunt p̃puli vendere pos-
sensiones suas, infra. Ex eo tempe vsq; in p̃ntem
diem in vniuersa terra, Egypti regibus q̃nta ps-
soluitur, ⁊ factum est quasi in legem, absq; terra
sacerdotali, que libera ab hac conditione fuit.
Hinc patz libertatem ecclesiasticam, ⁊ sacerdo-
tum immunitatem a gabellis ⁊ alijs oneribus

XXII. DE MMVNITA. ET DI.
esse de iure naturali. Pharaon. dictante ratio-
ne naturali ita quo ad idolorum suorum sacerdotes
(quod etiam apud omnes gentiles fuit) seruari insti-
tuit et voluit.

Iosue. 21. Josue diuisit sacerdotibus et Leuitis xlvij. ci-
uitates ad habitandum, et ut Hieron. ad Fabiolam
ait. Octo milia leuitarum alenda in singulos dies.

4. Reg. 12. Omnia in pecuniam sanctorum, que illata fuerat
in templum domini, a pretereuntibus, que offertur pro
precio anime, et quam sponte et arbitrio cordis sui
inserunt in templum domini, accipiant illam sacerdo-
tes iuxta ordinem suum.

Leuit. 27. In vet. testa. habuerunt decimas, primogenita,
Num. 18. primitias, partes de victimis, oblationibus et sacri-
ficiis ordinante ac precipiente deo pro ministerio, quod
sibi in tabernaculo testimonij fuerant quotidie.
Vnde constat libertatem ecclesiasticam immu-
nitatemque sacerdotum esse de iure diuino.

2. Par. 31. Ezechias precepit populo habitanti in hierusa-
lem ut darent partes sacerdotibus et leuitis, ut pos-
sent vacare legi domini. Quod et populus fecit a deo
habundanter, ut preciperet rex fieri horrea in do-
mo domini ubi reciperent fructus, etc.

1. Esdr. 7. Artaxerxes rex persarum precepit filiis Israel
reuerſi ad terram promissionis post captiuitatem
babilonicam in hanc formam. Vobis notum fa-
cimus de vniuersis sacerdotibus et leuitis, et can-
toribus et ianitoribus, nathimeis et ministris do-
mus dei huius, ut vectigal et tributum et annona
non habeatis potestatem imponendi super eos, etc.

VITIIS ECCLESIA RVM.

Christus habuit procuratorem Judā, q̄ locu Iohan. 13.
los habebat, ⁊ portabat ea que mittebantur.

Joanna vxor Chuse procuratoris Herodis, Luc. 8
⁊ Susanna, ⁊ alie multe, que ministrabāt ei de fa-
cultatibus suis.

Immunitatem sacerdotum docuit Christus. Math. 27
Reges terre a quibus accipiunt tributa, a filiis
suis, an ab alienis? Dixit illi Petr⁹. Ab alienis.
Dixit illi Christus, ergo liberi sunt filij. Est ita
q̄ hec libertas de iure diuino, vtpote a Christo
deo in suo euangelio edocta.

* Quis militat suis stipendijs vnq̄ā, q̄s plan I. Cor. 9
tat vineam, ⁊ de fructibus eius non edit. Infra.
Scriptum est in lege Moysi. Non alligabis os
bouī trituranti. Infra. Si nos vobis spiritualia
seminamus, magnum est, si nos carnalia vestra
metamus. Infra. Nescitis qm̄ qui in sacrario
opantur, que de sacrario sunt, edunt? Et qui al-
tario defuiunt, cum altario participant. Ita ⁊
dñs ordinauit his qui euangelium annunciant,
de euangelio viuere.]

Oportet episcopū irreprehensibilem esse, vni 1. Tim. 3
us vxoris virum sobrium, ornatum, prudentem,
pudicum, hospitalē, ⁊ cetera, ⁊ quomō posset
esse hospitalis si nihil haberet?

Quotquot em̄ possessores agroꝝ aut domoꝝ
erant, vendentes afferebant p̄tia eoꝝ que vende Actū. 4
bant, ⁊ ponebant ante pedes apostoloꝝ. Vnde
in p̄mitina ecclesia fiebant collecte pro sustenta-
tione cleri, q̄bus deficientib⁹ successerūt bñficia.
Gregorius Lyrisco Constantinopolitano.

XXIII DE IMMUNITATE. ET DI

Quisq; in loco regiminis ē, aliquādo necesse ha-
bet etiam terrena cogitare, ⁊ exteriorum quoq;
curam gerere, vt grex commissus valeat, ad ea q̄
sibi sunt explenda, subsistere. A pastorib; lex cre-
uit in regalem maiestatem. A pistatoribus Euā-
gelium creuit in imperialem maiestatem. Et in
registro Gregorij passim reperiuntur epistole de
administratione tēporalium, vnde etiam illo tē-
pore habuit prefectos erarios in Sicilia ⁊ pro-
uincia, vt manifestum sit etiam tempore Grego-
rij fuisse patrimonium s. Petri. In epistola Cle-
mentis. Si qui ex patribus negotia habent iter
se, apd cognitores seculi non iudicētur, sed apd
presbyteros ecclesie, quicquid est dirimat, ⁊ om-
nino obediant statutis eorum. Concilium Car-
thaginēse. Placuit, vt quicunq; clericus ab ipa-
tore cognitionem publicorum iudiciorum peti-
erit, honore proprio priuetur. Sainus papa mar-
tyr statuit. Ne layci sacris initiatos, corā secula-
ri iudice conueniant. Dionysius ad Demophis-
lum de Correctione episcopi. At si quis forte ⁊
inter ipsos a recto tramite deniauerit, is ab eq̄-
libus atque sui ordinis sanctis corrigat, vt non
ordo in ordinem ruēs cūcta pmisceat, sed vnus-
quisq; in suo ordine, suoq; officio maneat. Ori-
genes q̄ tēpe martyrum vixit, vbi adhuc erāt im-
peratores gentiles sup Lucā explicat subiectio-
nē presbyteri ad ep̄m, sic; Ies^{us} fuit subdit^{us} pētib;
Julian^{us} apostata, Christo aduersarius, cleri-
cis subtraxit oīa p̄uilegia ⁊ honores. Que p̄ssimē

Patrimo-
niū s. Pet.

Homi. 20.

VITIIS ECCLESiarVM.

mi imperatores catholici Constantinus, Theodosius, Marcianus, Valentinianus, et alij religio si animi principes decreuerunt, quia sunt omib⁹ obuia L. de sacrosanctis ecclesijs, et de clericis et episcopis. Ideo referre postponim⁹. Constantinus imperator in concilio Niceno voluit accipere libellos contra episcopos, et dixit. Vos dii estis a vero deo constituti, ite et inter vos causam disponite, quia dignum non est, ut vos indicemus deos.

Petrus princeps apostolorum non refutauit sumptus, Ambrosius super prima ad Corinthios.

Constitutio Frederici Imperatoris L. de episcopo et clero. Statuimus ut nullus ecclesiasticam personam in criminali questione vel civili, trahere ad iudicium seculare presumat, contra constitutiones imperiales et canonicas sanctiones, quod si fecerit actor, a iure suo cadat, iudicatum non teneat, et iudex sic ex tunc officio indicandi sit priuatus. Aduertite inique clerici ad tribunal seculare repellentes.

Patet igitur instissimas esse excommunicationes latas in offedentes libertatem ecclesiasticam suis iniuriis statutis grauantes, et exactiones clericorum, utpote in eos qui peccant et contra naturam iuris, in legem diuinam utriusque testamenti, et contra ius humanum civile et canonicum.

Obijcit hereticus,

Christus passus est se indicari a iudice layco Pylato, et testimonium prebuit ei, quia habent super eum prelatum, desuper. Itaque christiani sacerdotes non debent refugere iudices laycos.

Respondet catholicus.

R. id

XXII. DE IMMUNIT. ET DI.

Egregiā rem moliris, vt oēs iudices Christiani
sint Pilati ⁊ Herodes. Christus manifeste ob-
iecit peccatum Pilato, quia is qui tradiderat eū
maius peccatum habebat. Quod autē dixit Pila-
tum habere potestatem desuper. Si ad deum re-
feratur, accipitur permissiue, permisit deus hoc
Pilato, oblatuſ est enim quia voluit, si ad Celsi-
rem, non habet intentum hereticus.

De Indulgentiis.

Quia indulgentiæ sunt dumtaxat satisfactoriæ, pœ-
næ pro peccatis debitæ, ostendamus aliud esse meri-
tum, aliud satisfactionem.

Philip. 2.

De merito Christi dicit. Propter hoc de-
us exaltauit illum, ⁊ donauit illi nomen,
quod est sup omne nomen. Ecce quid me-
ruit sibi.

Luce. 22.

De satisfactione eius dicit, hic est calix nouū
testamentū in sanguine meo, qui pro vobis effun-

Math. 26

det in remissionē peccatorū, ecce qd meruit nob.

Leuiti. 4.

De offerente hostias pro peccatis dī. Et ro-
gante pro eis sacerdote, ppitius erit ei dñs. Nō
de culpa, s; de pena, nisi p intercessionem.

* Scito hic thesaurū indulgentiarū fieri ex sup-
habundantia meritorū (quatenus satisfactoris
erant) christi ⁊ sanctorū. De suphabundantia pas-
sionum christi p nobis. Ipse est propitiatio pro
peccatis nostris, nō nostris aut tm sed toti mun-
di. Ex qua auctoritate pz passionem Christi suffi-

1. Ioh. 4. 2

DE INDVLGENTIIS.

cienter satisfacere pro toto mundo, ac per hoc
 quum exequuntur pro paucis tñ satisfaciāt, infi
 nitum thesaurū satisfactionū Christi supesse in
 sacramentis, quibus eadem Christi passio satisfa
 cit. De sanctorū aut passionū meritorūq; supba
 bundantia, quo ad officium satisfaciēdi pro no
 bis pz ex Job dicente. Utinā apprehenderent iob 6.
 peccata mea, quibus iram merui, et calamitas quā
 patior in statera, quasi arena maris hec grauior
 appareret. Ex his Job verbis claret ipm plus
 passum fuisse, quā pro peccatis suis debuerit pa
 ti. In suphabundantia aut passionum, consistit su
 perhabundantia satisfactionum. Et idē de mul
 tis sanctis apertissimum est. De sanctorū vero in
 tentione, qđ scz voluerint pati passiq; sint liben
 ter non solum pro se, sed etiam pro nobis testat
 apostolus.]

Nunc enim gaudeo in passiōibus meis pro
 vobis, et adimpleo ea, que desunt passionū Chri
 sti in carne mea, pro corpore eius qđ est ecclesia.

Expende catholice, quia miserie sanctorū ad
 iungende sunt pressuris Christi, ad communē ec
 clesie vtilitatem, Et est iste thesaurus meritorū,
 de quo dicit ecclesia, precibus et meritis sancto
 rum. Nam quod Paulus adimpleuit, quis ne
 gabit de alijs sanctis, crucem Christi portantib⁹
 et eum sequentibus. Quod papa hunc thesaurū Coloss. 1.
 dispensat pz ex apostolo. Sic nos existimet ho
 mo vt ministros Christi, et dispensatores ministe
 riorum ei⁹. Dispensatio mihi credita est.

2. Cor. 2.

Cui donastis aliqd ⁊ ego. Non donauit culpam sed penam. Nam ⁊ ego quod donauī, si qd donauī propter vos in psona Christi.

Certum est Gregorium magnū dedisse indulgentias ante. m. cccc. annos, ⁊ ita postea obsequium per omnem ecclesiam. Mirant̃ heretici, quia papa remittit tertiam aut mediā partem penarū, aut plenarie indulgeat. Cum ipī non verecundent̃ asserere, quemlibet sacerdotem a culpa ⁊ pena absoluerē, ipsi remittunt totam penā ⁊ nolunt papam remittere partem.

Leui. 25.

Indulgentiarū euangelij figura fuerunt Iubilei in veteri testamento.

De his sumus contenti, eo quod habeamus solidum fundamētum in s. Paulo, ne credamur diligentiores in causa lucrosa. Porro quod vniuersa recepit, credit ⁊ tenuit ecclesia, quō posset esse in fide erroneum: at vniuersitas ecclesie toto orbe terrarum diffusa, recepit indulgentias a tempe Gregorij magni (nisi quod in paucis hereticorum angulis alicubi inceperunt reijcere.) Et concilia generalia approbauerunt, sicut sacrum concilium Lateranense celeberrimū sub Innocentio 3. in quo ⁊ saluberrima constitutio. Dis vtriusq; edita est, limitauit auctoritatem minorū prelatorū in concessione indulgentiarum. Et sacrum concilium Viennense approbavit indulgentias Urbani quarti, pro venerabilis Eucharistie veneratione. Et omnis ecclesia ex Germanis, Gallis, Hispanis, Italis, Anglis, Hungaris,

G E N T I I S.

Polonis, Dacis, Scotis &c. reuerenter suscepit
Iubileos, in Roma a pontificibus, cum plena
rijs indulgentijs, celebratos.

* ¶ Prosunt etiam indulgentie aniabus in pur
gatorio, q̃a non est aliqua rō, quare ecclesia trans
ferre possit cōia merita Christi & sanctorum, q̃b'
indulgentie innitunt in viuos & nō in mortuos;
q̃ in charitate decedentes, obstaculis a regni ce
lestis ingressu impredientibus nondum amotis,
in purgatorio detinentur. Applicat autē papa
eis indulgentias non auctoritatiue absoluendo, Ro. 8.
s̃ per modum suffragij. Quare neq; pro libito
potest animos a purgatorio liberare, aut purga
torium euacuare.

¶ Obijciunt aduersarij inter alia argumenta
hoc Achillicum (vt putant inuincibile) Et si me
rita christi sunt infinita, nequaquā tñ merita san
ctorum que sunt plenissime remanerata, imo vl
tra p̃dignam, qm̃ non sunt cōdigne passionibus hu
ius t̃pis ad sup̃uenturam gloriam que reuelabit̃
in nobis. Sanctorū igit̃ merita p̃ indulgentiarū
thesaurum nobis applicari non possunt

¶ Rōm, q̃ sicut Christi opa simul erant meri
toria & satisfactoria, meruit siq̃dem sibi & nobis,
sibi q̃dem, quia per humilitatem passionis, glori
am meruit resurrectiōis iuxta illud, humiliavit Philip. 2.
semetipsum, factus obediens vsq; ad mortē cru
cis, p̃pter quod deus exaltauit illum, &c. Nobis
vero qm̃ si vnius delicto mortui multi sunt, mul
to magis gr̃a dei, & donum in gr̃a vnius hominis Rom. 5

XXIII. DE INDVLGENTIIS.

Rom. 1. 5.

Eod. ca.

1. Petr. 2.

Esa. 53.

Eph.

1. Petri. 2.

1. Iohan. 2.

Iob 5.

Collof.

Iesu chri in plures habundauit. Et infra. Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic et per unius iustitiam in omnes homines in iustificationem vite. etc. Satisfecit autem non pro suis, quia peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, sed pro nostris peccatis, ut patet ex multis sacre scripture locis. Ipse enim vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra. Et paulo post. Omnes nos quasi oues errauimus, et posuit dominus in eo iniquitatem omnium nostrorum. Christus tradidit semetipsum pro nobis hostiam et oblationem deo in odorem suauitatis. Peccata nostra pertulit in corpore suo super lignum. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris. etc. Ita et de sanctorum operibus et passionibus. Sentiendum est. Que quantum meritoria erant, ultra prodigium remiserata cum apostolo fatemur, quantum vero satisfactoria, atque penalia, ac innumeratos sanctos prestat longe plius satisfecisse atque passos esse, quam pro suis peccatis debuerunt, ut patet de Iob et apostolo, et hoc non solum pro se, sed etiam pro corpore christi, quod est ecclesia, residuum satisfactionis, et passionis per indulgentiarum thesaurum nobis applicat, quod ad maximam gloriam cedit sanctorum. Unde qui contigit (exempli gratia) superflua satisfactionum Laurentij soluere pro pena debita Joani penitenti, gaudium quoddam accitiale Laurentij in celo habebit de hoc quod satisfactio sua soluit pro Iohanne. Et ita opera sanctorum quantum satisfactoria, et penalia remiserant ipsis sanctis etiam in his quibus per indulgentias applicatur.

De officio funeris habes
Genesis: 23: a:

De purgatorio. Cūq; surrexisset
Abraham dicitur

Caput xliii.

Purgatorium esse satis constat ex officio funeris
scriptura, ecclesia, et patribus.

1. Cor. 9. Lomig

Si quis superedificat sup. fundamētū hoc au-
rū, argētū, lapides p̄ciosos, ligna, stipulam
vniuscuiusq; op⁹ manifestū erit, dies enim
domini declarabit, qui in igne reuelabitur, et vni-
uscuiusq; opus quale sit, ignis probabit. Si cui⁹
opus arserit, detrimentum patietur, ipse autē sal-
uus erit, sic quasi per ignem. Liqueat faciētem eti-
am opera cremabilia, sicut patz in die iuditij p̄ti-
cularis vniuscuiusq;, cum tamē saluum fieri per
ignē, non inferni, q̄a ibi nulla ē redēptio. Sic in-
tellerunt illū locum Pauli b. Ambros. b. Hiero-
nymus, b. Augustinus, b. Gregor. Altuin⁹.

2. ad Philo

2. Tim. 2.

Matth. 5.

Luce 14.

Iudex tradat te ministro, et in carcerē mittas-
ris. Amē dico tibi, non exies inde, donec reddes
nouissimum quadrantem. Hunc carcerem bea-
tus Ambrosius intelligit purgatorium.

in fine.

Qui dixerit verbum contra spiritum sc̄tū, nō
remittet ei, neq; in hoc seculo, neque in futuro.

Mat. 12.

Beatus Gregorius illa verba pōderat et di-
cit. De quibusdā culpis ante iuditij purgādis
ignis credend⁹ est, pro eo quod veritas dicit, qui
dixerit verbum contra spiritum sanctum. et. in
qua sententia datur intelligi, quasdam culpas in
hoc seculo, quasdam in futuro relaxari.

4. dial. 68

habedist.

25. c. qua-

lis. Idem

An. 8. li. 28

dec. u. dei

d. 5. in eūg. dicitur de magis: 235.

Sed q̄d (magis) n. nulla ne arāem
defectū morte corpus relinquit. sup. lina post

fit magna q̄ntē (magis) quod alia p̄mēti
arbitrat alia vero purgatoria p̄mēti p̄mēti

Sermo. 66 **¶** Ita etiam intellexit beatus Bernardus su-
Luc. 8. per Lant.

¶ Antiquitus prouocabant viuentes per in-
 strumenta musica ad lamentū ⁊ passionem sup
Tobie. 4. mortuos, vt attente orarent p eis. Alias em luge-
 re non esset nisi insanire. **¶** Panem tuū ⁊ vinū
 tuum sup sepulturam iusti constitue, vt. s. paupe-
 res inde resecti, pro defuncti salute deum depre-
 centur.

2. M. 12.

¶ Judas Machabens facta
 collatiōe, duodecim milia drachmas argenti mi-
 sit Hierosolymam, offerri pro peccatis mortuo-
 rum sacrificiū. Bene ⁊ religiose de resurrectiōe
 cogitans, nisi enim eos, qui ceciderāt resurrectu-
 ros speraret, vanum videret ⁊ superfluum orare p
 mortuis ⁊c. Sācta ergo ⁊ salubris est cogitatio,
 pro defunctis orare, vt a peccatis soluant. Is li-
 ber est in canone ecclesie, vt testat plogus ei pre-
 fixus, ⁊ b. Aug. xviij. lib. de ciuitate dei, ⁊ canon
 concilij Cartaginen. licet non fuerit inter cano-
 nicos libros habitus apd Judeos, vt testat be.
 Hiero. in galeato prologo. Sequitur negātem
 libros Machabeorū esse canonicos non esse fili-
 um ecclesie, s. spurium synagoge. Et Lndō met
 fateť se scire esse purgatorium, in disputatiōe Li-
 psica. quomodo ergo rem tāti momenti. sicut est
 purgatorium, spiritus sanctus non reuelauit in
 scripturis.

¶ Greci hanc heresim recognouerunt ⁊ abiū-
 rauerunt, in concilio florentino.
Philip. 2. In nomine Jesu omne genu flectet, celestius

terrestrium et infernorum. Palam est aut (quantum ad hos attinet) quod subtus terram in gehennis sunt, quod nec genus flectant nomini Jesu, quin contra potius ipsum ingiter blasphemant

Et omnem creaturam, que in celo est, et super terram, et subtus terras, et mare et que in eo sunt, omnes audiui dicentes: Benedictio sedenti in throno et agno, benedictio et honor, et gloria, et potestas in secula seculorum. Triplicem hic ponit ordinem laudantium deum, scilicet in celo beatorum, in terra iustorum, sub terra purgandorum, quia damnati non laudant deum nec benedicunt sedentem in throno. *Apoca. 3.*

August. in lib. de cura pro mortuis agenda, approbat suffragia pro mortuis facienda auctoritate ecclesie. Ita inquit, In secundo Machabeorum libro legimus oblatum pro mortuis sacrificium, si si nusquam in scripturis veteribus omnino legitur, non parua est vniuersae ecclesie (que in hac consuetudine claret) actus, ubi in precibus sacerdotum que domino deo ad eius altare funduntur, locum suum habet etiam commendatio animarum. Nec suffragia petijt Monica mater Augustini, ex altaris sacrificio.

Beatus Ambrosius de obitu Theodosij memorat, cur in ecclesia dei peragatur, primus, septimus, tricesimus, defunctorum. *Li. 9. confessionum in fine.*

Damasceus affirmat morem orandi pro defunctis ab apostolorum traditionibus manasse.

August. q. i. de Dulcitij questionibus testa

XXIII De PURGATORIO.

tur purgatorium.

ca. 7. eccl. hierarchi. Chrysostomus proprio sermone agit, suffragia prodesse mortuis. Dionysius inquit. Quod autem iustorum preces etiam in vita ista, et ne dum per mortem, ipsis solis prosint qui digni sunt, scripture nos edocet sacrosancta traditio. * Accedens deinde (celato scilicet funere intra templum) venerandus antistes precem suam super mortem peragit, postquam precem et ipse presul eum salutat, et suo deinceps ordine, qui astant omnes. Precatur oratio illa divinam clementiam, ut cuncta dimittat per infirmitatem humanam admissa peccata, defuncto, cumque in luce statuat et regione vivorum, in sinibus Abrahe, Isaac, et Jacob, in loco unde effugit dolor, tristitia, et gemitus. Hec Dionysius apostoli Pauli discipulus. Ita docuit et tenuit sanctam matrem ecclesia et omnes orthodoxi. Patet igitur ex dictis divinarum scripturarum sanctorumque patrum auctoritatibus, non solum purgatorium esse, verum etiam defunctorum animas suffragiis christianorum viventium orationibus nempe elemosinis, ieiuniis, et potissimum missae sacrificio inde liberari, ob id quoque interdum viventibus apparere. Et proinde hominum apparitiones haudquam esse verum diabolicas illusiones, id quod mentitur Ludderus cum sua cohorte.

2. Mac. 15. Onias enim summus sacerdos et Hieremias propheta appuerunt diu per mortem suam Jude Machabeo inituro pugnam adversus Micanorem, traditque Hieremias eidem gladium aureum, tamquam future victoriae pignus dicens. Accipe sanctum gladium meum a deo, in quo decipies adversarios populi mei israel.

Transfigurato domino in montecoram Petro Jacobo ⁊ Johanne apparuerit illis Moyses Elias loquentes cum Iesu.

Math. 17.

Mar. 9.

Luc. 9

1. c. 24

Discipuli apparente eis post resurrectionem sunt Christo ianuvis clausis, putabant se spiritum videre. Quod nequaquam putauissent, nisi sciuis-
sent defunctorum spiritus nonnunquam videnti-
bus apparere.

Spn by

Defuncto y

Vide libros. iij. Ecclij Purgatorio.

De annatis

XXV

Annatas id appellant in curia Ro. qd ordinarij locoꝝ nominant, medios seu p-
mos fructus, ⁊ pro cōfirmatione episco-
pi, solent appllare, redēptionem pallij, cū tamen
proprie solus episcopus Bambergens in Ger-
mania habeat pallium, ⁊ archiepiscopi.

Filijs aut Levi dedi omnes decimas Israel in
possessionem pro ministerio, quo fuerunt mihi in
tabernaculo federis. Nume. 18

Et infra. Precipe Leuitis atq; deuincia cum
acceperis a filijs Israel decimas quas dedi vo-
bis, pmitias earum offerte dño, id est, decimam
ptem decime, vt reputetur vobis in oblationem
pmitiaꝝ, tam de areis, quaz de torcularibus, ⁊
vniuers, quoz, accipitis pmitias offerte dño, ⁊
date ea Aaron sacerdoti.

* In veteri igitur testamento Leuite ⁊ sacerdo-
tes accipiebant decimas, ⁊ Aaron summus sa-
cerdos accipiebat decimam decimarum.

Descendant ergo annate de iure diuino, qd suc-
cedunt in locum decime decimarum.

XXV. DE ANNATIS

Neemi. 10 Et lenite offerent decimam ptem decime sue in domo dei nostri, ad gazophilacium domini dei nostri.

Annatarum meminit Joan. Andree in ca. inter cetera, de offi. ordinarij post Hostien. quē citat in huiusmodi sententia, dicit hic hostiensis, quod Romanā ecclesiam in annatis exigendis, vbi alioquin nullum ius haberet, excusat necessitas, qā nec de suo posset omnibus providere. Et infra. Id iam est de antiquissima consuetudine obtentum. Postea refert quomodo pluries clamanerit, in tantum, quod super eo fuit sermo in concilio Viennensi, cui presedit Clemens. v.

Sequitur errasse Platinam et Blondum, et quidam consarcinatores grauium Germanie, nam inuentum annatarum tribuunt, vel. Joan. xxiij. vel Bonifacio. ix. vel consilio Constantiensi, quod Germani faciunt. Quia Clemens. v. precessit Joan. xxiij. et Bonifacium. ix. Et is tamen non inuenit annatas, sed inuentas approbavit ex antiqua consuetudine. Et certe isti duo testes Hostien. et Ioannes Andree frangunt mendacia osorum ecclesiastici status.

In Constantiensi concilio non fuerunt institute annate, vt nugantur cētones Litteranorū, sed quia aliquę ecclesie decreuerunt in temporalibus, fuit constitutum, vt ille ecclesie sic depauperate reducerent ad iustam taxam, secundum valorem ecclesie currentem. Ideo magis confirmauit annatas. Vnde nullus adhuc publicauit ve-

DE ANNATIS.

re, quando annate fuerint inuente, ideo bene dicunt prefati, annatas rem esse antiquissimam.

Sequitur si sacerdotes et episcopi vellent negare annatas summo pontifici, tunc eadem facilitate layci negarent decimas sacerdotibus, et sacerdotes recusarent medios fructus dare episcopis, unde ex ecclesia faceremus Babylonem. Id quod strenue contendunt heretici, et eorum adherentes, diuina humanaque omnia commiscantes

De hereticis combure

dis Caput xxvj: Probat axiomata duo. Primum axioma, Prima pena hereticorum in nouo testamento fuit excommunicatio.

Hereticum hominem post unam et secundam correptionem, deuota, sciens quia subuersus est, qui huiusmodi est, et delinquit cum sit proprio iudicio condemnatus. Ad Tit. 3.

Perversi difficile corriguntur. Paulus nouit hereticos esse incorrigibiles, ideo non vincuntur scripturis, non persuadentur rationibus. Ecclesi. 1.

Ioannes euangelista cum in balneis Therintheum hereticum reperisset, mox exiit ad discipulos dicens, fugiamus hinc, ne et balnee ipse corrumpant, in quibus est Therinthus veritatis inimicus. Euseb. li. 4.

Qui superbierit nolens obedire sacerdotis imperio, quod eo tempore ministrat domino deo tuo, ex decreto iudicis moriatur, et auferes malum de israel: hec ratio legis adhuc militat ut auferam malum de medio ecclesie Deutr. 14

COMBURENDIS.

Rom. 16. Rogo vos fratres, vt obseruetis eos, q̄ dis-
sensionem ⁊ offendicula, p̄ter doctrinam quaz
vos didicistis, faciunt, ⁊ declinate ab illis, huius-
cemodi enim Christo domino non seruiunt, s̄ suo
ventri, ⁊ per dulces sermones ⁊ benedictiones se-
ducunt corda innocentium.

Secundum axioma

Apocryphum // Heretici obstinati aut relapsi iuste per
mortem e medio tolluntur.

Lexm habes // Lupus bene arceri debet, sed si aliter non pōt
3 Re 18 cōsuli saluti gregis, lupus etiam interimend⁹ est,
Math. 7. heretici autem sunt lupi, dicente Christo. Atten-
De dāno dite a falsis prophetis, qui veniūt ad vos ī vesti-
169 ⁊ p̄p̄ mentis ouium, intus vero sunt lupi rapaces.

16 14 // Et Paulus, Scio quoniam intrabunt p̄ disces-
840 Baal sionem meā lupi rapaces in vos, non parcentes
gredi.

Form // Dentro. xij. Si surrexerit in medio tui p̄phetes
⁊ cetera, propheta autem ille aut fictor somnior⁹,
interficietur.

Iohannis 2 // Iesus cū fecisset quasi flagellum de funiculis,
16 omnes eiecit de templo, oues q̄ ⁊ boues, ⁊ num-
mulariorū es effudit, ⁊ mēsas subuertit. Si hoc
nummularijs quid tunc hereticis faceret?

1. Timo. 2. // Doctrina hereticorum noxia vicinis, quia ser-
mo illorum velut cancer serpit.

Actu. 5 // Saphyra ⁊ Ananias a p̄ncipio nascentis ec-
clesie, p̄ pusillū pecunie, a Petro morte mulcta-
ti sunt, q̄nto magis heretici animas defraudan-
tes a successore Petri morte mulcentur?

XXVI DE HERETICIS

// Augusti. de pena hereticorum. Logunt multas
inuenire medicinas, multorum expuncta in orborum
Aliquod lib. mathematicorum et hereticorum fuerunt com-
busti, sicut August. sup. Joā. dicit factum suo tem-
pore, combussit Belasius papa anno domini cccc. lxx.
Et tēpe aploz comburebant libri curiosi quāto ma-
gis heretici: Inq̃t em̃ Lucas Multi ex eis q̃ fue-
rāt curiosa sectati, cōtulerūt libros et combusserūt
eos coram omnibus, et computatis pretijs illoz
inuenerunt pecuniam denariorum quinquagita
miliū. Aliquando ubi nulla potestas Chrustia-
nis erat aniaduertendi in corpora hereticorum
pena erat excommunicatio, vt supra, ex Paulo
et Cypriano monet cum hereticis non loquen-
dum.

Actuū 19.

Ad Boni.

// Augustinus refert singulos hereticos decem
libris auri mulctari.

Belasius papa exilio damnauit hereticos.

Li. 1. de fi.

Hiero. docet ressecandas eē putridas carnes,
ita ingens Resecāde sunt putride carnes et sca-
ouis a caulis repellēda, ne tota domus massa et cor-
pus et pecora ardeant, corrūpant, putrescant intere-
ant. Virri⁹ i Alexād. vna scitilla fuit. s̃ qm̃ nō sta-
tim oppressus est totum orbem eius flamma po-
pulata est.

ca. 4. 24.

q. 3. c. rese-

cande.

// Et beatus Ambrosius. Heresis velut q̃dam
hydra fabularum vuluerib. suis crenit, et dū sepe re-
cidit pullulauit, igni debite, incēdioq; pitura

August. li. ij. 2^a eplaz Gaudē. de heret. inq̃t
Hoc boim gen⁹ p̃ impatoriā curā corrigi debet

XXVI DE HERETICIS

Et sup̄ Ioan. ad lōgum docet imperatores ⁊ principes catholicos bene facere, quod vtantur gladio contra hereticos, debent enim heretici affligi ⁊ eiici a principibus, sicut Agar fuit afflicta a Sara quando Ismael ludit cum Isaac.

1. Cor. 10.

Galat. 4.

In p̄optu habētes vlcisci oēm inobediētā.

Utinam abscindantur, qui vos conturbant.

Ecce quam feruide optat eos abscindi, quod si principes tūc fuissent Ch̄riani, sine dubio obediissent desiderio Pauli.

Super Ioā.

2. Reg. 18.

Augustinus inquit. Nullus nostrū vult aliquem hereticum perire, sed aliter non meruit habere pacē domus Dauid, nisi Absolō filius eius in bello esset extinctus, sic ecclesia, si aliquorū perditione ceteros colligit, dolorē matris sanat cordis, tantorum liberatione populorum.

Leui. 4.

Eusebius.

Educ blasphemum extra castra, ⁊ lapidet eū omnis populus, cur non ⁊ hereticum?

Constantinus imperator Arrium cum ad hereticis, damnauit in exilium, quia nolebat adhibere Concilio Niceno.

C. de hære

1. Manich.

L. Arridni

Theodosi⁹ impator puniuit hereticos Manicheos omnium bonorum possessione, ⁊ omni successione priuauit, admisit desuper inquisitionem fieri post mortem. Idem decernit cum Valentiniano, ne Manichei in solo Romano conueniendi morandiq; habeant facultatem, decreuit quoque eos vltimo supplicio tradendos,

1. quicūq;

para. vlti.

Idem statuit libros hereticorum diligenti studio inquiri, ac publice conburi. Valentinianus

CONBVRENDIS.

7 Martianus omnes damnauerūt hereticos, 7 perpetua deportatione damnauerunt, tenentes libros contra calcedonense concilium. Ultimo supplicio coercere mandarunt illicita docētes, 7 denuo libros mandant comburi.

* Falsarij pecunie aut alijs malefactores p̄secu
lares principes iuste morti traduntur, cur nō he
retici falsarij sacre scripture? Cod. de fal
sa moneta
l. si. q̄s nū.

Obijciunt Heretici.

i Apostoli nunquam petierunt a principibus terre, ut vim inferrent hereticis.

Euangelium 7 Paul. nihil huiusmodi docēt.

ii Disputandum est hereticis, 7 gladio spiri
tus vincendi sunt, quod est verbum dei.

iii* Dominus mandauit seruis suis, vt zizani
am permitterent crescere vsque ad messem, que ē
finis seculi. Per zizaniam autem significant her
etici, Ergo. &c. Mat. 13.

Diluuntur per Catholicos.

Hanc obiectionem mouerūt Donatiste con
tra Catholicos, vt testatur Augustinus sup Jo
hannem 7 alijs pluribus locis, 7 respōdet. Quis
tunc in Christum crediderat Imperator, quod
ergo non fuit petītum ab apostolis, nō fuit quia
heretici non merentur, sed quia gladius gentiliū
principum 7 imperatorū non dū seruiebat euan
gelio, at mox Cōstātinum baptisatum implora
bant Catholicos contra hereticos. De primo.

Nā si ipatores puniūt furta, boicidia, rapi
nas, adulteria, piuria, cur nō punirent hereses? De secū d.

XXVI DE HERETICIS.

sacrilegia: Decuit fidē euāgelij, sicut nascēdo nō inniti hūane sapiētie, ita nec humane potentie, vsq; quo diademata regum, se inclinarent saluatori: attamen Paulus desiderabat abscindi eos, qui conturbabant fideles.

De tertio **D**iuini Petri auctoritate docemur, esse parati

1. Petri. 2. reddere rationem omni poscenti de ea, que in nobis est fide, tamen Paulus satis indicat post alteram correptionem deuotandū hereticum, non

Tit. 3. cum eo disputandum, et assignat claram rationē huius, quia subuersus sit. Huius rei pītus Tertulianus latissime ostendit, non disputādum cū hereticis, quia potius sit standum fidei antiquo

rum, quam disputandum de scripturis, Et pluri-
De præscriptiōe bus hanc rem agit, omīno depingens **Iudex,**
heretico. quomodo tractet sacras literas.

Hereticos eradicare p mortem non est cōtra mandatum dñi, quod est in eo casu intelligendū, qñ non possunt extirpari zizania sine extirpatiōe tritici, vnde addidit. **N**e forte colligentes zizani-
am, eradicetis simul cum eis et triticum. **Q**ui me-
tus igitur iste non subest, i. qñ ita crimen cuiuscū-
q; notum est, et omnibus execrabile apparet, vt
vel nullos pīsus, vel nō tales habeāt defensores
per q̄s possit scisma ptingere, non dormiat sene-
ritas discipline. **N**ec Aug. ptra eplam pmenia.
At latius h agam, cum heretico nō disputand.

Non disputandum

cum Hereticis. xxvij.

CVM HERETICIS.

Quamuis de Auddero ⁊ Audderanis nō sit dubium, qñ sint heretici damnati, ⁊ p talibus habendi, quia ipsi reuocant here ses sepe dānatas, Arrii, Manichei, Ioviniani, Heri, Vigilanti, Euticetis felicitis, Albigentiū, Dualdēiū, Joan. Quicken, Joā. Huss, ⁊ alio rū hereticorū, ideo contra eos nō est disputādū.

// **N**am Belasius papa inqt. Maiores nostri diuina inspiratione cernentes necessario prece uerunt, vt quod cōtra vnāquamq; heresim, co acta semel synodus, pro fide, cōmunionē ⁊ veri tate catholica atq; apostolica pmulgasset, non si nerent nouis post hac retractationibus mutila ri, ne prauis occasio preberetur, que medicinali ter fuerant statuta pulsandi, ⁊ ea que sequūtur.

// **I**dem voluit Martianus Imp. Iniuriam fa cit iudicio reuerēdissime synodi, si quis semel in dicata ac recte disposita, renouerit ⁊ publice di sputare contenderit.

// **U**nde in septima actione Calcedonen. con cilij idē Martianus inf cetera dixit. Nos ad fi dē confirmandā, non ad potentiā ostendendā, exemplo religiosissimi principis Constantini, sy nodo interesse volumus, vt veritate inuenta, non vltra multitudo doctris prauis attractan da discorget.

// **P**retea heretici nō qñtū disputatiōē, nisi mul tis malitijs inuolutā. Nā pleriq; eorū adeo perti naces sunt, vt libere promittant se articulos vs que ad mortē defensuros, quare liquet eos esse in

XXVII. NON DISPUTAND.

corrigibiles, obstinatos, et pertinaces, et qui non sint docibiles dei, sed innitantur proprie prudentie, et ponant obstaculum spiritui sancto.

Et iterum patet de **A**ndderanis hereticis, quod fraudulentum attendunt disputationem, nam querunt disputare, non coram doctis et litteratis ac in theologia exercitatis, sed coram indoctis, vulgaribus laicis, quorum capacitas se nullo modo extendit ad indicanda huiusmodi mysteria fidei.

Nam quomodo heretici venirent ad disputationem coram doctis, cum sciant theologos studiorum generalium Gallie, Hispanie, et Anglie contra eos conclusisse, et studia generalia Germanie, que fuerunt famata in theologia, ante ortum huius heresis, similiter damnasse Lutherum.

Addatur his, quod in disputando finire intendunt peruersum, scilicet quod ad se trahant laycos alioquin clericis oppido infestos, et illos in odium cleri amplius accendant.

Preterea articuli **A**ndderani sunt huiusmodi, ut si in disputationem proponantur iam mysteria fidei nostre, auctoritas ecclesie et conciliorum indubio exponatur. Nam quod scandalum oritur non modo apud simplices fideles, sed apud Iudeos et infideles. Si audierint ea in fide nostra in dubium vocari, que a sanctis patribus et conciliis ante M. annos, ante M. et cc. ante M. et ccc. fuerunt constituta et decreta, et ab ipso apostolorum tempore observata, quis vel micam habens fidei, vel prudentie, ista poterit indicare disputan-

CVM HERETICIS.

da, coram frigidis ⁊ male sentiētibus laycis. Et quia dum constat de eorum subuersione ⁊ p̄tina-
cia (nolunt enim admittere alium iudicem quas
scripturam, quam volunt interpretari s̄m pro-
pria capita) clare apostolus Paulus interdixit
disputandum cum his.

*Noli verbis contendere, ad nihil enim vtile 2. Tim. 2.
est, nisi ad subuersionem audientium.*

*Stultas ⁊ sine disciplina questiones deuota, ibidem.
sciens quia generant lites.*

*Stultas autem questiones ⁊ contentiones ⁊ Tito. 3.
pugnas legis deuota, sunt enim inutiles ⁊ vane.*

*Clamauit perdix, congregauit que non pepe- H. ere. 17.
rit, faciens diuitias suas non cum iudicio. Aug.
lib. xij. contra faustum ca. xij. pulchre applicat.
Perdix nimis contentiosum est animal. Non
em̄ disputare amant heretici, sed quoquo modo
supare impudentissima pernicacia, vt p̄gre-
gent, que non pepererunt. Nam Christianos quos
maxime Christi nomine seducunt, iam per ip̄ius
Euangelium natos inueniunt, hos colligunt ad
eoz insaniam. Ideo pro prouerbio vsurpat Au-
gust. p̄tra hereticos, perdix congregat que nō pe-
perit. Quo fit vt si non idoneus iudex detur,
nunquam sit finis disputandi, idoneum autē iu-
dicem non recipit hereticus, quia p̄opum est he-
reticorum ait August. contra faustum, fugere dis- Lib. 22.
putationem. Nam semper reperiunt̄ temera-
rij, pertinaces ⁊ proterui, qui nullam satisfactio-
nem solutionis recipiunt. Sicut Moyse resistit 2. Tim. 3.*

runt Iannes et Mambres. Ita heretici resistunt
veritati, homines corrupti, mente reprobi circa
fidem, sed ultra non proficient.

3. Esdr. 3.

Gelasius

papa. 24.

q. 3. c.

quibus.

* Cum quibus erat synodus inuenda, catholici
pontifices fuerunt undique iam depulsi, soli reman-
serant socij perfidorum, cum quibus nec iam licebat
habere conuentum, dicente psal. Non sedi cum
concilio vanitatis et cum iniqua gerentibus non
introibo. Nec ecclesiastici moris est cum his qui pol-
lutam habent communionem permixtam cum perfidis misce-
ri consilium, et cetera.]

Proh. 20.

Catholici ergo debent vitare disputationem cum
huiusmodi, quia honor est, ait sapiens, homini, qui
separat se a contentionibus, nisi ubi idonei da-
rent iudices, tunc enim, ut manifestaretur glo-
ria dei, tueretur veritas catholica, et heretici per-
fidi confundarentur, esse omnino disputandum,
sicut Paulus disputauit Actu. xvij. et xx. Et ubi
disputationis sententiam suscipere et pati volunt
heretici, tot ad huc sunt catholici viri quorum
unusquisque gladium habet accinctum super femur
suum qui adoriantur hereticos, sicut David Goli-
ath, in nomine domini exercituum, dei agminum
Israel. Et veritas sub iusto iudice vincet.

Quoniam noui morbi, occasionem dant no-
ue querende medicine, ea propter cum alias lo-
cos edidissemus cōes contra Ludderanos, verissi-
mum sperimus, viam et ianuam per Luddeos ap-
tam omnibus quidlibet audēdi. Sustulit enim
Ludo (quantum in ipso fuit) sacrorum preciliorum suam

AVCTARIVM.

Romanorum pontificum iudicium, Sanctorumque deo amabilium patrum rursus, ac studiorum generalium condemnationes. Ut iam unicuique frenetico, vel melancolico, Saturnino, bis stulto cerebro, peruium sit omnia insana capitis sui phantasmata, sacris mysterijs immiscere. Deus temporum. Cogimur ergo illorum impietate, quam inuitissimi, hos adijcere locos.

Sub Eucharistia esse verus

Corpus Christi.

Caput xviii.

Cenantibus autem eis, accepit Iesus panem, et benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, et ait. Accipite et comedite, hoc est corpus meum, et accipiens calicem gratias egit, et dedit illis dicens. Bibite ex hoc omnes, hic enim sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Significantissime Christus dixit, hoc est corpus meum, et hic est sanguis meus, quis ergo clarissimis verbis et Christo repugnat? Matth. 26

Manducantibus illis accepit Iesus panem et benedicens fregit, et dedit eis, et ait, sumite, hoc est corpus meum, et accepto calice gratias agens dedit eis, et biberunt ex illo omnes, et ait illis, hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur. Marc. 14.

LXVIII. DE EVCHA

Luce. 22. // Et accepto pane gratias egit ⁊ fregit ⁊ dedit eis dicens. Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur, hoc facite in meam commemorationem. Similiter ⁊ calicem postquam cenauit dicens. Hic est calix nouum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur. Ecce quanta concordia euangeliste indicent, corpus ⁊ sanguinem Christi tradita discipulis.

Iohan. 6 // Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Christus dicit, panem quem daturus sit esse carnem, heretici negant.

I. Cor. 11. // Ego accepi a domino quod ⁊ tradidi vobis, quoniam dominus Iesus in qua nocte tradebatur, accepit panem ⁊ gratias agēs fregit ⁊ dixit. Accipite ⁊ manducate, hoc est corpus meū, quod pro vobis tradetur, hoc facite in meam commemorationem. Similiter ⁊ calicem postquam cenauit dicens, hic calix nouum testamentum est in meo sanguine. // Ecce quomodo Paulus expresse dicit, oblatum discipulis fuisse corpus ⁊ sanguinem Christi.

Calix benedictionis cui benedicimus, nonne coicatio sanguinis Christi est? Et panis quem frangimus, nonne participatio corporis domini est? quoniam vnus panis ⁊ vnū corpus multi sumus, oēs qui de vno pane ⁊ vno calice participamus. Hic clare Paulus ostendit in qualibet particula panis consecrati, participari corpus Christi, lapideus est qui hec alio torquet, quam ad corpus Christi.

I. Cor. 10. // Probet autem seipsum homo, ⁊ sic de pane illo

RISTIA

edat, et de calice bibat, qui enim manducat et bibit indigne, iudicium sibi manducat et bibit, non discernens corpus domini. ¶ Clare liquet quod propter presentiam corporis Christi, peccatum ab indigne sumente pertinet ad corpus Christi, nemo enim, nisi insanus, negat indigne manducantem eius rem esse quod manducat. Instructum enim habet Paulus Corinthios, ne credant esse simplicem cibum in altari, sed corpus Christi, quod qui indigne manducet, reus sit eius, ideo signatissime addidit. ¶ Non discernens corpus domini, id est, non discernens ab alijs cibis. Hoc omnium etatum omnes sancti patres in ecclesia tenuerunt, unde propter tot clarissimos sacre scripture textus desuper extreme temeritatis est, et aliorum hereticorum insaniam transcedit. Hanc heresim aliquando docuerat Berengarius sancti Mauricii Andgauenſis ecclesie diaconus, sed Rome coram Nicolao papa et XII. archiepiscopis et centum episcopis abiuravit ea, ego Berengarius de cons. dist. II.

*Berengarius
renovet suam
heresim*

Obijciunt Heretici Galpharnaite.

i. Christus inquit, pauperes semper habebitis vobiscum, me autem non semper habebitis, at si esset in eucharistia semper eum haberemus.

1.
Math. 26.

ii. Spiritus est qui vivificat, caro non potest quicquam. Si ergo non potest, quid tantopere contenditur esse sub Eucharistia.

2.
Ioan. 6.

iii. // Aug. sup psal. III. Donec finiat seculus, sursum est dominus. Andreas Bodenstein Carlstad

XXVIII. // DE // E V C H A.

dinus, p̄mus resuscitator huius heres sepulte, ad
ducit illa pro errore suo.

i. // Si Christi corpus & sanguis esset in sacro, se
queretur panem, p̄ nobis esse crucifixum.

ij. // Christus non dixit, accipite corpus meum,
sed accipite panem.

iii. // Panis non fit melior p̄ hoc murmur & an
belare sacerdotum, quis enim dedit potestatem
hanc sacerdotibus?

iiij. // Alioqn cum in cena Christus habuerit cor
pus mortale & iam immortale, iam non vez esset
de illo dici, qđ pro vobis tradetur.

v. // Christus ait. Si quis vobis dixerit, hic aut
h̄ est Christus, nolite credere, ergo non credam?
si dicūt in ista hostia est Chr̄s, aut in ista hostia.

vi. // Increpat catholicos qđ appellant eucha
ristiam sac̄m, nam apostoli non sic nominaue
runt, deus dat creaturis suis nomina non hoies.
Paulus autem appellat cenam dñi, panem do
mini, calicem, &c.

7. // Cena dñica sufficienter his v̄bis est instituta.
Iesus accepit panem, gr̄as egit & fregit & dedit
discip. suis & dixit, accipite, & manducate, hoc fa
cite in meam commemorationem. Et ista verba,
hoc est corpus meum, sunt imptinentia, & quasi
p̄ parenthesim interiecta.

8. // Verba Pauli. i. Cor. x. vitare nititur, quia ibi
Apostolus Paulus non loquatur de commun
ione, id est sumptione sacramenti, sed de cōmu
nitione passionis Christi, que fiat eiusdem reme

moratione.

ix. Sic verba. i. Cor. xi. existimat locum habere in indigne commemorantibus.

Czwing. & Decolamp. duo vasa erroris pellen- *Ecce heretico in*
tia, Carlstadij sententiam amplexi sunt, fundat *cōstatiā.*
se zwinglii in illo Joan. vi. Caro non prodest *zuuig. in*
quicquam. Tum vt claros euangelij textus elu- *suo cano.*
dant, aiunt. Est sumi in actu signato, non exerci- *dix. corp.*
to, vt sophiste in Cathegorijs dicunt. Videntes *Christi cē*
em absurdissimam esse Carlstadij torsionem, sic *in eucha-*
enadere nituntur. Hoc est. i. Scat, corpus meū, *ristia, s.m.*
vel hoc est corpus. i. figura corporis mei.

// Repellant illa a Catholicis.

// Christum nos semp habitur, fatetur veritas *Oecol. in*
Matth. vltimo. Ero vobiscum vsq; ad cōsuma *duob. ser.*
tionem seculi. Ideo cum ait, me non semper ha- *impus cū*
bebitis, accipiendum est secundum presentia cor- *uenerit in*
poreā humane conuersationis, neque enim iam *prc fūdū.*
vngitur, lanatur, tergitur &c.

// Profecto si caro non proderit catholicis, nec *De prio.*
panis proderit hereticis. // Porro nec hereti- *De secūd.*
cus dicturus est carnem Christi non profuisse in
cruce. // Adde quod non sequitur, nō prodest,
ergo non est in sacramento, nisi & hanc admittas
illationē, ergo nō est in celo. At si accut⁹ inspicia-
m⁹, heretici sensum Chri nō assequūt. Nō loq^r
Christus de carne sua, non em ait, caro mea non
prodest quicquam, hanc habebāt Iudei, qui ab-
ierunt retro, existimantes carnem Christi visibi-
lū, sub specie carnis dentib⁹ direptam dilaniari.

// XXVIII. DE EVCHA :

De tertio. // fateamur sursum esse dominum in celo, sedentem ad dexteram patris, in forma visibili ⁊ quantitatiua, qui tamen sub specie panis latet inuisibilis sacramentaliter

De Primo Que Carlstadius ex Saxonia relegat⁹, odio Lutheri, effudit, omnia sunt tam impia ⁊ obtusa vt responsionem non mereantur dicamus tamen

// forte Ludder haberet concedere, panem esse crucifixum, communicatiōem p ideomatum, at quia catholici lōge absumus ab illa heresi, quod panis maneat in Eucharistia, ideo illatio Carlstadij non admittit. Et panem trāssubstantiari in sacramento asseruit Ambrosi., August. Gregorius Nissenus, quibus adde Chrysostomum homilia sexagesima, vbi dicit deum sanctificare ⁊ transmutare panem.

De secūdo // Non est verum quod assumit Carlstat, nō enim inquit accipite panem, sed pane porrecto accipite ⁊ comedite, hoc est corpus meum. Quid autem interest dicere, accipite corpus meum, ⁊ porrecta manu dicere. Accipite, hoc ē corpus meum.

De tertio // Nemo dicit quod per sufflare, aut anhelare, seu murmurare, panis fiat melior, sed quando sacerdos secundum institutiōem Christi, dicit verba diuina, omnipotentia, quibus deus sua virtute assistit, ⁊ substantiam panis in corpus suū conuertit. Hanc autem potestatem a Christo acceperunt apostoli, eo dicente, hoc facite in meā cōmemorationem, Ideo Paulus ait. Ego accepi

CHRISTIA.

a domino quod ⁊ tradidi vobis, ⁊c.

// Et si corpus Christi iam sit impassibile, neq; de quarto
sacerdos dicit illud esse tradendum, q̃a nonit qđ Roman. 6
Christus vltra non moritur, s̃ renarrat Christū
talitā dixisse in cena, quod est verum, tunc em̃ (nō
modo) corpus Christi tradendum erat, ⁊ san-
guis fundendus.

// Quod Christus dicit de regno suo fidei, here De q̃nto.
ticus accipit de corpe Christi, p̃uendit saluator
futurum, vt // Nūssite dicerent Christum stare p̃
eis. Zutterani his aduersi, asserunt Christum p̃
eis esse, Carlstatini excludentes. Zutterani de
Christo se iactāt, Rebaptizatores soli Christū
sibi vendicāt, ab his hereticis monuit nos dñs.

// Vana est Carlstadij iactātia, nam cū constat De sexta.
de re, frustra certat de nomine, nec deus creatu-
ris nomina dedit, sed Adam, neq; sacramentū
est falsum signum, vt ille iudaizans nebulo eccles-
siam irridet, q̃ sit sekement, nā ab apostolis ad
nos vsque denenisse sacramentoz appellationē
ex Dionysio liquet, qui libro de ecclesiastica hie-
rarchia appellat eucharistiam sacratissimam sy-
naxim, ⁊ iuxta inclytuz p̃ceptorem suum ait, eam
esse sacramentoz p̃summationem, sacrosancta ⁊
augustissima illius dicit mysteria ⁊ diuina mune-
ra, ⁊ in communi dicit sacramenta.

Quod ipse dicit, negamus, nam hoc est corp⁹ De septio
meum, in medio connectit̃ piunctissime alijs ver-
bis, ⁊ puerile est, accipere extrema ad cenam, ⁊
media p̃p̃ria auctoritate excludere, p̃bet ip̃e hāc

XXVIII DE EVCHA.

dissolutionem ex scriptura, nam nec stulto satisfacere, quod inquit punctum prefigi orationi et a magna litera principiari.

Hoc, Huiusmodi hoc est theologum prestare, ex magnis literis et punctis certare, explodantur sophiste ex theologia, et assumatur punctiste cum illis magnis literis capitalibus. Puerilia sunt quae garrunt de tutto naturalis consequentia verborum non patitur, nisi si quod demonstraverit porrectum panem in manu, ideo significantius additum est hoc. Et expetere de quo Lutter hic dicit contra Carlstat, expugnant Lutterum in sua torsione istorum verborum. Tu es Petrus et super hanc petram edificabo ecclesiam meam.

De octavo

Lacerat Carlstat Paulam, nam cum solis intendit allegorijis, litteram et spiritum vna amittit, certum est Paulum loqui de communione et participatione eucharistie, non passionis, porro communicatio passionis est solum bonorum, participatio eucharistie est communis dignis et indignis, bonis et malis.

De nono.

Similiter lacerat Paulum, nam Paulus loquitur de manducantibus indigne, iste torquet ad commemorantes indigne, quam illa sint diversa, licet uterque peccat, sed indigne communicans et indigne commemorans.

De quinto principali.

Zwingli. et Decolampad. huiusmodi erroris consortes viderunt Carlstadij expositionem ad illa verba, hoc est corpus meum, esse violentum, durum et audacem, atque plurimum a vero aberrantem, placuit tamen eis impietas.

unde expositionē cōmetti sunt nugacissimam, et
pl^o q̄ sophisticaz. Est accipitur p̄ significat. Ita
addecet nonnos euangelicos puram literam scri-
pture sequi, id est lacerare. Unde etiā a Luttero
et Bugēbagio iridentur. Et eorum impietate
sic funditus destruas.

i Primo insanit Hauschein dū ait, hoc ē corp^o *Occolamp.*
meū. i. forma corpis mei, q̄a et sibi et catholicis cō-
tradicit, oīm em̄ snia ibi ē forma panis, etiamsi a
pad catholicos credat esse corp^o Lbri tñ sub for-
ma panis visibili. Vide Aug. de sentētijs Prosp.

ii Secūdo dephendit̄ iscitia Zuuingli et *Decolamp.*
dū in locutione metaphorica existimāt *zuuingli.*
EST valere significat. Unde in hanc impieta-
tem ex ignorātia dialectice venerūt, vñ postea in
symbolica errant theologia, et vt videant non p̄-
gredi eoz doctrinam intueant̄ illud tritū. Lup^o
est in fabula, an est hic exponant Bardi illi pro
significat. Item in illis symbolis Ioan. decimo
immittant suum significat. Mercenarius, cuius
non sunt oues proprie, videt lupum. Ego sū pa-
stor bonus, id est ego significo bonum pastorem
et cognosco oues meas. Estupidi insensati et in-
doctissimi heretici.

iii Tercio sophismata Decolampad. torquen-
tis sententias parum, maxime Augustini facile
vitabimus, si aduertem^o eucharistiā signū dici.

Primo rōe specierum sensibiliū panis et vini.
Secundo q̄a etiam corpus Christi verum est
signum corporis Christi mystici.

XXIX. DE E V C H A.

Tertio, quia eucharistia sumpta est signum gratie summenti collate.

Et quarto, cum corpus Christi sit ibi nō mō circumscriptive, sed suis mod⁹ essendi insit spiritalior, etiam signi aut forme nomine designat, licet nihilominus adhuc vere ibi sit corpus chrī.

Quarto quia tres evangeliste ⁊ Paulus nullam indicant metaphoram, sed identice enuntiant, hoc est corpus meum. Et toties repetūt, neque alibi ex scriptura docebant hic eē metaphoram, neq; fide docemur hic esse metaphorā, quare in sensu proprio est accipiendū. Hoc est corpus meum. Delirat enim Zuninglius, ē alicubi in sacris literis accipi pro significat. Sed omne delirium superat. Si alicubi est accipere p significat, ergo hic accipitur, sed decept⁹ fuit ex ignorantia logice. Cum enim Christus dicit se vitem Est non ponitur pro significat, nā obtusitas ei⁹ agnosceretur, ponendo in textu. Ego sum vitis vera, id est significo vitem veram, hoc secundum Zuninglium, cum tamen Christus nō significet vitem, sed significetur per vitem.

Porro quinto clarissimo textui evangelico accedit consensus totius ecclesie catholice, ⁊ potentissima miracula in hoc venerabilissimo sacramento divinitus monstrata, pereant igitur hereticorum nugatia sophismata, delire impietates, indoctissime torsiones, ac violente sacre scripture expositiones. Cum vnus Lucas omnia eorū somnia excludat, cum narret Christū dixisse. Hic calix nō

R I S T I A .

num testamentum in sanguine meo. Amant enim heretici greca, in quibus non legitur est. Et tamen idē tice, calix noui testmēti dī, nō certe in vino, sed in meo sanguine, non enim est testamentum sine sanguine. Vide Paulum ad Hebræos nono.

Attende quomodo hereticis moti sunt sic et ebrius. et omnis sapientia eorum deuorata ē. *Deco- psal. 108.*
lampadius anno M. ccccc. xliij. mense Jul. in dignabatur sanguinem Christi denegatam fidelibus in synaxi et anno non dum euoluto ipse cum complicibus hereticis denegat fidelibus, et corpus et sanguinem Christi. Similiter Zuingli⁹. Carlstadtus postq̃ tantū incendiū de sacramēto sufflauit iam palinodiam cecinit, nō proposuisse se ista ut credenda, neq; ista fore asserta ex spū at sacris literis, sed certū indagāda ex proprio capite ab eo esse proposita. *Eccle. 27.* Vide quō stult⁹ ut lūna mutatur.

De baptismo puero

orum Caput xxiij.

Hec est pactū meū qd̃ obseruabitis in me *Henc. 28.*
et vos. et. Infans viij diez circūdet⁹ vobis. et. Mascul⁹ cuius p̃putij caro circūcisa nō fuerit, delebit⁹ aīa illa de poplo suo, quia pactū meū irritū fecit. Nō hoc videt⁹ baptism⁹ in ecclesia, quod circumcisio in synagoga. Sicne em̃ p̃ circumcisioem puuli Iudeoz includit⁹ cum pacto diuino, sic et puuli ch̃rianoz nō sunt excludēdi a pacto dei, q̃re pueri sunt baptisādi, p̃t̃a re

M iij

Mar. 10

baptizatores, et puer non baptizatus damnaſ le
ge comuni, contra Zwingliū, qui dum vnā
heresiū rebaptizatorū vellet destruere, alias de
cem docet deteriores p̄tra exp̄ſſas scripturas.

Math. 21.

I. Cor. 10.

¶ **S**inite paruulos venire ad me, et ne prohibe
ritis eos, talium est enim regnū dei &c. et com
plexans eos et imponens manus super illos, be
nedicebat eos, malefaciunt ergo rebaptizatores,
prohibētes pueros p̄ baptismū venire ad Christū.

¶ **B**aptizate omnes gētes, ergo etiā paruulos.
¶ Quoniam patres nostri oēs sub nube fuerunt,
et omnes baptizati sunt in mari et nube, Certum
autem est, quod etiam paruuli fuerunt sub nube
et ita figurāliter baptizati.

Hebre. 6.

¶ **B**aptismus non est reiterabilis sine sacrile
gio, vnde Paulus. Impossibile est eos qui semel
sunt illuminati, gustauerunt etiam donum cele
ste &c. et prolapsi sunt, rursus renouari ad penitē
tiam. Non negat reiterationem penitentiae vt
Monatianus, sed renouationis. i. baptismi

¶ **A**ccedit vsus et auctoritas totius ecclesie ab
ipso apostolorum tempore, cui merito omnes f
lī deuoti debent parere.

Diony. ca

7.

¶ **D**ionysius de ecclesiastica hierarchia, cum di
xisset pueros qui necdum possent intelligere di
uina, sacri baptismatis fieri participes subdit.
¶ **I**stud cum p̄ſſimis ducibus nostris (ita solet
ap̄pellare apostolus) in mentem venisset, visum
est admittere infantes hoc mō, vt naturales ob
lati paruuli parentes, p̄nez vni ex fidelibus tra
dant p̄claro diuinaz rerum magistro, in hunc

PPERCRVM.

presul spondentem puerz iuxta sanctam educatā vitam, requirit vt abrenunciationem pfiteat, fidē que fateatur. Ecce pueros baptisatos ab apostolis sub sponsione patrinorum.

// Cypanus et totum concilium Aphyricanū ad fidem, q̄ opinabat̄ pueros intra fm̄ et tertiū diem constitutos, non debere baptisari. Respondet Cypanus. Longe aliud in cōcilio nostro omnibus visum est. In hoc em̄ quod tu putabas faciendum, nemo consensit, sed vniuersi iudicauimus nulli hominum nato misericordiam dei et gratiam denegandam.

Cyprian.

// Aug. sup Gene. li. x. ca. xxiij. Consuetudo matris ecclesie in baptisandis paruulis nequaquam spernenda est, neq; vllō modo supflua deputanda, nec om̄ino credenda, nisi apostolica esset traditio. Egit hanc causam duobus libris ad Marcellinum, sub titulo, de peccatorum meritis et remissione, hos libros vidit Hiero. et laudauit.

Augusti.

// Hiero. lib. 3. aduersus Pelagianos affirmat paruulos baptisari, vt eis peccata in baptisma te dimittantur.

Hierony.

// Concilium Mileuitanum contra Pelagianos hereticos canone. lxxvij. Item placuit, vt q̄cunq; paruulos recentes ab vteris matz baptisandos negat, aut d̄t in remissionē q̄dē peccatorū eos baptisari, s̄ nihil ex Adā trahere originalis peccati, q̄d lauacro regenerationis expietur, vñ sic cōsequens, vt in eis forma baptisnatis in remissionem peccatorū non vera, s̄ falsa intelligat, ana-

XXIX. ~~II~~ DE BAPTISMO

thema sit, hic a sacro concilio anathemate pen-
tietur Baldasar Niebmair cum suis rebaptis-
toribus, negantes baptismum paruulor.

ij. // Ipse zwinglius qui negat peccatū origina-
le in pueris. Ideo non deletur in baptismo, vñ
volens heresim de pueris nō baptizadis destrue-
re, decem alias affert hereses, quaz 7 illa vna est,
pueros catholicor 7c. non baptizatos saluari,
adde August. vbi supra capite. 33. similiter Hiero-
nymus.

iiij. // Tertio qdam nonellus heretic⁹ ~~Herbar-~~
dus ~~Quiedense~~ Canonicus regularis, apostatus
~~Walberstaten.~~ q concedit qdem peccatum origi-
nale, tamen ait incertum an puer baptizat⁹ mori-
ens saluet, qā nescim⁹ an recipiat fidē, 7 sic, si nō
recipiat fidē remanet fili⁹ ire 7 dānatōis. Ecce in
q̄t capita scindunt heretici, 7 tra apolum. Non
idipsum dicentes omnes. Ratio id euincit in fi-
de fundata, habent em̄ peccatum originale alie-
na p̄uicatione contractum, cur ergo pater mē-
sericordiaz dñs non instituisset eis remedium, vt
7 aliena voluntate coopante sanarent. Qd autē
peccatum contrahant pueri, liquet ex August. 7

Psalm. 50 Hierony. vbi supra contra heresim Pelagiano-
rum, 7 probatur. Ecce em̄ in iniquitatibus conce-
ptus sum, 7 in peccatis concepit me mater mea.

Ephē. i. // Erasmus natura filij ire sicut 7 ceteri.

Rom. i. 5. Omnes enim peccauerunt 7 egent gl̄ia dei.

Rom. 5 Sicut per vnum hominem peccatum in hūc
mundum intrauit, 7 per peccatus mors, 7 ita in

Nonelly
jeremy

PVERORVM.

omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt, hic apostolus dicit, in quo omnes peccauerunt, et Pelagiani et zwinglius audet dicere, paruulos non peccasse.

¶ Et infra. Si vnius delicto multi mortui sunt, multo magis gra dei, et donum in gratia vni⁹ hominis Iesu Christi in plures habundauit. Et infra. Si in vnius delicto mors regnauit per vnum, multo magis habundantiam gratie et donationis et iusticie accipientes in vita regnabunt (etiam paruuli in Abusto regenerati) per vnu Iesum Christum. Roma. 5.

¶ Et infra. Sicut per inobedientiam vnius hominis peccatores constituti sunt multi etc.

¶ Gratias ago deo meo, quod neminem vestrum baptizauit nisi Crispum et Caium ne quis dicat quod in nomine meo baptisati sitis. Baptisauit autem et Stephane domum. Si totam domum baptisauit, ergo et paruulos huius domus. I. corina

¶ Sic in adam omnes moriuntur (etiam paruuli) ita et in Christo omnes viuificabuntur, etiam paruuli. I. cor. 15.

¶ Contra rebaptisatores, pro baptismo paruulorum Decolampadius.

- i. Rebaptisatores contemnunt usum Christiane communitalis.
- ii. Inductina est illa sententia sectarum scismaticum et seditionum.
- iii. Quis ita docuit hactenus, aut quis consuetudinem hanc obseruauit?

XXIX DE BAPTISMO

iii. Quando tamen inceptū est in ecclesia pueros baptisari, si aliquando non baptisabant.

v. Si pueri non sint baptizandi, hoc probent prohibitum ex scripturis.

vi. A tempore apostolorum baptismus nō fuit prohibitus pueris.

vii. Vultis tot centena milia baptisatorum infantium non acceptare pro christianis fratribus?

Zuinglius inuebitur in eos, quod non obtinebunt victoriam, quia etiam ante mille annos hoc attentantes succubuerunt.

Indignatur eorum nouitati. Si eo res progressa esset, inquit, quod quodlibet caput obliquū (quā primum aliquid noui et rari in phantasiā ueniret) mox sectam adherentem excitaret, tot futuri essent secte et scismata, ut Christus in multa periretur. Et infra, quodlibet caput melancolicū, Satānum, et singulare nititur propriam sectam erigere. Licet baptismus puerorum non sit clarus ex scripturis sacris, sicut et alia multa, tamen quia nō sunt contra deum, sed cū deo ideo suscipienda

Antithesis.

Hec recensuimus, ut intelligant Catholici, quomodo heretici nequeunt se defendere contra hereticos, nisi armis ecclesie. Nam quod Cyprianum, Augustinum, et concilium Mileitanum inducunt, quando Catholici id facerent, clamarent, patres patres ponamus rem ante oculos. Et Lutter et Decolampadius reijciunt usum ecclesie in baptismo, missa et omnibus.

Et heresis Lutteri multas iam perulit sectas,

XXIX DE BAPTISMO

et seditiones tam cruentas, quales non sensit antea Germania. Unde plus quam centena milia hominum periere.

iiij. Quis ita docuit, ut lingua Germanica blasphemaretis? ut sacerdos Zuinglius uxorem duceret? et Decolampadius propter votum ordinem reijceret apostata?

iiij. Si aliquando non fuit Quadragesima in Ecclesia, quando ergo incepit? aut si olim non erat confessio Ecclesiastica (quam auricularem vocant) quando incepit?

v. Probant heretici. Non exorcisandum puerum, non habendos patrilinos. Matrimonium non esse sacramentum, confessionem non faciendam sacerdoti et mille huiusmodi, que prohibent, probent inquam prohibita in scripturis.

vi. At tempore apostolorum non fuit prohibitus celibatus, benedictio cereorum, &c.

vij. Vultis tot centena milia perire, in missa offerentium, eucharistiam adorantium, vota religionis servantium non acceptam pro catholicis, agustissimam via ad christum

viii. Nec tu obtinebis victoriam propter imagines sectarum, propter eorum reliquias, contra periculum originale, quia Feliciani, Heluidia, Pelagia, ante mille annos hoc attentantes succubuerunt.

Indignant omnes catholici super tot hereses novitate quod quilibet pro suo capite mutat et confundit missam baptismum, communionem, et omnia officia

x. Dolent catholici, permitti hereticis, tot sectarum novitates, sunt Lutherani, Carstatini, Zuingliani, Decolampadii, Rebaptisatores, Lapharnaite,

XXIX. DE BAPTISMO

Cur ergo Zutter, Pillicanus Carlstat, et tu ipse, nihil admittebatis, nisi quod clavis scripturae sacrae probaretur. Existimantes validum esse argumentum in theologia. A non legitur ergo non est, cur iam traditiones hominum capeffitis, quae vertigo cerebrum vestrum dementavit. Obi est et vixingli argumentum cornutum tui fratris Baldassaris Fridbergers. Supra. tit. xv.

Obijciunt Heretici.

Mar. ult. Euntes in mundum universum, predicate evangelium omni creature, qui crediderit et baptizatus fuerit salvus erit.

Math. ult. Euntes docete omnes gentes, baptisantes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti, docentes eos servare omnia quaecumque mandavi vobis.

Actuum 8. Eunuchus nuntiabatur prius evangelium ante quam baptizaretur, sicut Cornelio.

Cur dumtaxat ter baptisabant in anno antiquitus, si pueri nati mox baptisandi sunt?

Nicolaus papa incepit baptizare pueros, si scriptura baptismum pueroz ignorat.

Respondent Catholici.

Christus loquitur de adultis, tam apud Marcum quam Mattheum.

Notent tamen Zutterani ex verbis Christi, non sufficere, credere et baptizari, sed oportet servare omnia quae mandavit Christus.

★ Docentur etiam et credunt parvuli in ecclesia saluatoris per alios, sicut ex alijs quae in baptismo remittuntur peccata traxerunt. Idem

PVERORVM

Matre ecclesia, os maternum puulis prebet, vt
sacris mysterijs imbuantur, quia nondum pos-
sunt corde propo credere ad iusticiam, nec ore p-
prio confiteri ad salutem. Si autem propterea
recte fideles vocantur, qm fidem per verbagesstan-
tium quodammodo profitentur, cur etiam non
penitentes habeant cum per eorundem verba ge-
stantiū, diabolo ⁊ huic seculo abrenunciare mon-
strentur. Nec ille. Quis assignatur ratio, quia
regeneratio spiritualis, est quodammodo simi-
lis natiuitate carnali, quantū ad hoc, q sicut pue-
ri in maternis vteris constituti, non per seipsos
nutrimentum accipiunt, sed ex nutrimento ma-
tris sustentantur. Ita etiam pueri nondum ha-
bentes vsum rōnis, quasi in vtero matris eccle-
sie constituti, non per seipsos s per ortum eccle-
sie salutem suscipiunt. Et ita fides aliena / puta
ecclesie parentum ⁊ patrinoꝝ offerentum pui-
los ad baptismum sufficit eis ad salutem, sicut fi-
des offerentum paraliticū, um fidem vi-
dens Iesus, ait illi. Confide, ⁊ p-
bi peccata tua. Ita fides centurionis obtinuit Matthe. 9.
puero suo salutem. Et fides mulieris chananee Matth. 8.
impetrauit filie sue a demonio posse liberatio-
nem, ⁊c.]

¶ Eunuchus fuit adultus ⁊ filius Cornel.

¶ Illud fuit pro adultis nō pro pueris, ⁊ bis
tantum fiebat sollemnis baptismus adultorum
in Pascha ⁊ Penthecoste. Non ter vt Deco-
lampadius somniat. Velut ex Siritio, Leone,

XXIX. DE BAPTISMO

Belasio ⁊ Serundinensi concilio liquet.

¶ Non esse Nicolai pape inuentum, ex Hieronymo, Augustino ⁊ Lypano liquet, qui. cccc. aut. Dc. annis Nicolauum ꝑcesserunt. Nulla uidi scripta rebaptisatorum, audio esse plerūq; homines indoctos, temerarios, ⁊ qui latinam linguam non calleant, vno dēpto Baldasare Miesbmair fridbergerio, qui narratur esse autor huius per dīte secte, is dūm communionem sedis apostolice haberet, doctoratus honore fungebatur. Det ei deus vt possit lumen cernere verum.

¶ finis ¶

Curatur huiusmodi. ¶ Non ego vos
 2. de. ¶ sed ad fine
 de. ¶ sponde. ¶ (vntu
 dno aut vntu) angere :- 7. Cap 30

1) De Libero arbitrio.

Caput .xxx.

Heretici hic resuscitarunt olim extinctam heresim Manichei, primo quod negarunt lib. arb. se habere actiue ad bonum opus, quia illud totum et totaliter fieret a deo, dein Lutherus infans factus negauit omnino liberum arbitrium, quia omnia de necessitate absoluta eueniunt, quod olim stupidi Stoici, Empedocles, Critolaus, Diodorus, et alij errantes dixerunt.

1) Dixit dominus ad Cain. Nonne si bene egeris, recipies, sin autem male, statim in foribus peccatum tuum aderit, et sub te erit appetitus eius, et tu dominaberis illius, hic deus facit liberum arbitrium dominum. Lutherus in ignominiam creatoris facit illud seruum.

1) Mandatum quod ego precipio tibi, non est supra te, sed iuxta te est sermo valde in corde tuo ut facias illum. Considera quod hodie proposuerim in conspectu tuo vitam et bonum, et contrario mortem et malum, infra, testes inuoco hodie celum et terram, quod proposuerim vobis vitam et bonum. benedictionem et maledictionem, elige ergo vitam, et tu viuas et semen tuum. Electio pertinet ad liberum arbitrium, concordat sapiens.

DE LIBERO ARBITRIO.

Eccl. 1.13. Deus ab initio constituit hominem, et reliquit illum in manu consilij sui, adiecit mandata et precepta. Si volueris mandata perservare perservabit te, apposuit tibi aquam et ignem, ad quodcumque volueris porrige manum tuam. Ante hominem vita et mors, bonum et malum, quod placuerit ei, dabitur ei, nihil expressius dici poterat pro libero arbitrio.

Hier. 5. Et eligent magis mortem, quam vitam, omnes qui residui fuerint de hac cognatione pessima.

Iob. 5. Saluabitur innocens, saluabitur autem in misericordia manuum suarum.

Iosu. utli. Optio data est Iudeis an deum sequi velint.

2. Re. 24. Optio data David eligendi plagam ex tribus.

Nume. 30. Optio data est viro in voto uxoris. Modo optio non est sine libero arbitrio.

Eccl. 31. Qui potuit transgredi et non est transgressus facere mala et non fecit.

Esai. 56. fecistis mala, quoniam potuistis.

psalm. 50. Voluntarie sacrificabo tibi.

Sapient. 16. Substantia tua, dulcedinem tuam quam in filios habes ostendebat, et deseruiens vicinisque voluntati, ad quod quisque volebat convertebatur.

Ait servus. Domine quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque lucratus sum, Lucra tibi non potuit, nisi liberum arbitrium haberet se actine, alioquin diceret se decem talenta accepisse. Concordat Paulus.

1. Cor. 15. Abundantius omnibus laboravi, non ego, sed gratia dei mecum, simul ergo operatur liberum

Mar. 16. Si quis vult post me venire abneget se et crucifigatur. Si quis vult ut ostendam liberum arbitrium et non coactam virtutem

ARBITRIO

arbitrium et gratia, ut ait Hierony. et Bernar.
dicit Apostolum fuisse socium operationis.

Audiantur prophete. Anima mea in manibus
meis semper. Paratum cor meum deus, paratum
cor meum. Si volueritis et audieritis me, bona
terre comedetis, quod si nolueritis, et me ad ira-
cundiam prouocaueritis, gladius deuorabit vos

psal. 118.

psal. 107.

Esa. 1.

Redite preuaricatores ad cor

Esa. 46.

Ecce locuta es et fecisti mala, et potuisti.

Hiere. 3.

Projice a vobis omnes iniquitates vestras
in quibus preuaricati estis, et facite vobis cor no-
uum, et spiritum novum, et quare moriemini do-
mus Israel, quia nolo mortem morientis, dicit
dominus deus. Reuertimini et uiuite. Et antea
dixerat. Si impius egerit penitentiam ab omni-
bus peccatis suis. et in iustitia sua quam operatus
est, uiuet. Operatur ergo non solum recipit iustitiam.

Ezech. 11.

Conuertimini ad me et ego conuertar ad vos, et ait dominus exercituum.

zach. 11.

Hierusalem quoties volui congregare filios
tuos, quemadmodum gallina congregat pullos
suos sub alas, et noluisti. Deo volente homo non
vult per liberum arbitrium.

Matth. 23

Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Cum multis similibus.

Matth. 19

Spiritus prophetarum prophetis subiectus est.

1. Cor. 14.

Qui statuit in corde suo firmus, non habens
necessitatem, potestatem autem habens sue vo-
luntatis.

1. Cor. 7.

Insanus Luther imponit ne-

TA

XXX. DE LIBERO

cessitatem, Paulus negat, cui credemus.

Rom. 7 Unusquisq; prout destinavit in corde suo, nō ex tristitia aut necessitate.

I. Ioan. 3 Omnis qui habet spem hanc in ipso (deo) sanctificat se, sicut ille sanctus est, ecce lib. ar. ⁊ eius actiuitatem, ⁊ August. ibi videte, quomō nō abstulit lib. ar. infra, quia agis aliqd voluntate, idō tibi aliquid tributum est, vt dicas sicut psal. Ad iutor meus esto, ne derelinquas me, si dicis adiutor meus es, aliquid agis, nam si nihil agis, quō ille adiuuat?

I. Pet. 1. Simile dicit s. Petrus. Animas vestras castificantes in obediētia charitatis, in fraternitatis amore, simplici ex corde inuicē diligite. Si ergo debemus nos sanctificare, animas nostras castificare, id non fiet sine libero arb. neq; sine actione liberi arbitrij.

i. Ioan. 3 Et in conspectu eius suadebim⁹ corda nostra, quomodo aut suaderet sine libero arbi? aut que vtilitas suasionis, si omnia necessario eueniunt, vt insanit Lutter?

Ad Philomnem. Sine consilio tuo nihil volui facere, vt i nevelut ex necessitate bonum tuum esset, s; voluntarium. Luttero bruto, omnia de necessitate fiunt.

Porro si libero caremus arbitrio, ⁊ oia absoluta necessitate eueniunt, nihil relinquit p̄cibus, consilijs, regiminibus publ. deliberationib⁹, nulla debentur p̄mia vtutibus, nulle pene vitijs, pereunt leges, iura, statuta, p̄cepta, cessant admonitiones, psuasiones, illices, ⁊c. nam hec omnia

A R B I T R I O.

libertatem exigunt, necessitate autem cessant. Et in summa hoc esset omnia flagitia, et scelera, impietates ac blasphemias in deum referre. Nam quod imputabit Iude proditionem, quam inevitabili necessitate commisit, etc.

Contra dicit dominus.

Arguet te malitia tua, et aversio tua increpabit te. Hierem. 2

Perditio tua Israel, tantummodo in me auxilium tuum. Osee. 13.

Omnis scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iusticia, ut perfectus sit homo dei ad omne opus boni instructus. Si omnia necessario sunt quod potest docere, arguere, corrige, erudire? Si lib. ar. nihil facit, quod potest hominem esse instructum ad opus bonum? Unde Lutter ex hominibus vult facere truncos et stipites.

Qui agunt omnia cum consilio, regunt prudentis.

Hierony. affirmat sibi hoc studium fuisse, ut omnipotentiam dei simul cum lib. ar. astrueret, simile est Ambr. de vocatione gentium li. i. ca. 3.

August. in pluribus locis, maxime tamen lib. 3. hiponosticon. ubi inter alia inquit. Liberi arbitrium inesse hominibus certa fide credimus, et per dicamus indubitanter. Sic Origenes, Chrysostomus. Basilus, Theophilactus (cui ob id iniquior est Decolampadius) omnes astruxerunt liberum arbitrium.

Gregorius Nissenus fatum inevitabile Stoycorum

A U

XXX DE LIBERO

rum destruit, et liberum arbitrium actuum etiam
dentissime commonstrat.

Cyprianus ad Cornelium lib. i. epist. 3. Christus
dixit ad apostolo. Nunquid et vos vultis abire? S
uans scilicet legem qua homo libertati sue reli
ctus et in arbitrio proprio constitutus, sibi metipsum
vel mortem appetit, vel salutem.

Bernardus est totus in hac sententia, in pec
culiari libro de arbitrio et gratia.

Obijciunt heretici.

- Ioan. 3. i. Baptista dixit. Non potest homo accipere quicquam, nisi fuerit ei datum de celo
- Iacobi. 1. ij. Omne datum et donum perfectum, desursum est descendens a patre luminum.
2. Cor. 3. iij. Omnis sufficientia nostra ex deo est.
1. Cor. 4. iij. Quid habes, quod non accepisti, si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?
- Roma. 9. v. Miserebor cui misertus sum, et misericordiam prestabo cui miserebor, igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est dei. Ergo cui vult miseretur, et quem vult indurat.
- Esa. 63. vi. Quare errare nos fecisti domine de vijs tuis, indurasti cor nostrum, ne timeremus te.
- Esa. 45. vij. Nunquid dicet lutum figulo suo, quid facis? et opus tuum absque manibus est.
- Hiere. 18. Non est hominis via eius, nec viri ut ambulet et dirigat gressus suos.
- Roma. 9. viij. Si reliquie secundum electionem gratie dei saluate sunt, si autem gratia, iam non ex opibus, alioquin gratia iam non est gratia.

ARBITRIO.

ix. Cum autem tradent vos, nolite cogitare, *Math. 10.*
quomodo aut quid loquamini, dabitur enim vo-
bis in illa hora quid loquamini.

x. Nonne duo passeret asse veneunt, et vnus
ex illis non cadet super terram sine patre vestro. *Ibidem.*

xi. Nemo venit ad me, nisi pater qui misit me, *Ioan. 6*
traxerit eum.

xij. Ecclesia orat. Deus cuius est totum quod
est optimum.

xij. August. ad Felicianum, dum deus remu-
nerat merita nostra, coronat dona sua.

xij. Bernardus. Liberum arbitrium est tan-
tum capax salutis.

xv. Porro extollere hoc modo lib. arb. quasi ali-
quid possimus ex viribus nostris, est heres Pe-
lagiani, nam lib. arb. ante gratiam nihil potest nisi
peccare, ideo scolastici ponentes meritum con-
grui sunt noui Pelagiani.

Respondent Catholici.

fatemur ante omnia deum esse primam cau-
sam omnium rerum, et nihil sine ipso fieri posse, vn-
de ad omnem effectum naturalem influit generaliter,
sed ad operationes bonas rationalis creature con-
currit etiam speciali influxu.

• Deus igitur est prima causa mouens et natu-
rales causas et voluntarias. Et sicut causae natu-
ralibus, mouendo eas non aufert, quoniam actus earum
sunt naturales. Ita mouendo causas voluntari-
as non aufert quoniam actiones earum sunt voluntarie,
sed potius hoc in eis facit, opatur enim in vnoquo-

M ij

que secundum eius proprietatem, cuncta disponens suauiter. ¶ Deinde fatentur, li. ar. ex se solo non posse in bonum, et nihil esse, sed gratia dei facit ut aliquid possit, ideo nullus homo ex se cogitat aliquid boni, sed ex gratia dei speciali. Tertio dicitur hoc non solum intelligi de gratia, que est charitas et gratum facit deo, sed etiam de motione gratum ita prenia, qua deus inspirat, pullat et vocat bonum. *ed. 2.* minem ad bonum.

Ideo diligenter est attendendum, quid solius dei, quid dei et lib. ar. simul. Quod significantissimi me Augu. aut quis alius eruditus author in li. de ecclesiasticis dogmatibus expressit, dicens: Initium salutis nostre deo miserate habemus (Ecce primo gradus solius dei) ut acquiescamus salutari inspirationi, nostre potestatis est (en secundum gradum, qui est li. arbi. et ibi meritum congrui) ut adipiscamur quod acquiescendo inspirationi cupimus, diuini muneris est (Ecce gradum tertium gratie gratum facietis) ut non labamur in adepto salutis munere, nostre potestatis est, et diuini pariter adiutorij. Quartus iste gradus per seuerantem pendet ex gratia dei, et libero arbitrio simul.

De primo

Fatemur bonum non nisi deo datore accipi, sed aliqua dat agente li. arbi. aliqua sine illius actione.

De secundum.

Ita fatemur merita nostra esse dona dei et data a deo, preueniente, cooperante, et subsequente sed non negatur per hoc liberum arbitrium con-

ARBITRIO

currere actiue ad merita.

De Tertio, Quarto & Quinto similiter dicatur De 3. 4. 5.
nam deus ex misericordia preuenit li. ar. monen-
do & misericorditer cooperatur adiuvando.

Populus peccans nō facit deum authorem
peccati & erroris. Itaque intelligatur, fecisti, id De sexto,
est permisisti, sic indurasti, id est, indurari permis-
sisti. Juxta communem theoricam, sed per hoc
non euacuatur actiuitas li. ar.

fatemur nullum hominem debere rebellare, De septio
aut superbire contra opificem, sicut nec instru-
mentum contra artificem, omnis enim creatura
est instrumentum diuine potētie, sed per hoc nō
aufertur li. arbi.

• **Ad aliam** **Idiēre**. authoritatem dicendū qđ
in opere hoīs est duo inuenire. s. electōem operū
& hoc semp in hoīs potestate consistit, & opū exe-
cutionē, & hoc non semp in hominis est, sed di-
uina prouidentia gubernāte, ppositum hoīs qñ-
que ad finē pducitur, quādoq; nō. Dicitur igit
nō esse in homine via eius quantum ad exequuti-
ones electionum in quibus impediri potest mul-
tipliciter, velit nolit. Electiones autem ipse sunt
in nobis, supposito tamen diuino auxilio. Et id
non dicitur esse liber suarum actionum, sed liber
sue actionis, que est iudicium de agendis et hoc
ipsum nomen liberi arbitrii demonstrat. Sonat
enim liberum de agendo vel non agendo iudic-
ium. J

XXX. DE LIBERO

d. octauo Saluantur boni ex gratia, non operibus, itel
ligas exclusa gratia, quia opa nihil sunt sine gra
Romn. 8. tia. Non enim sunt condigne passionēs hui⁹ tē
poris ad futurā gloriā, que reuelabitur in no
bis, ait Paulus.

de nono. Aufert anxiam sollicitudinem precogitandi. Et
secus est de scientia apostolorum, quia illa erat
infusa, ⁊ liberum arbitrium habebat se passine,
secus de operibus liberi arbitrii, que simul cum
gratia operantur.

d. decio. Cecutit Melanchton, qui hoc dictum lace
rat cōtra liberum arbitrium, cum omnis homo
videat Christum velle, omnia esse subiecta pro
uidentie dei.

De xi. Asserimus tractum patris per gratiam pre
uenientem ⁊ cooperantem, sed acquiescere tracti
oni, ⁊ non indurare corda nostra, si vocem eius
audierimus, hoc est liberum arbitrium.

De xij. Admittimus totum esse a deo, non solum in
optimis, sed etiam in omnibus creaturis, sed p
hoc cause naturales non excluduntur, ita nec in
moribus liberi arbitrii. Alias rotunde dixi, me
ritum est totum a deo, sed non totaliter, hoc cla
re intelligit bonus phisicus.

de xiiij. Merita nostra sunt dona dei, imo omnia bo
na, que accepimus temporalia sunt dona dei, si
cut Job ait, sed per hoc non excluditur actiui
tas liberi arbitrii, sic ⁊ nec gignitio bonis, aut ef
fructificatio agri. ⁊c.

de xiiij. Li. arb. est tantū capax salutis. i. grē ibi enim

babet se pure passive, id quod dictum est de gratia, hereticus Carlstadius torquet ad opera meritoria.

Non sunt Pelagiani ecclesiastici patres neque scolastici, non enim negant peccatum originale, non dicunt hominem ex puris naturalibus saluari, sed constanter affirmant gratiam necessariam, imo oportet gratiam pervenire operationem liberi arbitrii. Et recte asseritur meritum congrui, sicut de Cornelio ceteri liquet. cuius eleemosynas deus respexit et gratiam contulit spiritus sancti. Non ergo sumus novi Pelagiani, sed hereticus est antiquus, stupidus, stoicus et Manichei posthumus, Lutherus cum Carlstadio, Urbano et Pellicano.

Actu. 10.

Scito ex prescientia dei non posse concludi, omnia ex necessitate evenire, (id quod putant nonnulli indocti) et ita actus nostros esse necessarios, necessitate absoluta, que dicitur necessitas Consequentis, sed bene necessitate conditionata, que dicitur necessitas Consequentie, cum qua stat libertas arbitrii in humanis, sicut etiam rerum contingentia in contingentibus.]

Vide que scripsimus in Carlstadium, et in opere peculiari de libero arbitrio. Vide Locleum, Alphontium, a villa sancta.

De oratione et horis

Canonicis. Cap.

put. xxi.

Quia Lutterus docuit, omnia fieri absoluta necessitate, abstulit liberum

¶ v

XXXI. // DE ORATIONE ET

// arbitrium, plures eius sequaces cōtra expres-
sas scripturas negant orandum esse, quia
// Christus pro nobis sufficienter orauerit.

Luc. 11.

Mat. 6.

Discipuli dixerunt ad Christum, domine doce nos orare, et ait illis, cum oratis dicite. Pater noster &c.

Mat. 14.

Marci. 6.

Luce. 5.

Luce. 6.

Luce. 9.

Luce. 22.

Math. 26.

Marci. 14.

Math. 24.

Marci. 13.

Math. 5.

Luce. 18.

Ibidē.

Math. 26.

Et dimissa turba Iesus ascendit in montem solus orare. // Ipse autem secedebat in desertū et orabat.

// factum est autem illis diebus, exiit in montē orare, et erat pernoctans in oratione dei.

// Et ascendit in montem ut oraret, et factum est dum oraret, spēs vultus eius altera.

// Prostratis genibus orabat dicens, pater si vis transfer calicem istū a me. Et factus in agonis

prolixius orabat.

// Orate autem ut non fiat fuga vestra hyeme vel sabbato.

// Videte vigilate et orate, nescitis enim quādo tempus sit.

// Orate pro persequentibus et calumniatibus vos.

// Oportet semper orare, et non deficere.

// Deus nō faciet vindictam electorū clamantiū ad se die ac nocte

// Orate ne intretis in tentationem.

// Et cum orassent, motus est locus in quo erāt congregati;

// HORIS CANONICIS.

// Et orantes dixerunt. Domine qui nosti cora Actuū. 1.
da hominum, &c.

// Hi omnes erant perseverantes vnanimiter Ibidem.
in oratione, cum mulieribus & Maria matre Je
su & fratribus eius.

// Tunc ieiunantes & orantes, imponētesq; eis Actuū. 13.
manus, dimiserunt illos.

// Et cum pstitissent illis p singulas ecclesias p Actuū. 14
sbyteros, & orassent cum ieiunationibus, cōmen
dauerunt eos domino.

// Quid ergo apostoli auide petierūt scire, Chri
stus docuit & imperauit, ac facto impleuit. Di
scipuli quoq; & Christiani pmutue ecclesie sedū
lo fecerunt, nullo pacto est a Christiano inter
mittendum.

// Hoc autem genus (demonioꝝ) non eiicitur, Math. 17.
nisi per orationem & ieiunium.

// Quaecunq; petieritis in oratione credentes, Mar. 9.
accipietis, Math. 21.

// Orationes tue & eleemosine tue ascenderunt Actu. 10.
in memoriam in conspectu dei.

// Et Petrus quidem seruabatur in carcere, o Actuū. 12 Ab eccl'a
ratio autem fiebat sine intermissione ab ecclesia
ad deum pro eo.

// Obsecro ergo uos fratres per dominum no Roma. 15.
strum Iesum Christum, & per charitatem san
cti spiritus, vt adiunetis in orationibus vestris
pro me ad deum

// Quoniam & adhuc eripiet (de periculis) 1. Cor. 1.

XXXI. DE ORATIONE ET
adiuantibus vobis, in oratione pro nobis.

Philip. 4. Nihil solliciti sitis, sed in omni oratione et obsecratione cum gratiarum actione, petitiones vestre innotescant apud deum.

1. Theß. 1. Gratias agimus deo semper pro omnibus vobis, memoriam vestri facientes in orationibus nostris sine intermissione,

Coloß. 4. Orationi instate vigilantes in ea in gratiarum actione, orantes simul et pro nobis, ut deus aperiat nobis hostium sermonis ad loquendum mysterium Christi. Hinc inuocatur Maria in principio sermonis.

Actu. 6. Nos vero orationi et ministerio Christi instantes erimus. Nota orationem preponit predicationi.

4. Rc. 20. Dixit Esaias ad Ezechiam, precipe domui tue, morieris et non viues, qui orauit dicens. Obsecro domine, memento queso, quomodo ambulauerim coram te in veritate et corde perfecto, et quod placitum est coram te fecerim, infra. Nec dicit dominus deus David patris tui, audiui orationem tuam, &c.

2. Par. 20. Josaphat ait. Cum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te.

2. Cor. 13. Oramus deum, ut nihil mali faciatis.

2. Theß. 3. Orate pro nobis, ut sermo dei currat, et clarificetur.

1. Timo. 2. Obsecro primum omnium fieri obsecrationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus bonis

HORIS CANONICIS.

minibus, pro regibus, et omnibus qui in sublimitate constituti sunt, ut quietam et tranquillam vitam agamus in omni pietate.

Hic mos a s. Paulo usque in hunc diem servatur in ecclesia, ut in fine sermonis oreretur pro statibus ecclesiasticis et secularibus pro pace, pro vivis et mortuis, &c.

Volo viros orare in omni loco, levantes pariter manus sine ira et disceptatione. 1. Timo. 2.

Ex vet. ergo et no. test. liquet quantum utile et necessarium sit orare, pro omni bono, contra omne malum. Paucos hos locos ex mille delegimus, vide Psalmos.

Qui repugnant orationi wicklefite et Lutherani, assimilantur gigantibus contra deum pugnantibus.

Non exorauerunt pro peccatis suis antiqui gigantes, qui destructi sunt confidentes virtuti sue. Eccle. 16.

¶ *Secundum axioma.*

¶ Horas canonicas ab ecclesiasticis observandas ostenditur.

Septies in die laudem dixi tibi, super iudicia iustitie tue. Psal. 119.

Daniel ingressus est domum suam, et fenestris apertis in cenaculo suo contra Hierusalem, tribus temporibus in die flectebat genua sua et adorabat. Daniel. 6.

¶ *Ecce statuta orandi tempora.*

Petrus et Joannes ascendebant in templum ad horam orationis nonam. Actuum. 3.

XXXI. DE ORATIONE ET

Actu. 10. Ascendit Petrus in superiora, vt oraret circa horam sextam.

Ecce apostoli obfuarunt solitas orōnis horas, apud Iudeos, et hos secuta ecclesia.

Actu. 15. Moyses a tempibus antiquis habet in singulis ciuitatibus, q̄ eum p̄dicent in synagogis, vbi p̄ omne sabbatum legitur, inquit s. Iacobus, et hodie faciunt Iudei.

Ignominiosum foret ecclesie tacere canente synagoga.

R. Moyses. Tria capitula leguntur a Iudeis omni die. Exodi. xiiij. in tribus partibus, et Deutr. ix. Rabi Moyses.

Erubescat Christianus qui non laudat deum.

Ecclesi. 3.

i. Cor. 14.

Omnia tempus habent, et suis spatijs transeunt vniuersa sub sole, Et cum omnia in nobis honeste et fm ordinem fieri debere precipit apostolus, cur laudes diuine nō haberent suū tempus?

Iosu. 6

In huius figura Hiericho corruit, qm sacerdotes septem buccinis circuierunt clangendo septies. Sic buccinis horarū Canonicarū, corruūt machine diaboli.

Nota, cantica ecclesie desumpta esse ex Biblia, non tamen secundum translationem Hieronymi, qua iam vtimur, sed septuaginta, vt liquet in introitu. Letare Hierusalem, qd confer cum. c. lxi. Esa. Ibi letamini Hierusalem.

Sequitur ista cantica fuisse in missa, an Hieronymum.

HORIS CANONICIS.

ronymum.

Cyprianus testatur, de expōne orationis dominice, horas canonicas, etiā in veteri testamento obseruatas ex **Daniele**, sed nobis Christianis p̄ter horas antiquitus obseruatas orandi, nunc et spacia et sacramenta creuerunt.

Sub lege erat hora tertia, sexta et nona, ecclesia addidit matutinas, primā, vesp̄as et cōpletorium, vt sic iusticia nostra plus abūdaret, quā scribarum et phariseorum.

Mysteria horarum vide ibidem.

Julianus Imperator apostata, transulit ritum psallendi et horas canonicas ad paganos, vt honestas ecclesie non esset admirationi gentibus, testis **Cassiodorus** in hystoria tripartita.

Hieronymus de virginitate seruāda ad **Demetriadem**. Præter Psalmorum et orationis ordinem, quod tibi hora tertia, sexta, nona, ad vesp̄am, media nocte et mane semper est exercēdum, statue, quot horis sanctam scripturam ediscere debeas.

Idem in Epitaphio **Pauli** de ordine monasterij inquit. Mane, hora tertia, sexta, nona, vesp̄e, noctis medio, p̄ ordinē Psalm̄i cātābāt.

Basilus de institutiōe vite religiosorū ca. ij. **Idem** de a sanctis viris p̄cibus ad deū ac laudib⁹ dicatē, se quēde sunt, ait em̄ magnus **David**. Media nocte surgebā ad cōfitēdū nōi tuo, sup̄ iudicia iusticie tue. **Rursus** ait **Vesp̄e** et mane, et meridie.

Chrysost. homilia lvi. Matutinas orōes **Chrysost.**

XXXI. DE ORATIONE ET
compleuerunt, infra. Tertiam, sextam, nonam, ⁊
vespertinas orationes celebrant.

Conciliū. Agathense concilium, presbyter mane matu-
tinali officio expleto, pensum fuitutis sue, vide-
licet primam, tertiam, sextam, nonam, vesperam
q̃ persoluat.

August. ad inquisitiones Januarij. Sine du-
bitatione faciendum est maxime id quod de scri-
pturis defendi potest, sicut de hymnis ⁊ psalmis
canendis ⁊ ipsius domini ⁊ apostolorum habes
mus exempla.

Hoc aut non sit nisi in horis Canonicis.

De matutinis horis.

- Psal. 118.* Media nocte surgebam ad confitendū tibi.
Ibidem. Memor fui nocte nominis tui domine.
Psal. 133 In noctibus extollite manus vestras in san-
Psal. 6 cta, ⁊ benedicite domino.
Psal. 91. Lauabo per singulas noctes lectum meum.
Bonum est confiteri domino, ⁊ psallere nomi-
ni tuo altissime, ad annunciandum mane miseri-
cordiam tuam, ⁊ veritatem tuam per noctem.
Exo. 12 factum est in noctis medio, percussit dñs omne
primogenitum in terra Aegypti.
Math. 25. Media nocte clamor factus est, ecce sponsus
venit.
Hierony. Ecce media nocte deus laudandus est, he em̃
sunt vigilie Christianorū ⁊ monachorū, ait Hiero-
ny. Sic enim cladi Aegyptiorū non miscebi-
mur, s̃ sponso venienti leti occurremus.

HORIS CANONICIS.

Preueni in maturitate ⁊ clamaui.

Psal. 811.

Christus dum media nocte orat in monte oliueti, a Iuda proditur, a Iudeis capitur.

Math. 26.

Media autem nocte Paulus ⁊ Silas adorantes laudabant deum, infra. Subito terremotus factus est magnus

Ioan. 18

Actuū. 16

Si ergo David prophete, Christus, apostoli. media nocte orauerunt ad dominum contra Lutherani pigri ⁊ sternutantes heretici, irrident religiosos ad matutinas surgentes, quia vanū sit ante lucem surgere, quia promiserit dominus coronam, p̄funde dormientibus.

Ironia

Christus erat pernoctans in oratione dei.

Petrus media nocte liberatus de carcere Herodis.

Luc. 6

Actu. 12.

Chrysostomus Constantinopoli contra Arianam perfidiam, auxit in nocturnis, hymnis, orationes, author Cassiodorus libro. ix. historie tripartite, ca. viij.

Chrysoſt.

Tribus Veni iussa fuit specialiter suare custodias noctis filiorum Israel ante tabernaculum testimonij. Specialiter ergo iam religiosi vigilēt in matutinis, pro salute Christiane plebis.

Nume. 3.

Abeſt ergo Vigilantius ⁊ Zethargici heretici cum Lutheranis, vigilias ⁊ matutinas cōtemnentes,

De nocturnis ⁊ laudibus.

Institutio sollemnis officiandi a s. Marco dicitur incepisse in Alexandria, que postmodū ad

DE HYMNIS ET

philo alias deflurit ecclesias, testatur **Philo** Judeus,
Eu, et b. ius. renarrat **Euseb.** eos novos cōposuisse hymnos
 libro secundo capi. decimo septimo ⁊ de noctur
 nis officijs ⁊ psalmorum lectione. Testis etiam
Cassiodorus.

Hieony. Si ergo **Marcus** hoc ordinavit in **Alexan-**
dria, profecto hoc a **s. Petro** habuit, sicut ⁊ suū
Euangelium.

Duodeci psalmos ordinatos fuisse testatur
Cassianus, ⁊ totidem lectiones ex nouo ⁊ veteri
 testamento.

Concilium **Laodicense** noluit psalmos con
 tinuari, sed lectiones interseri.

Sanct⁹ Hieronymus psalterium aptissime
 diuisit iussu **Damasi,** vt magna varietas orandi
 cessaret.

Nocturni Tres nocturni ⁊ laudes in vna vigilia canū
 tur loco quatuor vigiliarum, cum caro infirma
 sufferre non sufficeret, continuam vigilandi ob
 seruantiā.

Laudes. Laudes deo persoluantur, quod cum omnis
 creatura in laudem dei soluatur, culpabilis esset
 homo rationis capax, qui id facere negligeret.

Prophetie assumptae sunt, supra psalmorum
Lucæ 4. vsū, quod omnes prophete **Christum** scopū ha
 buerunt, ⁊ **Christus** in synagoga aperuit ⁊ legit
Esaiam.

Euangelia quoq; certa, certis diebus ⁊ festis
Aug. fuerūt a tēpe aploꝝ accōmodata, ⁊ annua obser
 uantia custodita, **Aug.** in prologo sup canonica

HORIS CANONICIS

Joannis. Interposita est solemnitas sanctorum dierum, quibus certas ex Euāgelio lectiōes oportet in ecclesia recitare, que ita sunt annue, vt alie esse non possint, ordo ille quem susceperam⁹ necessitate paululum intermissus est.

Aug. necessarium ponit certa in festis legi euangelia. Heretici omnia cōfundunt, Euāgelia omni die pro libito sumentes.

Libros Ione ⁊ Job certo tēpore legi astruit Ambrosius libro quinto Epistolarum, epistola tricesima tertia. *Ambrosi.*

Concilium Aphricanum c. xiiij. decreuit. liceat legi passiōes martyrum, cum anniuersarij dies eorum celebrantur.

De hymnis ⁊ anti

phonis ⁊ psallendi vsu.

Et hymno dicto exierunt in mōtem Oliueti

Verbū Ghri habitat i vobis abūdāt, in omī sapiētia docētes ⁊ cōmonentes vosmetipsos in psalmis hymnis ⁊ canticis spiritualibus ⁊ gratia cantantes in cordibus vestris domino.

Matth. 26

Coloss. 3.

Introite portas ei⁹ i cōfessione, atria eius, in hymnis confitemini illi.

psal. 99.

ps. l. 64.

Te decz hymn⁹ de⁹ in Siō. Eructabunt labia mea hymnū, cū docueris me iustificatiōes tuas.

ps. l. 118.

Quib⁹ gestis, i hym. ⁊ p̄fessiōib⁹ bñdicebāt dominū q̄ magna fecit in israh. Orabo spū, orabo ⁊ mēte: psallā spū, psallā ⁊ mēte. Psallite dñō, q̄ habitat i Siō psallā noi tuo altiss. i psal. p totū.

3. Ma. 10.

1. Cor. 14:

psal. 9

XXXI. DE ORATIONE ET

Psal. 46

Ephc. 5.

Psallite deo nostro psallite.

Impleamini spiritu sancto, loquentes vobis metipsis in psalmis, et hymnis, et canticis spiritus libus, cātantes et psallentes in cordib⁹ vestris, et

Psalmus obsecrationem, Antiphona postulationem, Collecta orationem, Hymnus grāz actionem, sonat, hor⁹ em̄ q̄tuor meminit Paul⁹.

1. Tim. 2

Supra

Alexandrie ortus psallendi alternus modus, supra, a Chrysostomo restitutus, per omnem ecclesiam receptus.

Conciliū.

Concilium Toletanum dixit, de hymnis canendis et Jesu saluatoris et apostolorum habemus exemplum.

Conciliū.

Idem concilium Isidoro preside. Ne aliquibus nostra diuersitas apud carnales vel ignaros schysmatis errorem videatur ostendere, et multis extet in scandalum varietas ecclesiar⁹. Unus igitur ordo orandi atq; psallendi a nobis per omnem Hispaniam atq; Galitiam confuetur.

August. ad inquisitiones Januarij. Si qd per loca ecclesiar⁹ regionumq; variat, faciat quis, qd in ecclesia in quam venerit, inuenerit, non em̄ qcquam eor⁹ contra fidem est, nec cōtra mores fit. Vide eum est pulcher.

Psal. 44

Esa. 6

Varietas ecclesiarum in diuinis officijs, nō impedit, sed ornat, qd astitit regina a dextris tuis, circumdata varietate, modo non sit tanta varietas, ut videat^r inducere errorem schysmatis.

Isidorus.

Isidorus Antiphonas Greci alternis choris cecinerunt, velut duobus seraphin ac testamen

HORIS CANONIC.

ris inuicem sibi clamantibus. S. Amb. Grecos imitatus, apud Latinos Antiphonas instituit.

Ignatius p̄mus p̄ visionem doctus angelor̄, antiphonas Antiochie instituit.

Et quatuor animalia regem non habebāt die ac nocte, dicentia. Sanctus, Sanctus, Sanct⁹, dominus deus omnipotens. Apoc. 4.

Ad angelorum imitationem ecclesia se exhortatur ad cantum.

Celi celorumq; v̄tutes, ac beata Seraphin, socia exultatione concelebrant, cum q̄bus ⁊ nostras voces, vt admitti inbeas deprecamur, supplici confessione dicentes. Sanctus, sanctus. Ecclesia

Lutter egregie hic desipit. Cum enim passim reijciat constitutiones humanas, hic ne videat̄ totus pigritare, horas canonicas non reijcit omnino, sed pro suis apostatis ⁊ periuris, permittit, vt tres buntaxat psalmos pro matutino suamant officio, tres pro vespertino.

Paulus Corinthios, Ephesios, ⁊ Coloss. docuit cantum vocalem, in hymnis ⁊ psalmis. Vbi supr.

Obijciunt beretici.

i. Non omnis q̄ dicit mibi dñe domine, intra hic in regnum celorum.

ij. Si orōnes valerent, tunc deum necessitarēt.

iiij. Si orōnes essent vtilis, tunc alia bona opa essent superflua.

iiij. Scit pater vester quid opus sit vobis ante quam petatis eum, frustra ergo orant. Matth. 6.

v. Ego deus ⁊ non mutor, ergo oratione nō fle Malach. 3

ctitur.

vi Orantes nolite multum loqui, sicut ethnici faciunt, putant enim quod in multiloquio suo exaudiantur. Ideo oratio non sit proluxa.

vii Sacerdotes possent aliquid vtilius facere, quam murmurare tot psalmos, et quod melius et deo placentius. Ita argumentantur aliquando tepidi auditores Theologie.

viii In Biblia hore canonicæ non precipiuntur clero.

ix. Nihil est in ecclesia legendum, nisi verbum dei. In orationibus autem multa alia continentur, etiam fabulosa de sanctis.

Respondent Catholici.

De prio. Christus hic non prohibet orationem, sed hypocrisimam quæ verbis orat deum, non factis, excludit a regno celorum, quales sunt heretici, factis deum impugnant.

De secunda. Deus omnium rerum summus arbiter, a nemine necessitatur, at tamen pijs orationibus fidelium pulsatus, gerit se per modum necessitati, velut ait Moysi roganti, Dimitte me, ut irascatur furor meus, quasi prohibitus petit se dimitti.

Exod. 32. De tertio. Oportet illud facere (orare) et alia non neglegere, adeo ieiunium non est superfluum nec elemosina, ut subleuetur his oratio in celum.

De quarta. Confitemur deum prescire, nec narramus ut ignorantibus, sed rogamus ut potentibus subvenire. Oratio itaque id petimus, quod deus disposuit nos medio orationis esse consecuturos. Vult enim rogari

HORIS CANONIC.

deus, ne vilescat datum.

Deus oratione non mutatur p̄ essentiam, sed *De quinto.*
effectus mutatur.

* Unde oratio nostra non ordinat̄ ad immuta-
tionem diuine dispōis, s̄ vt obtineatur nostris *23. q. 4. c.*
p̄cibus qđ deus disposuit ante secula donare, vt *Obtineri.*
dicit Grego. in lib. dialogor.

Non prohibetur multiloquum orationis sim. *De sexto*
pliciter, sed sicut ethnici faciunt. Augu. ad Pro-
biam inquit. Multiloquum prohibet, non prolixi-
tas seu duratio. Nam multum loqui, est rem su-
perfluis agere v̄bis. Unde patz in Egipto bre- *Luc. 22.*
ues, sed crebre erant oratiōes. plix orauit Chri- *1. Regū. 1.*
st̄, plix orauit Anna, ⁊ multiplicauit preces, ⁊ *Luc. 6*
Christus pernoctabat in oratione.

Isti sunt similes Naaman, q̄ meliores iudica *De septio*
uit fluuios Damasci omnibus aquis Israel, vt *4 Reg 6.*
mūdetur in eis, s̄ Propbeta iubet, vt in Jorda-
ne lauetur, si velit sanari. Ita si melior sit lectio
vtriusq; testamenti, sit ita, tamen in aqua lauan-
dum est, vbi magistri ecclesie iubent, in septē ho-
ris canonicis. Sic cecus iussus a dire natatoria,
non dixit melius est vt orem, nostz est obedire p̄-
ceptis non pro arbitrio nostro potiora eligere. *Hiere. 48.*
Maledictus q̄ facit opus dñi negligenter.

In Biblia non precipiuntur hore canonice, *De octa.*
sed insinuantur, ⁊ ecclesia a sacris magistris, id
est apostolis hoc accepit. Obedire aut̄ oportet
prepositis. Contendis horas debere esse liberas, *Heb. 13.*
vex est libertate Christiana, qua seruiendum est

XXXi. DE ORAT. ET

deo, non autem libertate Mahumetica, qua qđ
qđ facit vel omittit secundū desyderia praua cor
dis sui.

De nono. Contrarium fuit ostensum, etiā legendas san
ctorum in officijs diuinis recitandas, similē ho
milie patrum legunt, et Collecte orationū, in sa
cris litteris expresse non p̄tinentur. Agones ve
ro inuictorum martyrum non reijcimus more
Zutterano, modo fideliter sint conscripti, nam et
Actū. 7. in Biblicis scriptis aliqui cōtinent, vt Step
hani, Jacobi, Pauli et alij magnis quandoq; vi
ris sunt perscripti.

Coronis.

Eusebius. Zudderani et alij heretici, explodentes ritum
canendi, legendi et orandi ecclesiasticum, atq; iux
ta vesana eorū capita, nouas p̄ficientes formu
las cantandi, missandi, ac orandi, faciunt sicut
Paulus Samosatenus hereticus, qui psalmos
Christo cessare fecit, velut nupinuentos. In se
metipsum autē compositos in die Pasche in me
dio ecclesie canere mulieres, maxime quas prius
instituerat, faciebat. Sic modo faciunt stulti
heretici cum suis cantilenis, et porcinis ac canis
nis nouis vlulatibus.

De pluralitate Sa cerdotum et Decimis.

Heretici calumniantur multitudinem ser
uorum dei, sacerdotum et monachorū.

DE PLVRAL. SAC. ET DEC.

Sanctifica mihi omne primogenitū quod aperit vuluam in filijs Israhel tam de hominibus quam iumentis, mea enim sunt omnia. Exodi. 13.

Primogenitum filiorum tuorum dabis mihi. Exod. 22.

Primogenita que ad deū pertinet, nemo sanctificare poterit et vouere. Leuit. 27.

Ego tuli Leuitas a filijs Israhel, pro omni primogenito qui aperit vuluam in filijs Israhel, eruntque Leuite mei. Nume. 3.

Mem est omne primogenitum, ex quo percussi primogenita in terra Aegypti, sanctificauit mihi quicquid primum nascitur in Israhel. ibidem:

Tolles Leuitas mihi pro omni primogenito filiorum Israhel.

Ecce in lege nature omnes primogeniti gaudebant priuilegio sacerdotij, et in lege scripta, loco primogenitorum successit tota tribus Leui. Nunc non sunt tot sacerdotes et monachi quot sunt primogeniti.

Dixit Jacob ad Esau: Vende mihi primogenita tua, is. Gene. 25.

Traxit ei Esau, et vendidit primogenita. In lege nature primogenitura erat magna quia primogenitus acceperat benedictionem a patre (et erat loco consecrationis) habebat potestatem benedicendi, vestem item specialem in qua offerebat, duplam portionem habebat in hereditate et ferculis. Cesserunt ista omnia sacerdotio Aaronis primo, dein sacerdotio nostro, tempto eo quod sacerdotes non accipiunt duplam portionem

DE PLVRAL. SAC. ET DEC.

quia simpla eis inuite redditur iam a laycis, vel omnino negatur.

Omnes Leuite in genere masculino a mense vno ⁊ supra, viginti duo milia. Recensuit Moy ses p̄mogenitos filioꝝ Israel, ⁊ fuerant masculi a mense vno ⁊ supra, viginti duo milia ducenti septuaginta tres, infra. Locutus est dñs. Ego suꝝ dñs. In precio ducentoꝝ septuaginta trium, qui excedunt numeꝝ Leuitaꝝ, de p̄mogenitis filioꝝ Israel, accipies quicqꝫ siclos per singula capita, dabisqꝫ pecuniam Aaron ⁊ filijs eius, p̄cium eorum qui supra sunt.

Pondera p̄mogenitos redemptos pecunia, huic nemo miretur si hodie in ecclesia similes redemptiones fiunt, p̄nta vt lacte vescaris in ieiunio, contribuas ad hanc fabricam, est eñ communicatio vnius boni in aliud. Cessat ergo rudium argumentum, si est p̄missum vel iustum cū pecunia, ergo etiam sine pecunia.

Hodie talis pecunia datur communiē pauperibus, vel ecclesijs, quomodo clamarent Layci, si daretur clero, sicut iussit hic deus.

1. Par. 13.

Numerati sunt Leuite a viginti annis ⁊ supra inuenta sunt triginta octo milia viroꝝ.

Ibi. ca. 24

25, 26

Distribuantur ibidem in cantores, ianitores. prepositos, iudices, ⁊ in plures sortes ⁊ classes.

Hierony. Cum autem tam parua fuerit Iudea, vt longitudo fuerit iter tridui. De latitudine, inq̄t Hieronymus in epistola ad Dardanū, pudet dicere

DOTVM ET DECIMES

Erubescat Christianus in deuotus, q̄ cōtra multitudinem religiosorum conqueritur, cuz multo maior numerus seruientium deo fuerit in lege Mosaica.

Nam cum populus Israel fuerit, 110000. seq̄^{1. Par. 12.} tur numerum deo seruientium, fuisse ferme. xxvii eius partem.

Vnde volentes minui clerum sunt Pharaones, qui populum Hebreum suientem deo, vo^{Exodi. 1.} luit minuire.

De decimis ⁊ alijs ob- uentionibus.

Decimas ⁊ p̄mitias non tardabis offerre. ^{Exod. 22.}

P̄mitias frugum terre tue deferes in domū^{Exod. 23} domini dei tui.

Hoc erit iudicium sacerdotum a populo, ⁊^{Deut. 18.} ab his qui offerunt victimas, dabūt sacerdoti armū ⁊ ventriculum, p̄mitias frumenti, vini, ⁊ olei ⁊ lanarum partem ex tonsione ouium.

Omnesq; p̄mitie, quas offerunt filij Israel, ad sacerdotem pertinent, ⁊ quicquid in sanctuarium offertur a singulis, ⁊ traditur manibus sacerdotis, ipsius erit. ^{Nume. 5}

Iosue dedit Zenitis. xlviii. ciuitates cum sub^{Iosue. 21} urbanis.

Ciuitates plures quam sexaginta cum suis suburbanis, date fuerunt Zenitis. ^{1. P. 41. 6.}

XXXij. DE PLURA. SACER

- Psal. 98.** Moyses et Aaron in sacerdotibus eius, hi tamē fuerunt supremi duces populi ex Egypto.
- Hierony.** Samuel sacerdos sū Bedam, aut ad minus propter .**Leuita**, teste Hiero. lib. i. contra Iovinianum, Augu. fuit em̄ de tribu Leui, eodē teste in. i. Regū. xv. is
- 1. Reg. 7.** tñ fuit sup̄mus iudex Judeorum.
- Luce 1.** Tribus regalis Iuda et sacerdotalis p̄nubia p̄trahēbant, hinc Elizabet mater s. Joannis, vxor Zacharie sacerdotis, cognata fuit Marie.
- 3. Reg. 1.** Sadoch sacerdos vñxit Salomonem regem,
- 1. Reg. 10.** Samuel Saulem et Dauidem, non mirum qđ
- 1. Reg. 16** hodie Imp̄ator a papa, Reges ab archiepiscopis vnguntur.
- 4. Reg. 11** Joiada pontifex fecit regnare, et vñxit Joas regem, vxor Joiade fuit Josabeth soror regis D.
- 2. Par. 22.** zochie.
- 2. Par. 26** Azarias pont. restitit Ozie regi innadenti officium sacerdotale, qđ lepra percussus fuit.
- 2. Par. 31.** Ezechias p̄cepit populo in Hierusalem, vt darent partes sacerdotib⁹ et Leuitis, vt possent vacare legi domini.
- i. Esd. 3, 5.** Josue pontifex templum restituit post captiuitatem Babylonicam.
- i. Esd. 7.** Esdras Leuita a rege Artaxerxe aurum et argentum obtinuit pro templo, et licentiam abeundi Judeis obtinuit.
- Neemi. 13.** Cognoui (Neemias) quia p̄tes Leuitarū nō fuissent eis date, et fugissent vnusquisq; in regionē suam, et regi causam aduersus magistratus et dixi, quare dereliquimus domum dei? et congregaui

DOTVM ET DECIMES

eos, et feci stare in stationibus suis, et omnis Iuda apportabat decimam frumenti, vini et olei in horrea.

Hic populus propter famem ortam, recusauit dare decimas Leuitis, ideo cogebantur recedere de templo. Sic faciant mali Layci, dicentes, cur dabo sacerdoti? ego egeo pro me et pueris.

Nachabei fortissimi fuerunt sacerdotes et du i. Mach. 2. ces bellorum.

Decimas deus sibi refrauit debitas, in signum vniuersal' dominij. Gen. iij. Exo. xxij. Leu. xxvij. Deut. xi. xxvi. Tobie. i.

Decimam partem separabis de cunctis frugibus tuis, et vt discas timere dominum deum tuum in omni tempore. Deut. i4.

Ergo impij sunt, non timentes deum, qui non dant decimas debitas.

Omnes decime terre, siue de frugibus, siue de pomis arborum, domini sunt. Omnia decimarum bouis et ouis et capre que sub pastoris vga transeunt, quicquid decimum venerit sanctificabitur domino, non eligetur nec bonum nec malum. Leuit. 27.

Ecce minutas decimas, sed pro intelligentia vltimi.

Omnia que offeretis ex decimis et in donaria domini separabitis, optima et electa erunt cuncta, et non peccabitis super hoc, egregia vobis et pinguis reservantes, ne forte polluatis oblationes si Nume. 18.

XXXij. DE PLVRA. SACER
liorum Israel, ⁊ moriamini.

En pena mortis manet eos qui studiose dete-
riora dant.

Malach. 3

Si affigit homo deum, quia vos configitis
me, ⁊ dixistis. In quo configimus te? in decimis
⁊ primitiis.

En non dans decimas assimilatur crucifixo-
ribus Christi, ⁊ deo iniuriam facit non solum sa-
cerdoti. Hiero.

Ibidem

Et in penuria vos maledicti estis.

Ecce pena eorum qui non dant decimas vel in-
fideliter, hinc enim venit omnium rerum inopia.
attende tempora nostra.

August. Cum decimas dando celestia ⁊ terre-
na possis promereri, pro avaritia tua duplici be-
nedictione fraudaris, hec est domini iustissimi ꝓ-
suerndo, vt si tu illi decimam non dederis, tu ad
decimam reuoceris, dabis impio militi quod nō
vis dare sacerdoti. xvi. q. i. decime.

Augustinus, Decime ex debito requiruntur,

Augusti. ⁊ qui eas dare noluerint, res alienas inuadunt.

Luce. 10. Dignus est operarius mercede sua.

I. Corin. 9 Quis militat vnquam proprijs stipendijs?

Deut. 25. Non alligabis os boui trituranti.

I. Cor. 9. Si nos vobis spiritualia seminamus, ma-
gnum est si nos carnalia vestra metamus.

Ibidem

Et qui altario deseruiunt, cum altario par-
ticipant.

Actū. 4. Quotquot possessores agrorum aut domo-
rum.

DOTVM DECIMIS.

erant, vendentes afferebāt precia eorum, q̄ ven-
debant. ⁊ ponebant ante pedes apłoz, diuideba-
tur aut singulis prout cuiq; op⁹ erat: vide supra
titulo. xxiij. 1. Cor. 16

De collectis aut que fiunt in sanctos, sicut or-
dinari in ecclis Salatie, ita ⁊ vos facite per vnā
sabbati. Collecte iste fiebant in vsum pauperuz
Hierosymis ⁊ p̄dicatoz, ⁊ hodie Lbriani in gre-
cia sub Turca, nutriunt patriarcham ⁊ clerū ex
collectis, vnde a colligendo orō in missa collecta
dicitur, licet ⁊ alie sint rationes mystice.

Postea quam reges ⁊ p̄ncipes submiserunt
colla fidei, ⁊ inclinarūt cernices signo crucis, do-
nationes ⁊ dotationes beneficiorum in locū col-
lectarum successerunt.

Melchiad

Syluester papa. xxi. q. i. futuram, futuram ec-
clesiam in gentibus apostoli preuidebant, idcir-
co predia in Iudea minime sunt adepti, sed pre-
cia tantummodo ad fouēdos egenos, meminit
postea donationis Constantini, de qua nonage-
sima sexta distinctione Constantinus, ⁊ quomo-
do viri religiosi inceperunt possidere p̄dia, ascri-
bitur Melchiadi canon, in vetustis ē Syluestri.

1047. 13.

Augusti.

Quidam enim putabant, quia loculos habe-
bat Judas quod dixit ei Ies⁹ eme es, que nobis
opus sunt ad diem festum. ⁊c. Augusti. ibi Ha-
bebat ergo ⁊ dominus loculos, ⁊ a fidelibus ob-
lata conseruans, ⁊ suorum necessitatibus ⁊ alijs
indigentibus tribuebat, tunc primum ec

clesiastice pecunie forma est instituta, vbi intelligereimus quod precepit non cogitandum de crastino, non ad hoc fuisse preceptum, vt nihil pecunie seruetur a sanctis, sed ne deo pro ista seruiatur.

August. de smone domini in monte. Docuit Christus exemplo suo neminē scandalizari, si ei serui necessaria sibi procurent.

Plato et
alij.

S. Urbanus p̄mus martyr, instituit ante Syluestrum, vt ecclesia predia ac fundos a fidelibus oblatos reciperet:

Auxerunt hoc martyres sequentes, Poncianus, Antherus fabianus, Cornelius, &c. vsque ad Syluestrum.

Cassiodo. li. vi. tripartite hist. Constantin⁹ Imperator disponens res clericorum, vnicuiq; ciuitati prosperit, vt clerus sufficientia emolumenta perciperet, & hoc lege firmanit.

Malach. 3

Inferte omnem decimam in horreum meum, vt sit cibus in domo mea, & probate me sup hoc, dicit dominus.

ibidem.

Si non apernero vobis cataractas celi, & effundero vobis benedictionem vsq; ad abundantiam, & increpabo pro vobis deuorantem, & non corrumpet fructum terre vestre, nec erit sterilis vinea in agro.

Stulti layci timent ne minus habeant, si decimas & oblationes prestant.

August. Antiqui patres, ideo omnib⁹ copijs abundabant, quia decimas dabant.

XXXII PLURA. SACER.

Ergo timendum est eos non prosperari, q̄ religiosis etiam mendicitatem inuident, ⁊ fratribus certum numerum p̄scribunt, ignorantes synagoge largitatem, que tot milia Leuitarum in singulos dies alebat.

August. Si decimam dederis, non solū abundantiam fructuū recipies, sed etiam sanitatē cor poris ⁊ anime cōsequeris, non em̄ deus premiū postulat sed honorem. Augusti.

Hinc ditissimi fuerunt p̄ncipes ⁊ nobiles Germanie, quando abundanter dabant ecclesijs, monasterijs. Jam omnium rex egestas est ap̄ plebem ⁊ principes.

Maior fuit olim abbatum Augie maioris s. Galli ⁊ Lamboduni splendor, quam iam sit trium episcoporum.

Carolus Magnus anno domini octingentesimo decimo tertio villam regalem Olmam cum omnibus iuribus ⁊ appendicijs ⁊ locis adiacētibus monasterio Augie maioris tradidit.

Carolus factus est magnus, quod in dotando ecclesias magnum secutus est Constantinus, qui felix ob tuitionem ecclesie dictus est ab Augustino li. ij. contra Petilianum ca. nonagesimo tertio ⁊ ab Ambrosio libro epistolarum quinto de obitu Theodosij imperatoris. Carolus
Aug
An. b

Caueant principes ne spoliando clerum, malint imitari impium Iulianū Imperatorē apostatam, quam Christianissimos principes Constantinum Theodosium, Carolum magnū, san

DE PLVRAL. SAC. ET DEC.

ctum Henricum.

Cassiodo. Cassiodorus li. vi. tripartite historie. Iulianus clericis omnia priuilegia, honores consuetudinesq; subtraxit, et leges positas pro eis soluit. et rursus. Omnes possessiones atq; pecunias Cesarientium ecclesiarum, cum verberibus exqres, ad mediu iussit afferri. Morq; eis trecetas auri libras, in erario publico collocauit.

Beneunnu tus. Et post multa interea iubantur vasa ecclesiarum sacra, fisci erario deputari, sublatiq; ianuis maioris ecclesie fit cunctis accessibile sanctuarium.

Cassiodo. De Iuliano constat, quod ano xxxij. etatis mortuus e, et imperauit ano dñtaxat vno, mensib. vij. Satelliti suoz penas, Iuliani, felici, et Melpidij, Cassiodorus vbi supra prosequitur.

2. Mibh. 3 Heliodorus cum templu Hierosolymis opulentissimum spoliare vellet, miraculo multis plagis et flagris afficitur, orante pro eo Quia sacerdote, restituitur.

Antiochus ascendit in Hierusalem, cu multitudine graui, et intrauit in sanctificationem cu superbia, et accepit altare aureum, et candelabru luminis, et vniuersa vasa eius, mensam propositi onis et libatoria, phialas, mortariola aures, velu coronas, et ornamentum aureum quod i facie templi erat, et comminuit omnia, et accepit aurum et uasa concupiscibilia, et accepit thesauros occultos quos inuenit, et sublati omnibus abiit i terram suam et fecit cedem hominum, et locutus est i superbia magna, et factus est planctus magnus

NOTVM DECIMIS

in Ifrael ⁊ in omni loco eorum, ⁊ ingemuerunt principes ⁊ seniores, ⁊ iuuenes ⁊ virgines infirmati sunt, ⁊ speciositas mulierum immutata est: Omnis maritus sumpsit lamentum, ⁊ que sedebant in throno maritali lugebant, ⁊ commota ē terra super habitantes in ea, ⁊ vniversa dom⁹ Iacob induit confusionem.

De exitu suo scribitur.

Contigit illuz euntem de curru cadere. ⁊ graui corporis collisione membra vexari, ita vt vermes de corpore eius scaturirent, ac viuētes in dolibus carnes effluerent, odore etiam illius ⁊ fetore exercitus granaretur, cum nec ipse iam fetorem suum ferre posset, infra. In monte miserabili obitu vita functus est. 2. Mach. 9

Alchimus dissolutus est paralyssi, nec vltra 1. Mach. 9 potuit loqui verbum, ⁊ mortuus est Alchimus i illo tempore cum tormento magno.

Maicanor cum triginta quinque milib⁹ occisus est, caput eius cum manu nepharā, quam extenderat contra domum sanctam omnipotentis dei abscissa, contra templum suspensa sunt, ⁊ lingua eius particulatim diuisa, aubus data est

Baltazar bibens in vasis templi eadem nocte interfectus est ⁊ Darinus Medus successit in regnum.

Thomas Cantuariensis pro iuribus ⁊ pre- Cantua. dijs ecclesie sue occiditur, fratribus missam pro defunctis apparatibus, angeli astāt ⁊ itonāt letā

XXXII DE PLVRA.SACER.

ter. Letabitur iustus. &c.

Iudicū 9 Laueant igitur principes cōsiliarios, q̄ p vti-
litate egeni & tuitione domini p̄sulant (p̄ter ex-
tremam necessitatem) ecclesias spoliari.

ibidem. Sichemite dederunt .lxx. pondo argenti de
phano Baal Berit Abimelech, qui cōduxit sibi
ex eo viros inopes, & vagos, hoc fecit vt p̄ncipatū
obtineret

4. Re. 16. Sed mulier iaciens fragmentum mole, illi sic
capiti Abimelech, & confregit cerebrum eius,
Achas rex collegit argentum & aurum, qd̄ in
ueniri potuit in domo domini, & in thesauris re-
gis, & misit regi Assiriorum, vt eum saluaret de
manu regis Syrie, & regis Israel.

Esai. 4. *N* Hoc fecit impius rex, idololatra, non contē-
tus presidio dei sibi ab Esaiā promissa.

Boni igitur principis officium fuerit, clernz
amare & defendere, priuilegia concessa seruare in-
tegra, ab ecclesijs & ecclesiasticis sua bona relinq̄-
re. Hereses vero & hereticos, quam r̄motissime
a finibus suis cohercere, in quo & sibi, & subditis
pacem & tranquillitatem parabit, & vitam cum
Christianissimis veteribus principibus merebit
eternam.

finis,

Augustinus Super

La. Joannis.

Omnia que leguntur in scripturis sanctis, ad
instructionem ⁊ salutem nostram, intente oportet
audire, maxime tamen memorie commen
danda sunt, que aduersus hereticos valēt
plurimum, quorum insidie infirmio
res quosque. ⁊ negligentio
res circumuenire
non cessant.

finis Colonię per honestum
cinem Petrum
Quentel.

ERRATA.

Per f, significamus faciem, per l, lineam, dein subiungimus ueram lectionem, aut errorem commissum in marginibus ¶ A. 3. f. l. 1. esset expressum. A. 5f. 1. l. 1. ille & cetera, putat. B. 2f. 2. l. 2. Seleutiam. Ibidem. l. 5. pone ad marginē, De quarto. B. 3. f. 1. l. 17. dele, ¶ ut sit lectio continua. Ibidem circa finem, Martianus. pone in margine, Dist. 96. ca. Nos. B. ultio. auferes in margine, De sexto. C. ult. f. 1. l. 7. pone in marg. Secundum axioma. D. 3. circa finem. pone in marginem, Eccl. 24. & 1. Cor. 7. Ibi dē. f. 2. circa finem, dele Ioh. 9. & lege, Matt. ult. D. 4. f. 1. l. 1. scribe ad marginem, Ioh. 9. D. 5. f. 2. l. 6. Captiuitatis igit babilonica. D. 6. f. 1. l. 3. carnem ambulant. Ibid. l. 7. quā tñ apostolus peccatum uocat & cet. Ibidem iu margine. 1. Pet. 2. D. 7. f. 1. l. 12. secundum illud Ioh. 17. Ibidem dele ¶ Ibidem. f. 2. in marg. Act. 6. Ibidē, dele. viij. D. ultimo, f. 1. l. 16. fuit in impositione manuum. E. 2. f. 1. l. 20. & episcopi iussione. E. 3. restitue in marginem, de sacramētis. Ibid. f. 2. l. 13. act⁹ suos. Ibid. in margine. Act. 19. & Eccl. 5. Tertio ad uerbum Si confiteamur. 1. Ioh. 1. F. 1. f. 2. ad uerbum State. 2. Thes. 2. Paulo post delebis illas duas lineas. Itaq; fratres & c. E. 3. f. 2. l. 2. in margine, Esa. 10. F. 4. in margine, 1. Pet. 2. Ibid. l. 16. conuersati per libertatem. Ibid. l. 20. Hanc impiā. F. 7. f. 1. l. 5. non obseruantia. F. ult. f. 2. l. 3. adhortati, Ibid. 12. & hñoi, grañ esse deo hominib; meritorii. G. 2. f. 1. l. 2. nec illos. Ibid. 1. 11. Helui dixit. G. 3. f. 1. l. 8. miseri gloriosæ. Ibid. l. 10. quem diuæ uirgini. G. 4. f. 1. l. 24. probatur duplici ratione. G. 6. f. 2. l. 8. medi⁹ fui. H. 2. f. 1. in margine, Mat. 24. H. 3. f. 1. l. 14. in marg. Heb. 10. Ibid. f. 2. l. 18. ueri paschalis. Ibid. l. 26. oblationem factam. H. 4. f. 1. in margie dele, 1. Cor. 10. adijce, & ad subsequentem auctoritatē. H. 6. f. 1. l. 14. uiduas deuita. H. 7. f. 1. circa finem. Roman. 6. Ibid. f. 2. circa finē, deuotare sanctos. H. ult. f. 1. l. 17. serui inutiles. Ibid. f. 2. l. 9. est deo suo. Ibid. in fine ad mar-

ginē. 1. Reg. 21. Itemq; ad lineā ult. 1. Cor. 7. 1. 2. f. 2. l. 13
oportet illa. I. 5. f. 2. l. 13. in margine, Origenes sup Iudi.
ho. 2. Ibid. ante ultimam lineam pones hunc titulū, Ob
icit hæreticus. I. 6. f. 1. l. 5. scito quod ex. I. 7. f. 2. l. 9. ferro
cissimum pugnauerimus. Ibid. in linea subsequēte, de
lebitq; Chri nomen. I. ult. f. 1. l. 13. in iniuriā, Si quæ sint
præterea, quiuis lector per se facile emendauerit.

XI Bist die versterben gewest sin
Bapt Schueren ist ein son gewest des Bischoffs
Gornumst vor gelebt an 438
Des den filij subdianij Stephanij 823 mien
Adrianus der Bischoffs subdiale 813 mien
Joh 17: filij hennis pbban 982 mien mien
filij 3: filij filius pbban 817
Joh 17: filij subdianij Stephanij Sofinus fectur
Bonifacius Juncus mien N hunc non audet
Agapum Clodiam filij 438
Schuster filij Schueren xpi 422 ist falsch
Gelufy filij Valerij xpi 828 hing mien son mien
Joh 10: filij Steyn xpi 929 mien mien
Weem dyse Becht alle von hunc gebort
O ween er vetter wunde hanc gebort
Sich hunc geyt ober O d me
for formant O alit xpi mien
Zor mal yannes coy an mien
Benedictus hunc habent xpi
8 by dunt am xpi ostenly
Dare docu mien Am xpi (oben) mien

